

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**DANGUOLĖ JANKAUSKAITĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS
STUDIJOS**

**VAIKŲ DIENOS CENTRŲ SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ
PAGALBOS SAŲVEIKOS SU BUVUSIAIS KLIENTAIS
POREIKIAI**

Magistro baigiamas darbas

Darbo vadovas: doc. dr. Justinas Sadauskas

Vilnius,
2015

TURINYS

SĄVOKOS	4
ĮVADAS	5
1. VAIKŲ DIENOS CENTRŲ VEIKLOS CHARAKTERISTIKOS PAGALBOS VAIKUI IR JO ŠEIMAI TEIKIMO PROCESĖ.....	8
1.1 Vaikų dienos centrų veiklos tikslai ir principai	8
1.2 Vaikų dienos centrų vaidmuo pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimo procese	14
1.2.1 Vaikas ir paauglys kaip dienos centro klientas.....	17
1.2.2 Šeima kaip dienos centro klientas.....	20
2. SOCIALINIO DARBUOTOJO IR KLIENTO SĄVEIKOS PRINCIPAI.....	23
2.1 Socialinio darbuotojo ir kliento tarpusavio santykis	23
2.2 Socialinio darbuotojo funkcijos dirbant vaikų dienos centre	26
2.3 Klientų palikusių socialinių paslaugų institucijas poreikiai	28
3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ IR BUVUSIŲ VAIKŲ DIENOS CENTRŲ KLIENTŲ SĄVEIKOS POREIKIS IR YPATUMAI	32
3.1 Tyrimo metodologija ir organizavimas	32
3.2 Tiriamųjų charakteristika.....	33
3.3 Vaikų dienos centrų vaidmuo socializacijos procese: buvusių klientų požiūris	35
3.4 Sąveikos su buvusiais vaikų dienos centrų klientais ypatumai: socialinių darbuotojų požiūris	46
3.3 Svarbiausios empirinio tyrimo išvados.....	69
IŠVADOS	70
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	72
SANTRAUKA	84
SUMMARY	86
PRIEDAI	87

LENTELĖS

1 lentelė. Demografiniai duomenys:.....	34
2 lentelė. Informantų demografiniai duomenys.....	34
3 lentelė. Vaikų dienos centrų lankymo motyvai	35
4 lentelė. Santykiai su socialiais darbuotojais	37
5 lentelė. Vaikų dienos centro lankymo nauda.....	38
6 lentelė. Pagalba teikiama šeimoms	40
7 lentelė. Pagalba reikalinga jaunuoliams išėjusiems iš vaikų dienos centrų.....	41
8 lentelė. Dienos centrus palikusių jaunuolių santykiai su vaikų dienos centrų darbuotojai ...	42
9 lentelė. Kokią pagalbą suteikė vaikų dienos centrų darbuotojai vaikų dienos centrus palikusiems jaunuoliams	44
10 lentelė. Problemos su kuriomis jaunuoliai susiduria šiandien.....	44
11 lentelė. Vaikų dienos centrų teikiamos paslaugos	46
12 lentelė. Vaikų dienos centrus lankančios grupės	50
13 lentelė. Vaikų dienos centrų vaidmuo vaiko/jaunuolio socializacijos procese	52
14 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų santykis su vaikų dienos centrus lankančiais vaikais ir jaunuoliais.....	55
15 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų santykis su vaikų dienos centrus lankančių vaikų ir jaunuolių šeimomis.....	57
16 lentelė. Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais.....	59
17 lentelė. Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis.....	62
18 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų nuomonė apie jaunuoliams išėjusiems iš vaikų dienos centrų išskylančias problemas	63
19 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų nuomonė apie tai kokios pagalbos reikia buvusiems vaikų dienos centrų lankytojams	65
20 lentelė. Darbas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų naujai sukurtomis šeimomis.....	68

SAVOKOS

Klientas – socialiniam darbe dažniausiai reiškia asmenį, šeimą ar grupę, tai, kas yra socialinio darbuotojo pagalbos veiklos dėmesio centre. (Louise C. Johnson, 2003)

Socialinės rizikos grupės šeima – šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba). (LR Socialinių paslaugų įstatymas 2006)

Socialinės rizikos grupės vaikas – vaikas iki 18 metų, kuris vaikatauja, elgetauja, nelanko mokyklos ar turi elgesio problemų mokykloje, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, yra įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą, yra patyręs ar kuriam kyla pavojus patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir dėl šių priežasčių jo galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos. (LR Socialinių paslaugų įstatymas 2006)

Socializacija (antropologijoje dar vadinama inkultūracija) - vaikystėje prasidedantis procesas: išmokdamas visuomenės normų, dėsnų ir gyvenimo būdo, asmuo tampa visuomenės nariu. (Kvieskienė G. 2004)

Socialinis darbuotojas – specialistas, kurio darbo paskirtis yra sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atkurti ryšius su bendruomene, padedant jam integruotis į visuomenę ir skatinant visavertiškesnį žmogaus socialinį funkcionavimą. (Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai, 2010)

Nevyriausybė organizacija – nuo valstybės ar savivaldybės institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas. (LR nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013)

Vaikų dienos centras – įstaiga ar jos padalinys, teikiantis socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir vaikams bei organizuojantis tokių vaikų ugdymą. (LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007)

IVADAS

Temos aktualumas, iširtumas, naujumas: G. Kondrotaitė (2006) teigia, jog socialinės rizikos šeimų problema yra aktuali ne tik Lietuvoje, tačiau ir šalyse, kurios savo istorijoje turėjo įvairių socialinių permainų. Sudėtingų šeimų problemos ypač išryškėja bendruomeniškumo nykimo laikotarpiu. Anot M. Dumbliauskienės ir S. Braukylaitės (2010), socialinių grupių atskirtis sustiprėja dėl vykstančių ekonominių bei socialinių pokyčių, būtent gilinančių socialiai pažeidžiamų grupių, nepajėgiančių į tokius pokyčius reaguoti, socialinę atskirtį, dėl jų nepajėgumo į šiuos pokyčius reaguoti.

Remiantis Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2013–2014 metų duomenimis (Socialinis pranešimas 2013–2014), Lietuvoje yra daugiau negu 10 tūkstančių socialinės rizikos šeimų, jose auga daugiau nei 20 tūkstančių vaikų. Vien per 2013 metus į socialinės rizikos šeimų sąrašus įrašyta beveik 2 tūkstančiai šeimų, kuriuose auga daugiau nei 3 tūkstančiai vaikų. Nors oficialiais duomenimis, nuo 2009 metų socialinės rizikos šeimų skaičius sumažėjo 8 procentais, o vaikų gyvenančių jose – 15 procentų. Tačiau mokslininkų (Rimkaus, Žemgulienės, 2013) teigimu, oficialiose statistinėse ataskaitose nebūdavo atsižvelgiama į kintančią šalies demografinę situaciją, t.y. gyventojų skaičiaus mažėjimą, todėl negalima teigti, kad socialinės rizikos šeimų skaičius mažėja.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2013 metų veiklos ataskaitoje (2014) teigiama, jog nespirtų socialinės rizikos šeimų skaičiaus mažėjimą lemia prevencinių programų ir socialinių paslaugų, skirtų šeimoms, trūkumas. Dažniausiai socialinės rizikos šeimų skaičius mažėja dėl to, kad, vaikams sulaukus pilnametystės, šeimos išbraukiamos iš socialinės rizikos šeimų sąrašų.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę socialines paslaugas pradėjo teikti tiek valstybinės, tiek ir nevyriausybinės organizacijos. Nevyriausybinių organizacijų dėka 1996 metais atsirado pirmieji vaikų dienos centrai. Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2013 metų įvykdymo ataskaitoje (2014) konstatuojama, jog šiuo metu Lietuvoje veikia ir yra finansuojami 202 vaikų dienos centrai. Dokumentai (*LR Socialinių paslaugų įstatymas (2006), Vaikų dienos centrų atrankos ir vertinimo nuostatai (2015)* ir kt.) reglamentuojantys vaikų dienos centrų veiklą nustato, kad vaikai vaikų dienos centrų paslaugas gauna iki pilnametystės, t.y. iki 18 metų amžiaus.

Pasak E. Masiliauskienės ir V. Griškutės (2010), vaikų dienos centrų veiklos tikslas – teikti kompleksines paslaugas vaikams, kuriems reikalingas užimtumas po pamokų, pagalba ruošiant namų darbus, socialinių įgūdžių ugdymas. Organizuodami vaikų užimtumą po

pamokų vaikų dienos centrai suteikia galimybę vaikams turėti saugią erdvę, įsitraukti į socialinių įgūdžių ugdymo veiklas.

Vaikų dienos centrų veiklą ir jų indėlį sprendžiant vaikų ir jų šeimų problemas nagrinėjo nemažai Lietuvos ir užsienio autorių. V. Indrašienė ir E. Šlapelienė (2007) analizavo pačių vaikų požiūrį, į vaikų dienos centruose, jiems teikiamas paslaugas. E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010) atskleidė vaikų dienos centrų teikiamas paslaugas sociokultūriniu, edukaciniu ir materialiniu aspektais. Vaikų dienos centrų administravimo problemas tyrė I. Sipovič (2007), Lundy (2004) analizavo socialinių darbuotojų ir klientų santykį. Maiter, S., Palmer, S., & Manji, S. (2006) nagrinėjo socialinių darbuotojų ir klientų santykį siekiant įvardinti teigiamas ir neigiamas darbuotojų savybes, kurios, klientų nuomone, turėjo įtakos paslaugų kokybei. W. Robison ir L. Ch. Reeser (2002) atskleidė socialinio darbuotojo ir pagalbą gaunančios šeimos tarpusavio santykių problemas. Socialinio darbuotojo ir kliento tarpusavio santykių principus ir jų realizavimą analizavo Ch. Zastrow (2009).

Kadangi vaikų dienos centrai yra pakankamai naujas reiškinys Lietuvoje, iki šiol stokojama tyrimų apie vaikų dienos centrų teikiamas paslaugas ir jų įtaką problemas išgyvenančioms šeimoms ir jose augantiems vaikams. Vaikų dienos centruose dirbantys socialiniai darbuotojai, sąveikaudami su vaikų dienos centrą lankančiais vaikais bei jų šeimomis, užmezga artimus ryšius ir dažnai tampa vieninteliu paramos šaltiniu vaikui ir jo šeimai. Socialinės rizikos šeimų vaikams sulaukus pilnametystės, šeima išbraukiama iš socialinės rizikos šeimų sąrašo. Tačiau reikia pabrėžti, kad vaikų dienos centrą lankančiam vaikui sulaukus pilnametystės, socialinės problemos, su kuriomis jis susiduria, niekur neišnyksta. Šiandieninėje šalies socialinės pagalbos sistemoje neegzistuoja jokia tęstinė jaunuolių palaikymo programa, socialinių darbuotojų konsultacijos, paramos grupės.

Tyrimo objektas: socialinių darbuotojų ir buvusių vaikų dienos centrų klientų sąveika.

Tyrimo problema: problemai apibrėžti keliami šie probleminiai klausimai: Kokios pagalbos reikia jaunuoliams, palikusiems vaikų dienos centrus? Kaip vaikų dienos centrai vykdo tolimesnį darbą su jaunuoliais, palikusiais vaikų dienos centrus? Kaip vaikų dienos centrai galėtų prisidėti prie pagalbos jaunuoliams iš socialinės rizikos šeimų teikimo?

Darbo tikslas: atskleisti ir išanalizuoti vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų sąveikos su buvusiais klientais palaikymo prielaidas ir galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vaikų dienos centrų veiklos tikslus, principus ir vaidmenį pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimo procese.
2. Atskleisti socialinio darbuotojo ir kliento sąveikos principus.

3. Atskleisti socialinių darbuotojų ir buvusių vaikų dienos centrų klientų tarpusavio santykių veikos palaikymo prielaidas ir galimybes ypatumus.

Tyrimo ir duomenų analizės metodai:

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė;
2. Pusiaus struktūrizuotas interviu su vaikų dienos centrų darbuotojais;
3. Pusiaus struktūrizuotas interviu su jaunuoliais, palikusiais vaikų dienos centrus;
4. Content analizės metodas taikomas analizuojant, pusiau struktūrizuoto interviu su buvusiais vaikų dienos centrų klientais ir dienos centrų darbuotojais, duomenis.

Darbo apimtis ir struktūra:

Magistrinį darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašas ir priedai. Pirmame skyriuje aptariama vaikų dienos centrų apibrėžtis, funkcijos, tikslai bei pagalba vaikui ir jo šeimai. Antrame skyriuje apžvelgiami socialinio darbuotojo ir kliento sąveikos principai. Trečiame pateikiami atlikto tyrimo duomenys bei jų analizė.

Darbe pateikiami 2 paveikslai, 20 lentelių. Darbo apimtis – 89 puslapiai.

1 VAIKŲ DIENOS CENTRŲ VEIKLOS CHARAKTERISTIKOS PAGALBOS VAIKUI IR JO ŠEIMAI TEIKIMO PROCESĖ

1.1 Vaikų dienos centrų veiklos tikslai ir principai

Nagrinėjant temą apie klientų, išėjusių iš dienos centrų, palaikymo poreikį, pirmiausia svarbu išsiaiškinti, kokios organizacijos Lietuvoje yra vadinamos vaikų dienos centrais, kokios yra jų funkcijos, tikslai, kylančios problemos.

Organizacijos „Gelbėkit vaikus“ 2012 metų ataskaitoje „*Vaikų dienos centrai mūsų pagalba labiausiai pažeidžiamiems vaikams*“ (2012), teigiama, vaikų dienos centrai yra ne pelno siekiančios viešosios įstaigos, priklausančios nevyriausybiniam sektoriui, turinčios juridinio asmens statusą, piniginę nepriklausomybę nuo valdžios ir kitų valdymo institucijų, o gautą pelną investuojančios į veiklą. Vaikų dienos centrai veikia socialinėje, kultūrinėje, švietimo srityse.

Pasak N. Bėčiūtės (2011), vaikų dienos centrai – (išbraukiau) ne pelno siekiančios organizacijos, tarnaujančios visuomenės labui. Vaikų dienos centrai dažniausiai turi viešųjų įstaigų, visuomeninių organizacijų, asociacijų, labdaros organizacijų ar fondų statusą. Jie dirba su seniūnijos ar kelių seniūnijų teritorijose gyvenančiais ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikais, turinčiais emocinių ir elgesio sutrikimų, augančiais šeimose, susiduriančiose su įvairiais sunkumais: nedarbu, piktnaudžiavimu narkotinėmis medžiagomis, smurtu, materialiniu nepriteklumi. Mokslininkė pažymi, kad vaikų dienos centrai taip pat dirba su kitais asmenimis ir jų grupėmis, kuriems reikalinga socialinė ir psichologinė pagalba.

LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus Pažymoje „*Dėl tyrimo vaiko teisių apsaugos kontrolierės iniciatyva dėl socialinių paslaugų organizavimo ir teikimo socialinės rizikos šeimoms problemų bei įtakos vaiko teisių apsaugos užtikrinimui*“ (2012-09-11 Nr. (6.3.-2011-25)-PR-192) teigiama, jog vaikų dienos centruose teikiamos socialinės paslaugos dažniausiai yra skirtos socialinės rizikos šeimų vaikams, vaikams iš socialiai remtinų šeimų bei socialinės rizikos vaikams. LR socialinių paslaugų įstatyme (2006), socialinės rizikos šeima apibrėžiama kaip šeima, kuri turi vaikų iki 18 metų ir šioje šeimoje nors vienas iš tėvų turi problemų dėl alkoholio, narkotikų, azartinių žaidimų, neturi tinkamų socialinių įgūdžių, prieš vaikus naudoja įvairias prievartos rūšis. Socialinės rizikos vaikas taip pat turi įvairių priklausomybių,

nelanko mokyklos, turi elgesio sutrikimų, jam nėra sudarytos galimybės visapusiškai integruotis į visuomenę, pilnavertiškai augti ir vystytis.

Universalių daugiafunkcinių centrų (UDC) steigimo ir plėtros tyrimo ataskaitoje (2008), taip pat pabrėžiama, kad vaikų dienos centras yra organizacija, teikianti priešmokyklinio ir papildomo ugdymo paslaugas bei socialinės paslaugas vaiko, lankančio vaikų dienos centrą, šeimai. Tačiau šiame dokumente taip pat yra nurodoma, kad dienos centras gali teikti ir nakvynės paslaugas savo klientams, tai priklauso nuo darbo organizavimo.

Anot A. Railienės ir V. Gudžinskienės (2012), vaikų dienos centruose didelis dėmesys skiriamas centrų lankančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui. Vaikų dienos centruose vaikai mokomi reikšti jausmus, valdyti emocijas, priimti tam tikrus sprendimus ir kt.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „*Dėl vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų plano patvirtinimo*“ (2007) pažymima, kad vaikų dienos centrai vykdo socialinį darbą su centru lankančių vaikų šeimomis, tėvai mokomi rūpintis vaikais ir jų ugdymu. Tėvai konsultuojami psichologų, teikiama pedagoginė pagalba. Dokumente dar pažymima, kad įvertinus ankstesnių metų rezultatus, pastebėta, kad šeimose su kuriomis dirba vaikų dienos centrai pagerėjo tarpusavio santykiai, šeimos tapo pajėgios pačios spręsti iškilusius sunkumus.

I. Sipovič (2007) išskiria vaikų dienos centrų veiklos tikslus, apimančius tiek centrą lankančius vaikus, tiek jų šeimas:

- įtraukti šeimą į pagalbos vaikui procesą, didinti atsparumą žalingiems aplinkos poveikiams, sukurti saugią aplinką, padėti integruotis į visuomenę;
- ugdyti vaikų socialinius ir mokymosi įgūdžius, organizuoti turiningą laisvalaikį;
- mažinti socialinę atskirtį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams;
- plėsti socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jų vaikams, ugdyti jų socialinius įgūdžius padėti integruotis visuomenėje;

Universalių daugiafunkcinių centrų steigimo ir plėtros ataskaitoje (2008) išskiriamos šios vaikų dienos centrų funkcijos:

- spręsti vaikų dienos centro lankančių vaikų socialines problemas ir vykdyti alkoholizmo, narkomanijos, nusikalstamumo, socialinės atskirties prevenciją;
- įtraukti vietos bendruomenę, skatinti jos aktyvų, savarankišką, sąmoningą dalyvavimą sprendžiant bendruomenės narių problemas. Atkuriant pažeidžiamų grupių nutrūkusius ryšius su aplinka ir bendruomene, mažinti socialinę atskirtį;

- padėti vaikams atsispirti neigiamam aplinkos poveikiui. Sustiprinti žmogų suteikiant jam pagalbą taip, kad pats galėtų išspręsti iškilusias problemas ir nebegrižtų į probleminę situaciją;

- sukurti tinkamą aplinką, kurioje būtų saugu tobulėti kaip asmenybei, gilinti socialinius, kultūrinius įgūdžius, kūrybiškai leisti laiką, augti kaip individui, mokytis užsienio kalbų ir kitaip turiningai praleisti laisvalaikį;

- padėti atstatyti pažeistas organizmo funkcijas;
- suteikti informaciją apie reikiamos srities specialistus ir jų teikiamas konsultacijas;

- ugdyti higienos įgūdžius, skatinti realų savęs suvokimą;
- ugdytis savivertę.

Organizacijos „Gelbėkit vaikus“ 2012 metų ataskaitoje „*Vaikų dienos centrai mūsų pagalba labiausiai pažeidžiamiems vaikams*“ (2012) išskiriami tokie vaikų dienos centrų veiklos tikslai:

Integracija	Mažinti vaikų ir jų šeimų socialinę atskirtį
Šeimos stiprinimas	Formuoti ir stiprinti šeimos galimybes ir gebėjimus tinkamai rūpintis vaiku, sėkmingai spręsti šeimoje kylančius sunkumus taip užkertant kelią vaikų pateikimui į vaikų globos institucijas
Pagalba ir parama	Suteikti labiausiai pažeidžiamoms šeimoms ir jų vaikams savalaikę ir kompleksinę (socialinę, psichologinę, pedagoginę) pagalbą ir paramą.
Vaikų ugdymo ir užimtumo organizavimas	Organizuoti turiningą vaikų laisvalaikį ir užimtumą, vaikui naudingą ugdymą, užtikrinantį jo integraciją į visuomenę, laimingą vaikystę, gyvenimo kokybę ir ateitį.

1 pav. Vaikų dienos centrų veiklos tikslai

Šaltinis: Gelbėkit vaikus 2012 metų ataskaita „Vaikų dienos centrai mūsų pagalba labiausiai pažeidžiamiems vaikams“ <http://gelbvaik.lt/wp-content/uploads/2013/10/VDC-paramos-ataskaita.pdf>

Lietuvoje veikiančios vaikų dienos centrai (Visų Šventųjų šeimos paramos centras, „Gelbėkit vaikus“ ir kt.) savo internetinėse svetainėse ir įstatuose teigia, kad vadovaujasi šiais bendraisiais veiklos principais: teritoriniu, individualaus ir grupinio darbo, savanoriško darbo, subsidiarumo, teisingumo, kompleksiško ir kitais principais. Šiuo metu Lietuvoje nėra atskiro vaikų dienos centrų įstatymo, apibrėžiančio tam tikrų visiems galiojančių standartų ir veiklos principų. N. Bėčiūtė (2011) teigia, kad vaikų dienos centrų socialinių paslaugų teikimo modelis negalėtų būti sukurtas, nes šių centrų darbas priklauso nuo vietos, kurioje jie įsikūrę, steigėjo, finansavimo, darbuotojų skaičiaus ir jų kvalifikacijos, organizacijos kultūros.

Nagrinėjant mokslinę literatūrą ir įvairias ataskaitas apie vaikų dienos centruose vykdomas veiklas, išskiriami vaikų dienos centrų veiklos sunkumai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaitoje „*Palanki aplinka vaikams ir jaunimui: iššūkiai ir galimybės*“ (2013) teigiama, jog vaikų dienos centrai susiduria su patalpų ir darbuotojų trūkumu, dėl to negali užtikrinti kokybiškų socialinių paslaugų teikimo. Nevyriausybinuose ir savivaldybių vaikų dienos centruose vienam darbuotojui tenka apie 30 vaikų ir jų šeimų, kai tuo tarpu užsienio šalių patirtis rodo, kad vienam socialiniam darbuotojui turėtų tekti po 12–15 vaikų ir jų šeimų. Taip pat didelė problema, jog trūksta žmogiškųjų resursų vaikų paieškai, tai lemia aukštą paslaugų teikimo slenkstį, nes patys vaikai retai ieško pagalbos. *Nacionalinėje vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programoje (2004)* pažymima, kad finansavimo nepastovumas trukdo plėsti vaikų dienos centrų veiklą. Programoje konstatuojama, kad vaikų dienos centrams trūksta kvalifikuotų darbuotojų, psichologų. Dž. Karpavičienė ir kt. (2012) be jau išvardintų sunkumų įvardina, kad vaikų dienos centrams trūksta virėjų, valytojų etatų ir savanorių.

Pagrindinis vaikų dienos centrų finansavimo šaltinis – projektinės lėšos. Anot I. Sipovič (2007), ministerijos ir savivaldybės vaikų dienos centrų projektų konkursus skelbia nereguliariai, o projektų rezultatų reikia laukti net kelis mėnesius. Taip pat reikia pažymėti, kad projektinės lėšos neužtikrina vaikų dienos centrų veiklos tęstinumo.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius 2013 metų veiklos ataskaitoje (2013) pažymima, kad daugiausia vaikų dienos centrai finansuojami iš valstybės biudžeto pagal patvirtintas nacionalines programas teikiant projektus. Toks finansavimas neužtikrina vaikų dienos centrų veiklos tęstinumo, trukdo kurti ir plėsti socialinių paslaugų sistemą. Prasidėjus naujam finansiniam laikotarpiui, lėšos iš valstybės biudžeto skiriamos tik nuo antro metų ketvirčio, todėl daugelis vaikų dienos centrų būna priversti stabdyti savo veiklą. V. Targamadžė ir V. Vaitkevičius (2009) pabrėžia, kad dėl tokios finansavimo

sistemos nukenčia veikla ir teikiamų paslaugų kokybė. Vaikų dienos centrų veikla tiesiogiai priklauso nuo jai skirto finansavimo.

Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonės „*Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms, įgyvendinant vaiko globos sistemos reorganizavimo strategiją*” (2012) duomenimis, vaikų dienos centrų veikla labai svarbi alkoholio, priklausomybes sukeliančių medžiagų ir nusikaltimų prevencijai, tačiau per ketverius metus nacionalinėse programose finansavimas šioms sritims buvo sumažintas net keliasdešimt kartų. Finansavimas buvo sumažintas tokioms programoms kaip: Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos programa, Vaikų ir jaunimo socializacijos programa bei Nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programoms. Valstybei sumažinus finansavimą šioms sritims vaikų dienos centrai lieka pastoviausiai ir nuosekliai dirbančios institucijos šiose srityse, todėl reikia pabrėžti, kad darbo su vaikais ir jaunimu srityje dienos centrų vaidmuo yra labai svarbus.

E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010) pažymi, kad dėl finansų stokos trūksta įvairių sričių specialistų, reikalingų efektyviam darbui su socialinės rizikos šeimomis ir jų vaikais, neefektyvi kvalifikacijos kėlimo ir mokymo sistema, o tai lemia silpnas vaikų dienos centrų darbuotojų komandas, kuriose trūksta įvairių sričių specialistų. Dar viena finansinių sunkumų pasekmė yra ta, kad, esant mažam finansavimui, atsiranda didelis skirtumas tarp vaikų dienos centrų darbuotojų darbo užmokesčio ir kitų psichologines paslaugas teikiančių organizacijų darbuotojų atlygio, o tai lemia psichologinių paslaugų nepakankamumą ir žemą jų kokybę vaikų dienos centruose. Plačiau nagrinėjant, kodėl trūksta kvalifikuotų darbuotojų, ypač psichologų etatų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaitoje „*Palanki aplinka vaikams ir jaunimui: iššūkiai ir galimybės*” (2013) atskleidžiama, jog beveik visiems vaikams iš socialinės rizikos šeimų reikalinga psichologinė pagalba. Vaikų dienos centrus kaip tik ir lanko vaikai iš socialinės rizikos šeimų, itin svarbu užtikrinti psichologinių paslaugų teikimą visuose vaikų dienos centruose.

Kita problema yra tai, kad skiriasi institucijų (Socialinio darbo ir apsaugos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės ir kt.), skelbiančių vaikų dienos centrų finansavimo projektų konkursus, reikalavimai. Skiriant finansavimą dažnai būna nenumatytos lėšos projekto koordinavimui, trūksta pinigų darbuotojų atlyginimams ir naujiems darbuotojų etatams. Gautas lėšas reikia naudoti griežtai pagal pateiktas sąmatas, atsiradus nenumatytoms išlaidoms, labai sunku lėšas persikirstyti. Šios problemos bei patalpų ir materialinės bazės trūkumas iš esmės riboja paslaugų vaikams teikimą vaikų dienos centruose. E. Štuopytė (2010) teigia, kad vaikų dienos centrams labai svarbus bendradarbiavimas su kitomis

institucijomis ir tik vieningas įvairių organizacijų specialistų darbas gali užtikrinti įvairiapusę pagalbą vaikui ir jo šeimai, dažnai tai gali būti labai svarbus veiksnys, kuris lemia netgi vaiko atėjimą į pagalbą teikiančią instituciją. Anot A. Šilinskytės (2013) bendradarbiavimas vaikų dienos centrams padeda rengiant bendras veiklas, projektus, dalinantis informacija, atstovaujant, priimant sprendimus.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2013 metų veiklos ataskaitoje (2013) pažymima, kad reikia sudaryti tarpinstitucinę komandą, kuri padėtų šeimai ir joje augantiems vaikams, tačiau vaikų dienos centrų kontaktai su kitomis organizacijomis yra riboti, trūksta bendradarbiavimo su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis. I. Sipovič (2007) dar įvardina, kad trūksta bendradarbiavimo su vaiko teisių apsaugos tarnybomis, seniūnijomis, mokyklomis ir kitomis socialines paslaugas administruojančiomis institucijomis. E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010) pažymi, kad norint plėsti vaikų dienos centrų galimybes būtinas bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, socialinių paslaugų tinklo kūrimas, tam reikalingas visų partnerių geranoriškumas, dalinimasis patirtimi ir bendrų renginių ar veiklų organizavimas.

V. Targamadžė ir V. Vaitkevičius (2009) atskleidžia priežastis, trukdančias sklandžiam vaikų dienos centrų ir valstybinių institucijų bendradarbiavimui: valstybės tarnautojų darbo reglamente nėra numatytas bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir nėra apibrėžtas darbo su jomis laiko sąnaudos; nėra tarpusavio veiksmų koordinavimo; valstybinės institucijos neturi bendradarbiavimo patirties su nevyriausybinėmis organizacijomis; už darbą su nevyriausybinėmis organizacijomis nėra papildomai mokama.

Mokslinėje literatūroje ir dokumentuose, reglamentuojančiuose vaikų dienos centrų veiklą, vaikų dienos centrai apibrėžiami kaip nevyriausybinių sektoriaus organizacijos, teikiančios paslaugas socialinės rizikos, socialinių įgūdžių, mažas pajamas gaunančių šeimų vaikams. Apibendrinus mokslinėje literatūroje ir vaikų dienos veiklos ataskaitose išskiriamus sunkumus, su kuriais susiduria vaikų dienos centrai, teikdami paslaugas vaikams ir jų šeimoms, galima teigti, kad pati didžiausia problema, dėl kurios kyla daugelis kitų problemų, yra finansavimo trūkumas. Dėl mažo, vėluojančio ir nestabilaus finansavimo kenčia ne tik dienos centrų turima materialinė bazė, patalpų, kuriuose teikiamos paslaugos būklė. Darbuotojai negauna arba gauna labai mažą atlygį, todėl trūksta norinčių dirbti su socialinės rizikos grupės vaikais ir šeimomis. Tačiau nepaisant to, kad dienos centrai nėra organizacijos, turinčios daug finansinių išteklių, jie yra stabiliausi ir patikimiausi paslaugų tiekėjai socialinės rizikos grupės vaikams ir jų šeimoms.

1.2 Vaikų dienos centrų vaidmuo pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimo procese

2013 metais Lietuvoje buvo registruota 10,2 tūkstančiai socialinės rizikos šeimų, o jose augo 20,7 tūkstančių vaikų. Vaikų dienos centrai 2013 metais suteikė paslaugas 8,7 tūkstančių vaikams iš socialinės rizikos šeimų. Reikia pažymėti, kad didesnis skaičius, 12 tūkstančių, vaikų dienos centrų paslaugų negavo (Socialinis pranešimas 2013 – 2014).

Iš duomenų matome, kad beveik pusei vaikų pagalba buvo suteikta. Tačiau reikia pažymėti, jog yra sunku nustatyti, ar vaikai vienu metu nelanko kelių vaikų dienos centrų ir ar dienos centrai, pateikdami klientų skaičių, neskaičiuoja anksčiau lankiusių, tačiau dabar dėl tam tikrų priežasčių vaikų dienos centro nebelankančių vaikų.

Vilniaus miesto socialinės paramos centro 2012 m veiklos ataskaitoje (2013) nurodoma, kad vaikų dienos centruose yra teikiamos paslaugos socialinės rizikos ar socialinių įgūdžių stokojančiose šeimose augantiems vaikams, socialinės rizikos vaikams ir šeimos nariams, ugdant jų socialinius įgūdžius, mažinant socialinę atskirtį, padedant realizuoti gebėjimus, mokant išvengti ir spręsti socialines problemas. Apibendrinant galima teigti, kad vaikų dienos centrai yra viena iš institucinės pagalbos formų socialinės rizikos grupės šeimoms ir jų vaikams, kad juose kokybiškai ir laiku teikiamos įvairios socialinės paslaugos gali padėti įveikti iškilusius socialinius, ekonominius, kultūrinius edukacinius sunkumus ir taip užtikrinti vaiko fizinį ir emocinį saugumą, sustiprinti šeimos tarpusavio santykius, padėti tėvams išsiugdyti tėvystės ir socialinius įgūdžius.

I. Sipovič (2007) teigia, kad vaikų dienos centras teikia nestacionarias socialines paslaugas, kurios apima bendrąsias paslaugas ir socialinę priežiūrą. Anot J. Pivorienės ir B. Abeciūnaitės (2010) dienos centrai yra viena iš svarbiausių institucijų, prisidedančių prie vaikų, gyvenančių socialinės rizikos šeimose, integracijos į visuomenę.

N. Bėčiūtė (2012) teigia, kad vaikų dienos centrai siekdami prisidėti prie socialinės rizikos šeimų integracijos į visuomenę turėtų:

- skatinti vaikų dienos centrą lankančių vaikų gebėjimus ir ugdyti jų saviraišką;
- mažinti vaiką supančios neigiamos aplinkos įtaką;
- sudaryti sąlygas vaiko saugumui patenkinti;
- plėsti vaiko akiratį, skatinti kūrybiškumą;
- didinti vaiko motyvaciją mokytis, atlikti namų darbus;
- ugdyti socialinius ir buitinius įgūdžius;
- mažinti socialinę atskirtį bei užtikrinti vaiko gyvenimą šeimoje.

Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonėje „*Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros*

paslaugas vaikams ir šeimoms, įgyvendinant vaiko globos sistemos reorganizavimo strategiją”(2012) išvardintos vaikų dienos centrų paslaugos, teikiamos probleminių šeimų vaikams: namų darbų ruošą, individualus darbas su vaikais turinčiais mokymosi spragų, nelankančiais mokyklos, ir ikimokyklinio amžiaus vaikais ugdant mokymosi įgūdžius. Veikloje po pamokų vaikams organizuojami užsiėmimai pagal pomėgius: grupiniai užsiėmimai, ugdomieji užsiėmimai ir kiti užsiėmimai tokie kaip: konkursai, žaidimai, filmų peržiūros, diskusijos įvairūs terapiniai užsiėmimai ir kt. Ataskaitoje nurodoma, kad vykdant išvardintas veiklas vaikai ugdė šiuos įgūdžius: higienos, socialinius, savarankiškumo, kūrybiškumo.

Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tyrimo ataskaitoje „*Vaikų dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų įvairovės ir kokybės, darbo su socialinės rizikos šeimomis ir vaikais veiksmingumo įvertinime*“ (2007) išskirtos šios vaikų dienos centrų teikiamos paslaugos/veiklos vaikams:

- užsiėmimai pagal vaikų pomėgius;
- fizinio lavinimo užsiėmimai;
- kompiuterinio raštingumo ugdymas;
- ikimokyklinis ugdymas;
- individualus ugdymas pagal specialias programas;
- grupiniai užsiėmimai (pokalbiai, diskusijos, paskaitėlės įvairiomis temomis);
- psichologo pagalba (individuali, šeimai ir grupei);
- vaikų dienos centrų rengiami renginiai;
- pažintinės išvykos, ekskursijos;
- stovyklos;
- socialinių įgūdžių ugdymas (vaikų dienos centre ir vykdant priemones ne centre: darbas visuomenės labui, pagalba seneliams, neįgaliams ir kt.);
- vaikų nukreipimas į kitas įstaigas (sveikatos, psichologinės pagalbos, ugdymo ir kt.);
- vaikų, šeimų ar jų narių nukreipimas į atitinkamas įstaigas (dėl priklausomybių, sveikatos, darbo ir kt.);
- lankymasis vaikų namuose;
- individualūs pokalbiai su vaikų šeimomis;
- bendri vaikų su šeimomis renginiai (išvykos, šventės, stovyklos, užsiėmimai ir kt.);

- pagalba šeimoms įvairiais buities klausimais (rūpinantis socialinėmis išmokomis, tvarkant biudžetą ir kt.);

- šeimų konsultavimas, tarpininkavimas;
- specialiojo pedagogo pagalba;
- pedagogo pagalba;
- pagalba namuose;
- naudinga informacija apie rūpinimąsi vaiku ir kitais klausimais.

Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 3.1 programos „Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo“ priemonės „Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialines paslaugas vaikams ir šeimoms įgyvendinant vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją“ 2010 metų dalykinėje ataskaitoje (2011) išskiriamos tokios vaikų dienos centrų probleminių šeimų vaikams teikiamos paslaugos: ugdymo užsiėmimai įvairiomis temomis, individualus ugdymas, maitinimas, dalyvavimas kitų organizacijų ar asmenų organizuojuose renginiuose, konkursuose, sporto varžybose, parodose ir akcijose, paauglių brandaus lytiškumo paskaitėlėse, šeimos planavimo ir šeimų konsultavimo programos, konsultacijos profesijos ir darbo pasirinkimo temomis, remtinų senelių maitinimas ir materialinė pagalba, veiklos viešinimas ir periodinių leidinių leidimas, konferencijų, seminarų ir mokymų organizavimas, dalinimasis gerąja patirtimi.

Taip pat reikia pažymėti, kad 2011 metų dalykinėje ataskaitoje (2012) šalia anksčiau išvardintų veiklų buvo išskirtos tokios vaikų dienos centrų teikiamos paslaugos bei organizuojamos veiklos:

- susitikimai su dvasininkais ir menininkais;
- ligonių lankymas ligoninėse, senelių namų lankymas, pagalbos teikimas vienišiemis gyventojams;
- tautiškumo, pilietiškumo ugdymas;
- sveikos gyvensenos ir higienos įgūdžiai;
- tėvams formuojamas pozityvus požiūris į gyvenimą, ugdomi sveikos gyvensenos įgūdžiai.

Vilniaus miesto socialinės paramos centro 2012 m veiklos ataskaitoje (2013) teigiama, kad vaikų dienos centrai organizuoja ir vykdo meninių įgūdžių užsiėmimus, organizuoja mąstymą lavinančius žaidimus, muzikos užsiėmimus, savęs pažinimo, psichologinių įgūdžių formavimo užsiėmimus, dailės terapija, buitinių įgūdžių ugdymas ir bibliotekos/skaityklos paslaugos. Dokumente „Dėl socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugų Anykščių rajono socialinių paslaugų centro vaikų dienos centre skyrimo ir teikimo paslaugų tvarkos

aprašė“ (2013) dar paminėtas darbinių įgūdžių ugdymas. G. Visockytė (2010), teigia, kad vaikų dienos centruose lavinami bendravimo įgūdžiai, organizuojama savitarpio pagalba, konsultacijos vaikams, kad atgautų pusiausvyrą. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvos centro dokumente „*Vaikų ir jaunimo klubo – dienos centro modelis sukurta įgyvendinant Nyderlandų karalystės ambasados finansuojamą projektą „Building doors“*“ (2013) dar papildo veiklų sąrašą - darbo terapija. V. Griškutė ir E. Masiliauskienė (2010) teigia, jog vaikų dienos centrai ugdo vaikų atsparumą socialinės rizikos veiksniams, skatina ir palaiko vaikų motyvacijos mokytis, padeda vaikams pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didina savivertę, įtraukia į visuomenines veiklas, padeda gauti teisinio konsultavimo paslaugas.

Programos „*Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo*“ priemonės „*Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialines paslaugas vaikams ir šeimoms įgyvendinant vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją*“ 2010 metų dalykinėje ataskaitoje (2011), išskirti vaikų dienos centrų veiklos rezultatai: sukuriama saugi ir jauki aplinka vaikams, vaikų dienos centrus lankantys vaikai pradeda reguliariai lankyti mokyklą, gerėja mokymosi rezultatai, auga vaikų atsakingumas, vaikai išmoksta valdyti emocijas, gali pasijausti turintys tokias pat galimybes kaip ir visi kiti, jie išmoksta pozityviai bendrauti, atrasti vietą saviraiškai, sustiprėja tarpusavio ryšiai tarp vaikų ir jų tėvų, tėvai pradeda atsakingiau atlikti savo pareigas, ima pasitikėti vieni kitais, taip pat tėvai pradeda labiau domėtis vaikais ir jų pasiekimais, dalyje šeimų pagerėja psichologinis klimatas, vaikų dienos centrai ir juos lankantys vaikai įgyja bendruomenės narių pasitikėjimą, atsiranda daugiau žmonių ir organizacijų prisidedančių prie vaikų dienos centrų veiklos.

Apžvelgus visas paslaugas, kurias Lietuvoje siūlo vaikų dienos centrai, galima teigti, kad paslaugų spektras yra labai platus. Dirbama su vaikais, šeimomis, bendruomene, Vaikai visapusiškai ugdomi (suteikiamas socialinis, pedagoginis, meninis, higienos ir kt. ugdymas) jiems sudaroma saugi aplinka, organizuojamos šventės išvykos, stovyklos ir kita. Tėvams ugdomi tėvystės įgūdžiai, socialiniai įgūdžiai konsultuojami įvairiais klausimais ir kita.

1.2.1 Vaikas ir paauglys kaip dienos centro klientas

Vaikų dienos centrai organizuoja vaikų užimtumą ir ugdymąsi po pamokų. Viena didžiausių problemų yra tai, kad vaikai nemato savo šeimoje teigiamo pavyzdžio. Pasak Dž. Karpavičienės ir kt. (2012) vaikams, iš socialinės rizikos šeimų yra labai svarbus užimtumas. Dažnai šie vaikai laiką leidžia gatvėje, bendrauja su bendramžiais ar vyresniais paaugliais, išmoksta vogti, daryti nusikalstamas veikas. Būtent dienos centrai yra ta vieta, kurioje vaikai

gali saugiai leisti laisvalaikį ir dar mokytis socialinių įgūdžių. Galima teigti, kad dienos centrai vykdo ankstyvąją prevenciją.

Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonėje „*Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms, įgyvendinant vaiko globos sistemos reorganizavimo strategiją*“ (2012) teigiama, kad dienos centrai yra pagrindinė prevencinė priemonė, kuri sumažina tikimybę, kad vaikas bus paimtas iš šeimos ir atsidurs vaikų globos namuose. 2010-2011 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialiniame pranešime (2011) teigiama, kad viena iš problemų, su kuria susiduria socialinės rizikos šeimos, yra mažamečių, ikimokyklinukų vaikų užimtumas bei jų saugumas. Pastebima, kad dažniausiai dėl šeimose patiriamų finansinių problemų šeimos negali leisti vaikų į darželius, o vaikų dienos centrai daugiausiai paslaugas teikia jau mokyklinio amžiaus vaikams.

E. Pupkevičiūtė-Kiguolė (2011), teigia, kad trečdalis vaikų dienos centrus lankančių vaikų patiria smurtą šeimoje. Didžioji dauguma jų patiria psichologinį smurtą. Dažniausiai smurtas šeimose, kurių vaikai lanko vaikų dienos centrus, atsiranda dėl tėvų priklausomybės nuo alkoholio ir smurto atvejai yra dažnai pasikartoja.

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvos centro dokumente „*Vaikų ir jaunimo klubo – dienos centro modelis sukurtas įgyvendinant Nyderlandų karalystės ambasados finansuojamą projektą „Building doors“*“ (2013), teigiama, kad dažnai vaikų dienos centrai yra labai didelė pagalba mokyklai, nes kilus problemų mokymo įstaigoje vaikas yra siunčiamas į dienos centrus, tikintis, kad ten įgaus teigiamų socialinių įgūdžių, pagerės jo bendravimas, patekęs į saugią aplinką vaikas greičiau išmoks tinkamai elgtis, suvoks savo elgesio pasekmes. Reikia pažymėti, jog dažniausiai į vaikų dienos centrus patenka vaikai, kurie turi problemų šeimose, nelanko mokyklos arba turi didelių mokymosi spragų, turi emocinių bei elgesio sunkumų.

Pažymoje dėl tyrimo vaiko teisių apsaugos kontrolierės iniciatyva „Dėl socialinių paslaugų organizavimo ir teikimo socialinės rizikos šeimoms problemų bei įtakos vaiko teisių apsaugos užtikrinimui“ (2012, teigiama, kad vaikų dienos centrai teikia socialinės priežiūros paslaugas, vaikams iš socialinės rizikos šeimų, rečiau kitiems šeimos nariams. Galimybė vaikui gauti vaikų dienos centro paslaugas priklauso nuo konkrečioje teritorijoje veikiančių vaikų dienos centrų, toje teritorijoje gyvenančių vaikų skaičiaus.

Anot I. Eskytės (2008), vaikų dienos centrų darbuotojai norėdami atskleisti vaikus ne tik kaip fizines būtybes, bet kaip asmenybes ir socialinius individus ugdo jų socialinius įgūdžius. Pasak N. Vaitiekienės (2013), vaikų dienos centruose vaikams formuojami reikalingiausi socialiniai įgūdžiai, tai sudaro sąlygas plėstis vaikų socialinio funkcionavimo galimybėms. Įgydami socialinių įgūdžių vaikai darosi savarankiškesni, mandagesni, įgyja

daugiau pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis, išmoksta bendrauti su aplinkiniais, ima ramiau reaguoti į pastabas, išmoksta patys spręsti jiems kylančius sunkumus. Taip pat gerėja vaiko situacija namuose, santykiai su mokytojais ir bendraamžiais, vaikas praleidžia mažiau pamokų, gerėja mokymosi pasiekimai.

Autorės J. Pivorienė, B. Abeciūnaitė (2010), pažymi, kad vaikų dienos centrai teikdami socialines paslaugas vaikui iš socialinės rizikos šeimos, turi subalansuoti individualaus ir grupinio darbo metodus, nes tik taip galima suformuoti visapusišką, vaiko poreikius tenkinantį, darbo modelį. Taip dirbant su vaiku jis gali lengviau integruotis socialinėje aplinkoje ir tapti asmenybe. Taikant individualų darbo metodą, kuriamas artimas ir draugiškas santykis su sunkumus išgyvenančiu vaiku, o tai leidžia geriau pažinti vaiką. Per individualų santykį apsiranda pasitikėjimas, vaikas pajaučia pastovų, teigiamą, nuoseklų ir besąlygišką priėmimą. Dirbant grupinio socialinio darbo metodu vaikai įgyja įgūdžių, kurie reikalingi prisitaikant prie aplinkos ir integruojantis visuomenėje. Grupėje ugdomi konfliktų sprendimo, efektyvesnio bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, vyksta tarpasmeninis mokymasis, vaikai išmoksta naujų elgesio modelių, pasikeičia savęs matymas ir elgesio su kitais supratimas, tai socialinės rizikos vaikams yra labai svarbu. Taikydami individualaus ir grupinio darbo metodus, vaikų dienos centrai siekia, kad būtų patenkinti vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, poreikiai ir socialinis funkcionavimas, jų gyvenimo kokybė priartėtų prie visuomenės gerovės lygio.

Autorės A. Railienė ir V. Gudžinskienė (2012), pažymi, kad vaikų dienos centrai atsakingi už karjeros kompetencijų ugdymą vaikams, ypač iš socialinės rizikos šeimų. Ypatingą dėmesį vaikų dienos centrų darbuotojai skiria vaikų, paauglių karjeros kompetencijų ugdymui, savęs vertinimo, savo veiklos organizavimo ir planavimo, savęs pažinimo ir sprendimų priėmimo kompetencijoms ugdyti.

Anot autorės I. Estytės (2008), vaikams, kurie lanko dienos centrus planuojamos veiklos, kurios ugdo socialinius įgūdžius, tai yra: tvarkymasis, higienos pamokėlės, kultūrinės programos. Svarbu, kad vaikai patys įtraukiami į šių veiklų planavimą. Beveik visuose dienos centruose yra organizuojamos išvykos ar ekskursijos, kurios vaikams yra labai svarbios, nes tokiu būdu jie pažįsta aplinką, pamato naujų dalykų. Labai svarbi veikla dienos centruose yra namų darbų ruošimas. Dažnai vaikai turi daug mokymosi spragų ir retai, kada namų darbus ruošia namuose. Vaikų dienos centruose organizuojamos programos, kurios orientuotos į vaikų sugebėjimą išklaudyti, atjausti, padėti kitam. Galima daryti išvadą, kad vykdomos programos sukuria vaikui saugumo, pasitikėjimo savimi jausmą, būtent taip jis gali jaustis visaverčiu visuomenės nariu, mokykloje nepatirti patyčių, išmokti spręsti savo problemas.

Anot Dž. Karpavičienės ir kt. (2012), dienos centruose taip pat organizuojamos vasaros stovyklos, rengiamos sveikatingumo programos.

Galima daryti išvadą, kad vaikų dienos centrai yra labai svarbios institucijos, kuriose vaikams yra sukuriamos saugios sąlygos, kurių dėka vaikas gali išmokti daugelio dalykų, kurių nemato savo aplinkoje. Dienos centrams teikiant platų paslaugų spektrą, vaikai turi galimybę visapusiškai integruotis į visuomenę. Vaikai dienos centre įgauna ne tik socialinių įgūdžių, paruošia namų darbus, tačiau ima labiau savimi pasitikėti, atskleidžiamos stipriosios jų savybės.

1.2.2 Šeima kaip dienos centro klientas

Nagrinėjant vaikų dienos centrų veiklą ir jų teikiamas paslaugas vaikams, svarbu patyrinėti, aptarti ir šeimą, tampančią dienos centrų klientu.

Anot Eskytės (2008), vaikų dienos centre, teikiant pagalbą vaikui, išryškėja bendradarbiavimo su vaiko šeima poreikis. Lygiavertis tėvų ir vaikų įtraukimas į ugdymo procesą yra vienas iš vaikų dienos centrų darbo aspektų. Todėl teikiant pagalbą vaikui, lankančiam vaikų dienos centrą, turi būti vadovaujama bendradarbiavimo su šeima principu. L.G. van Weezel ir kt. (2012), teigia, jog nors vaikų dienos centrai orientuojasi į vaikus vis tiek nemažai dėmesio skiriama ir darbui su jų tėvais, žinoma, reikia pažymėti, jog dėl finansų ir laiko trūkumo darbas ne visada yra nuoseklus.

Autoriai W. Robison ir L. Ch. Reeser (2002), tirinatys socialinio darbuotojo ir pagalbą gaunančios šeimos tarpusavio santykių problemas, teigia, kad, siekiant užtikrinti paslaugos kokybę, šeimos nariai turėtų būti traktuojami kaip individualūs klientai, o ne šeima kaip vienetasis.

E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010), teigia, jog socialinės rizikos grupės šeimoje gyvena nepilnamečiai vaikai, neturintys 18 metų, o jų tėvų elgesys nėra teigiamas. Autorės išskiria kategorijas, kurios apibūdina neigiamą tėvų elgseną:

- piktnaudžiavimas alkoholiu, narkotikais;
- priklausomybė azartiniams lošimams;
- socialinių įgūdžių dėl vaikų priežiūros stoka;
- tam tikros prievartos (fizinės, seksualinės, psichologinės) prieš vaikus naudojimas;
- netinkamai panaudota parama šeimos atžvilgiu.

Taip pat autorės teigia, kad atlikus Lietuvos Respublikos dokumentų analizę buvo išskirtos pasekmės, kurios atsiranda tėvams netinkamai elgiantis:

- aplinka, kurioje gyvena vaikas nėra sveika, joje negali vykti normalus vaiko augimas ir vystymasis;
- šeimose nėra užtikrintas vaikų saugumas bei įvairiapusis vaiko augimas ir vystymasis;
 - vaikai nemoka išreikšti savo jausmų ir emocijų dėl sutrikusio bendravimo šeimoje;
 - socialinių įgūdžių neturėjimas;
 - svarbiausių vaiko teisių pažeidimai (vaikas nėra prižiūrimas, nesirūpinama jo ugdymu, laisvalaikiu ir kt.);
- vaikams nėra užtikrinamos dalyvavimo visuomenės gyvenime sąlygos.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos galutinėje tyrimo „*Palanki aplinka vaikams ir jaunimui: iššūkiai ir galimybės*“ ataskaitoje (2013), pabrėžiama, kad iš 595 tūkstančių Lietuvoje gyvenančių vaikų, 2011 metais 22 tūkstančiai, tai yra 3,6 proc. buvo iš socialinės rizikos šeimų. Ataskaitoje pateikti statistiniai duomenys atskleidžia, jog vaikų, augančių socialinės rizikos šeimoje, mažėja, tačiau to priežastys – ne tik teikiamos paslaugos šeimai ir jose augantiems vaikams, bet ir demografinė situacija, – šiuo metu mažėjantis gyventojų skaičius, vaikai, sulaukę pilnametystės socialinės rizikos šeimose, išbraukiami iš socialinės rizikos sąrašų.

Anot N. Bėčiūtės (2011), vaikų dienos centrą lankančių vaikų šeimos vaikų dienos centre turi galimybę gauti tokias paslaugas kaip: individualų psichologinį konsultavimą, tarpininkavimą, atstovavimą, įvairias paskaitas, pagalbą sau grupės, pedagoginį švietimą, savo kasdienes problemas gali spręsti kartu su socialiniu darbuotoju.

Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonėje „*Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms, įgyvendinant vaiko globos sistemos reorganizavimo strategiją*“ (2012), teigiama, kad paslaugos socialinės rizikos šeimoms organizuojamos pagal individualų poreikį, dažniausiai tai būna tokios paslaugos kaip: individualios konsultacijos, informacijos apie vaikus teikimas, būtiniai klausimai. Taip pat dokumente minimas šeimų lankymas namuose, tai padeda socialiniams darbuotojams greičiau identifikuoti šeimoje esančias problemas bei kontroliuoti problemų sprendimo būdus, tai ypač svarbus aspektas socialinės rizikos šeimose.

J. Pivorienė ir B. Abeciūnaitė (2010), pažymi, kad dirbant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis reikia dirbti iš karto dviem kryptimis: prevencine ir intervencine. Reikalinga sudaryti priemonių visumą, kuri šeimai padėtų spręsti iškylančias problemas, įgalintų

sėkmingai funkcionuoti šiuolaikinėje visuomenėje. Taip pat socialinės rizikos šeimai reikia padėti išsiaiškinti su kokiomis problemomis ji susiduria ir priimti bendrus problemų sprendimo būdus.

Pasak G. Kaminskaitės (2010), šeimai, kurią ištinka krizė prevencija nepadeda, reikalinga intervencija, būtent tai ir yra darbas su šeima: klientų identifikavimas, situacijos vertinimas, darbo plano su šeima sudarymas, jo įgyvendinimas bei įvertinimas, prireikus veiksmų tęsimas. Dažnai dirbant su tokiomis šeimomis nepakanka pirmosios intervencijos, su šeima tenka dirbti tęstinį darbą, būtent todėl tėvai gali lankyti socialinių įgūdžių užsiėmimus, psichologines paskaitas, o vaikai sužino, kas yra saugumas, teigiamas elgesys. Toks kompleksinis darbas su visa šeima užtikrina geresnį šeimos narių supratimą.

Apibendrinant galima teigti, jog nepaisant to, kad vaikų dienos centrai didžiausią dėmesį skiria vaikams, jų šeima, ypatingai tėvai yra labai svarbūs visame darbo procese. Būtent dėl tėvų netinkamo elgesio ar neturimų įgūdžių vaikai patenka į krizines situacijas, nėra užtikrinamas normalus jų augimas ir vystymasis. Būtent todėl vaikų dienos centrai stengiasi dirbti su tėvais, užtikrindami jų konsultavimo galimybes, bendrus sprendimo priėmimo mechanizmus, šeimų lankymą, stebėjimą, kontrolę.

2. SOCIALINIO DARBUOTOJO IR KLIENTO SĄVEIKOS PRINCIPAI

2.1 Socialinio darbuotojo ir kliento tarpusavio santykis

Analizuojant išėjusių iš vaikų dienos centrų jaunuolių sąveikos su socialiniais darbuotojais poreikius svarbu išsiaiškinti, kokie yra socialinio darbuotojo ir kliento santykiai.

„Lietuvos socialinių darbuotojų kodekse“ (1998), teigiama, jog klientas yra asmuo arba asmenų grupė, kuriai socialiniai darbuotojai teikia pagalbą. Profesionalus socialinis darbuotojas teikdamas pagalbą klientui atsižvelgia į jo interesus, neišnaudoja kliento, siekia jo gerovės.

Louise C. Johnson (2003), teigia, kad klientai būna skirtingų tipų, tai yra klientai, kurie pagalbos prašo patys, klientai, kurie kreipiasi pagalbos į artimą asmenį, klientai, kurie neieško pagalbos taip sukeldami problemų kitiems asmenims (tėvai vaikams), klientai, kurie prašo pagalbos norėdami pasiekti tam tikrus savo tikslus (išvengti rimtesnių bausmių ar padarinių), klientai, kurie pagalbos ieško, tačiau turi kitų ketinimų.

Autoriai Kadushin ir Kadushin (1997), išskiria tokias savybes, reikalingas socialiniam darbuotojui, siekiančiam užmegzti stiprų ryšį su klientu: pagarba, dėmesingumas, domėjimasis, rūpestis, pasitikėjimas, draugiškumas, kuklumas, šiltumas, gailestingumas, empatija, užuojauta, kalntrybė, paguoda, parama, supratingumas ir kt. Trotter (2002), identifikuoja svarbiausius įgūdžius, būtinus sąveikoje su socialiniu klientu. Pasak jo, efektyvus socialinis darbuotojas turi sugebėti išsiaiškinti savo vaidmenį darbe, nuoširdžiai ir atvirai su klientu aptarti santykių tikslą bei savo viršenybę kliento atžvilgiu, išskirti, kur galima nusileisti ir ko reikia griežtai laikytis, įvardinti santykio konfidencialumo ribas. Išvardintų savybių gausa – nemaži reikalavimai socialiniam darbuotojui, tačiau, pasak Maiter, Palmer ir Manji (2006), teigiami santykiai gali būti kuriami derinant šias savybes su aukščiau išvardintais įgūdžiais, kurie priešingai nei savybės yra įgyjami. Autoriai teigia, kad socialinių paslaugų gavėjų pasitenkinimas dažniausiai priklauso nuo tiekėjo, t.y. darbuotojo asmeninių savybių bei charakterio.

Socialiniame darbe klientai dažnai būna stipriai pažeisti, todėl jų reakcijos būna pakankamai neadekvačios, dažnai jie imasi kraštutinumų, o jų elgesys priklauso nuo turimų problemų (Liobikienė T.N, Šinkūnienė R.J. 2010). V. Ivanauskienė (2008), teigia, jog socialinis darbuotojas įgalina sprendimus bei rezultatus pasiekti patį klientą, jis neatlieka veiksmų už patį asmenį. Socialinis darbuotojas jį tik palydi, pataria, organizuoja tam tikrus susitikimus.

S. Staniulienė (2012), teigia, kad socialinio darbuotojo veiklos tikslai yra įtraukti individus į visuomenę, atkurti jų socialinius tinklus ir užtikrinti gyvybiškai svarbių poreikių patenkinimą. Šiais tikslais siekiama ginti socialines garantijas, tenkinant asmeninius poreikius, sudaryti pozityviai individų raiškai palankias sąlygas, plėsti klientų galimybes, inicijuoti bendruomenines socialines paslaugas ir pagalbos tarnybas. Norėdamas tai atlikti socialinis darbuotojas turi užmegzti tikslingus ryšius ir juos palaikyti, taip sudarant tarpinstitucinius tinklus, kurių pagrindinis koordinatorius ir yra socialinis darbuotojas. Todėl jis turi turėti vadybinių, koordinavimo, lyderiavimo ir komandinio darbo kompetencijų, kurias nuolat turi tobulinti norėdamas kokybiškai dirbti socialinį darbą.

Pasak autorių R. Raudeliūnaitės ir E. Buškevičiūtės (2014), socialinis darbas yra įvairiapusis ir turintis daugybę funkcijų. Autorės V. Indrašienės ir D. L. Garjonienės (2007), teigia, jog nuo socialinio darbuotojo priklauso organizacijos plėtra ir konkrečių tikslų įgyvendinimas. Socialinių paslaugų įstaigose būtent nuo socialinio darbuotojo kompetencijų priklauso socialinių paslaugų kokybė ir viso socialinio darbo prestižas.

Klaipėdos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakyme „*Vėžaičių seniūnijos socialinio darbuotojo darbui su socialinės rizikos šeimomis pareigybių aprašyme*“ (2013) teigiama, kad socialinio darbuotojo dirbančio seniūnijoje pareiga yra dirbti su socialinės rizikos šeima, pagrindiniai socialinio darbuotojo uždaviniai ir veiklos sritys yra bendravimo įgūdžių, krizių įveikimo, sprendimo priėmimo, vaikų poreikių tenkinimo skatinimas bei palaikymas. Biudžetinės įstaigos „*Vilniaus miesto socialinės paramos centro 2012 m veiklos ataskaitoje*“ (2013), nurodoma, kad socialinis darbuotojas teikia bendrąsias socialines paslaugas, socialinės priežiūros paslaugas, rengia įvairius dokumentus, rašo rekomendacijas.

Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodekse (1998), teigiama, kad socialinis darbuotojas turi atskleisti ir įvertinti klientų galimybes spręsti savarankiškai iškilusias gyvenimo problemas, informuoti klientus apie galimos pagalbos suteikimą, informuoti klientą apie jo teises, galimybes ir pareigas, jei to reikia, pasitelkti į pagalbą kitus specialistus. Siekdami patenkinti klientų lūkesčius, socialiniai darbuotojai turi bendradarbiauti su klientais, atsižvelgdami ir į kitų susijusių asmenų interesus. Informavus klientus apie galimas riziką ir naudą, turi būti siekiama skatinti dalyvauti veikloje. Socialinis darbuotojas, padėdamas klientui (individui, grupei, bendruomenei ir visuomenei), turi maksimaliai išnaudoti savo galimybes ir gerbti bei nepažeisti kitų asmenų teisių.

Nagrinėjant mokslinėje literatūroje aptartą socialinio darbuotojo santykį su klientais, buvo išsiaiškinta, kad socialinis darbuotojas tampa svarbiu ir reikšmingu savo klientams. A. Kepalaitė (2012), teigia, kad vaikystėje susiformavęs prierašumo stilius turi reikšmingos

įtakos santykiams ir sąveikoms su kitais asmenimis suaugusiame amžiuje. Socialinis darbuotojas ar socialinis pedagogas išsiaiškines, koks kliento prieraišumo tipas ir kokioje raidos stadijoje jis yra, pasirenka bendravimo formą, pasiremdamas savo paties prieraišumo stiliumi, taip jis tampa savo klientams reikšmingas.

Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodekse (1998), teigiama, kad socialinis darbuotojas turi gerbti kliento orumą ir jo teises į laisvą apsisprendimą tai reiškia, kad socialinis darbuotojas turi priimti visus asmenis, kuriems reikalinga pagalba, nepaisant jų tautybės, lyties, amžiaus, religinių, politinių pažiūrų, seksualinės orientacijos, odos spalvos, civilinės padėties bei kitų požymių ir suteikti jiems reikiamą pagalbą, ginti jų teises, grįsti santykius nuoširdumu ir atsidavimu. Socialinis darbuotojas turi būti suinteresuotas klientui padėti nugalėti gyvenimo sunkumus, kompleksiskai teikti pagalbą, laikytis konfidencialumo išskyrus tuos atvejus, kai Lietuvos Respublikos įstatymai numato kitaip. Informaciją apie klientą galima rinkti ir naudoti tik su kliento žinia ir tik profesiniais tikslais. Jei atsiranda aplinkybių trukdančių profesionaliai dirbti socialinį darbą, klientas turi būti apie tai informuojamas ir paliekama jam pasirinkimo laisvė.

V. Indrašienė ir D. L. Garjonienė (2007), vardina tokias socialinio darbuotojo darbo su klientais vertybes:

- vertinti kiekvieno kliento unikalumą ir gerbti jį;
- elgtis empatiškai;
- stengtis suprasti kiekvieną klientą ir jam padėti;
- vertinti visus klientus vienodai;
- nesivadovauti išankstine nuostata;
- būti objektyviam;
- pasitikėti klientu;
- sukurti bendradarbiavimo santykius su klientu;
- į socialinių problemų sprendimą įtraukti klientą, jo šeimą ir bendruomenę;
- laikytis konfidencialumo taisyklių.

Pasak V. Ivanauskienės (2008), socialinio darbuotojo pagrindinis tikslas dirbant su šeima yra sukurti programas, kurios labiausiai padėtų atsiskleisti šeimos stiprybėms. Dirbant su šeima reikia sukurti tokį santykį, kuomet šeima jaustųsi ne tik mylima, bet gautų informaciją, kaip keistis ir spręsti iškilusias problemas.

Socialiniams darbuotojams dirbantiems su klientais yra labai svarbu juos palaikyti, padėti priimti sprendimus, tačiau jokių būdu jų neatlikti už patį klientą. Sukurtas pasitikėjimas, užmegztas santykis su klientu ar jo šeima, dažnai yra vienas iš sėkmės faktorių dirbant su problemiškomis šeimomis.

2.2 Socialinio darbuotojo funkcijos dirbant vaikų dienos centre

Pasak J. Buzaitytės-Kašalynienės ir E. Liaudginaitės-Zamalienės (2012), Lietuvoje vaikų dienos centruose dirba įvairių specialybių specialistai: socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, psichologai ir kt. Vaikų dienos centruose daugiau nei trečdalis darbuotojų dirba pagal darbo sutartį, pora procentų dirba pagal autorines sutartis, o daugiau nei pusė visų dirbančiųjų yra įvairių profesijų atstovai, studentai ir moksleiviai, savano riaujantys vaikų dienos centruose.

Pasak G. Kaminskaitės (2010), socialiniai darbuotojai, dirbantys vaikų dienos centruose, turi surinkti informaciją apie vaikus, jų šeimas ir išanalizuoti rizikos veiksnius, kurie yra aktualūs parengti individualius darbo planus vienam vaikui. Juose svarbu nurodyti pozityvius socializacijos procesus, kuriuos reikia stiprinti, nurodyti, kokios pagalbos vaikui labiausiai reikia. Dirbant su socialinės rizikos šeimomis ir jų vaikais, svarbu organizuoti prevenciją, etapais šviečiant tėvus apie socialinių įgūdžių stiprinimą, informuoti tėvus įvairiais klausimais apie vaikų auklėjimą ir priežiūrą, teikti socialinę ir psichologinę pagalbą, nukreipiant pas specialistus. Socialinis darbuotojas turi planuoti veiklą, remdamasis socialinių paslaugų įstatymais ir socialinio darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinėmis rekomendacijomis.

I. Estytė (2008), pažymi, kad vaikų dienos centrai atstovaudami vaiko interesus, padeda vaikui jaustis svarbiam taip keldami jo savivertę. Padidėjusi savivertė leidžia jam laisviau įsitraukti į visuomenę. Vaiko gyvenime šeima, yra viena iš pagrindinių sistemų lemiančių vaiko vystymąsi, todėl vaikų dienos centrų socialiniai darbuotojai, norėdami pagerinti vaikų socialinį integravimąsi, dirba ir bendradarbiauja su šeima.

E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010), papildoma aukščiau išvardintas vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų funkcijas, naujomis funkcijomis bei jų aiškinimu: viena iš socialinių darbuotojų teikiamų paslaugų, tai kompleksinė pagalba, tenkinant esminius vaikų poreikius, kurių šeima tenkinti nepajėgi. Teikiant pagalbą, organizuojamas tinkamas vaikų užimtumas, ugdomas vaikų atsparumas socialinės rizikos veiksniams, skatinama ir palaikoma vaikų motyvacija mokytis, taip bandoma užkirsti kelią vaikų netinkamam elgesiui – valkatavimui gatvėse. Vaikų dienos centrų paskirtis – padėti vaikams kelti savivertę ir pasijusti visaverčiais visuomenės nariais. Kaip ir I. Estytė autorės pažymi, kad svarbus ir darbas su šeima, kai ugdomi tėvystės ir motinystės įgūdžiai.

Pasak J. Pivorienės ir B. Abeciūnaitės (2010), vaikų dienos centrai dirba remdamiesi sistemų teorijos modeliu, kuris padeda suprasti ir nustatyti klientų poreikius. Vaikui ir jo

šeimai teikiama kompleksinė pagalba, nes vaikas yra šeimos sistemos dalis, kuri susijusi su kitomis šios sistemos dalimis yra jų veikiama ir nuo jų priklausoma. Vaikų dienos centrų socialinio darbo modelis pasižymi socialinės pagalbos tikslų kūrimu, plėtojimu ir socialiniu darbu, siekiu padėti socialinės rizikos šeimų vaikams ir prisidėti prie visuomenės gerovės.

I. Estytė (2008), teigia, kad vaikų dienos centruose vykdomos individualios konsultacijos, reguliarūs susitikimai su vaikų artimaisiais, artimųjų informavimas apie pagalbos vaikui poreikį ir galimybes, apsilankymai vaikų šeimose, renginių ir veiklų organizavimas vaikams ir jų šeimoms, vystomas dialogas, individualių ir grupinių planų kūrimas, kurie padeda kokybiškai ir nuosekliai ugdyti vaikų kompetencijas, kurios būtinos integravimuisi į visuomenę. Vaikų dienos centrų darbuotojai padeda vaikams ruošti namų darbus, organizuoja laisvalaikį ir maitinimą. Sistemingai dirba, kad vaikų tėvai labiau rūpintųsi savo vaikais, teikia pedagoginę, teisinę, psichologinę pagalbą, dirbdami su šeimos problemomis, dėl kurių vaikai gali būti atimti iš šeimos. Siekiama sudaryti sąlygas šeimoms ir jose augantiems vaikams ugdyti gebėjimus savarankiškai spręsti kylančias socialines problemas, padėti įveikti socialinę atskirtį, palaikyti socialinius ryšius visuomenėje. Vaikų dienos centrų socialiniai darbuotojai siekia užkirsti kelią gilesnėms socialinėms problemoms visuomenėje.

Pasak R. Railienės ir V. Gudžinskienės (2012), dienos centre dirbantys socialiniai darbuotojai labiausiai orientuojasi į socialinius klientų įgūdžius, mokėjimą reikšti jausmus, valdyti emocijas, bendrauti, gebėti spręsti savo problemas, kritiškai mąstyti, suvokti ne tik savo teises, bet ir pareigas bei atsakomybes.

I. Sipovič (2007), išskiria pagrindines socialinių darbuotojų teikiamas paslaugas socialinės rizikos šeimoms:

- informavimas;
- konsultavimas;
- pagalba ruošiant mokykloje užduotus namų darbus;
- darbo įgūdžių ugdymas;
- kasdienių darbų ugdymas ir palaikymas;
- tarpininkavimas ir atstovavimas.

Autorė V. Bandzienė (2008), nagrinėja individualų ir grupinį darbą su klientais. Ji teigia, kad socialinis darbuotojas individualiai dirbdamas su klientu mėgina sudaryti sąlygas problemos sprendimui. Autorė išskiria keturias svarbiausias šio proceso dalis, tai yra įvertinimas, planavimas, veiklos eiga bei pabaiga. Individualiame darbe labai svarbu, kad klientas pasitikėtų darbuotoju. Būtent toks metodas labai dažnai taikomas dirbant dienos

centruose su vaikais. Grupinis metodas apjungia skirtingus, tačiau dėl to paties tikslo veikiančius žmones, kurie padeda vaikams pritaipyti prie grupės, moko bendrauti, gilina komandinio darbo įgūdžius. Labai svarbu, kad pats socialinis darbuotojas įsitrauktų į veiklą kartu su klientais, o ne tik jiems vadovautų. Autorė taip pat išskiria ir trečią darbo dienos centruose metodą, tai yra bendruomeninis metodas. Jo tikslas sutelkti visa bendruomenę naudingam tikslui. Nors pažymima, kad tai tikrai nėra pats pagrindinis darbo metodas, tačiau jis leidžia vaikams įsijungti į bendras šventes, renginius, ugdo dalyvavimą, mokėjimą elgtis viešumoje.

Apibendrinus galima teigti, kad socialinių darbuotojų vaidmuo kliento, ypač vaiko, gyvenime yra labai svarbus, nes būtent jis sukuria su juo santykį ir gali teikti reikalingas paslaugas. Tik sukūrus patikimą santykį, socialinis darbuotojas gali tikėtis teigiamų rezultatų. Svarbu paminėti, jog vaikas, lankantis dienos centrą, gyvena šeimoje, o ji yra svarbiausia institucija jo gyvenime, todėl socialinis darbuotojas privalo orientuotis į kompleksinę pagalbą ne tik vaikui, bet ir visai jo šeimai. Svarbiausias socialinio darbuotojo uždavinys yra padėti vaikui savimi pasitikėti, mokyti reikšti jausmus, atsakingai žiūrėti į įvairius gyvenimiškus dalykus.

2.3 Klientų palikusių socialinių paslaugų institucijas poreikiai

Nagrinėjant klientų palikusių socialinių paslaugų institucijas poreikius išaiškėjo, kad informacijos apie vaikų dienos centro buvusių lankytojų praktiškai nėra, tačiau mokslininkai nagrinėja išėjusių iš vaikų globos namų ar kitų socialinių paslaugų institucijų jaunuolių poreikius, taip pat jaunuolių norinčių įsidarbinti problemas.

Anot. R. Spaičytės (2009), yra išskiriami trys baziniai socialiniai poreikiai, kurie yra svarbūs visiems asmenims, tai yra dėmesys, priėmimas, pagarba.

Maslow išskiria penkis poreikių lygmenis (cit. pagal I. Jonutytę 2007): fiziologiniai, saugumo, meilės, pripažinimo ir savirealizacijos.

2 pav. Maslow piramidė

Šaltinis: I. Jonutyte (cit. pagal Maslow, 2007)

Remiantis projektu „My way“ (skliastuose reiktų visų anglišku pavadinimų lie.) Modelis ir įgyvendinimo principai (2008), galima teigti, kad vaikai, kurie užauga globos namuose ir sulaukę pilnametystės iš jų išeina, neturi pakankamai socialinių įgūdžių. Tuo metu, kai jiems labiausiai reikia pagalbos, nėra žmogaus, kuris galėtų juos palaikyti. I. Žemaitaitytė ir L. Jankauskienė (2008), tyrusios išėjusius iš globos namų vaikus taip pat teigia, jog vaikams palikus globos namus trūksta teikiamos pagalbos, nebėra jokių specialių tęstinių programų, kurios padėtų jaunuoliams savarankiško gyvenimo pradžioje. Kyla rizika, kad tokie jaunuoliai nesugebės integruotis į visuomenę.

Galima daryti išvadą, kad panašiai nutinka ir vaikų dienos centrų ugdytiniais, kurie turėję į ką kreiptis, staiga tokios galimybės netenka.

Anot R. Bubnio ir G. Rudnickaitės (2010), paaugliai, augantys socialinės rizikos šeimose, labiau linkę perimti tėvų tikslus ir vertybes nei darniose šeimose augantys bendraamžiai. Darniose šeimose augančių jaunuolių yra susiformavę įsitikinimai, jie yra nusistatę gyvenimo kryptį, todėl yra mažiau priklausomi nuo tėvų nei paaugliai, augantys socialinės rizikos šeimose. Būtent todėl, netekę vienintelio palaikymo iš vaikų dienos centrų, jaunuoliai atsiduria sunkiose situacijose.

D. Snieškienės ir K. Bumblauskaitės (2005), teigia, kad pagrindinės jaunuolių problemos, kurios atsiranda jiems pradėjus savarankiškai gyventi, yra nemokėjimas valdyti savo finansų, nežinojimas ko jie nori iš gyvenimo, nemokėjimas savarankiškai priimti sprendimų, teisių ir pareigų nesuvokimas.

Nagrinėjant sulaukusių pilnametystės jaunuolių iš sudėtingų šeimų poreikius, išaiškėja, kad jie nesugeba adekvačiai vertinti savo galimybių, nepasitiki savimi.

L. Okunevičiūtė Neverauskienė ir J. Moskvina (2008), teigia, jog jaunimas, gyvenęs problemų turinčiose šeimose, nėra ryžtingas, dažnai nemoka imtis iniciatyvos, nepasitiki savo jėgomis, nepriima atsakomybės už sprendimų priėmimą, neturi stiprios motyvacijos.

Pradėjus dirbti jaunuoliai neadekvačiai vertina savo turimas žinias ir įgūdžius, dažnai nori labai didelio atlygio už savo darbą.

Anot D. Alifanovienė (2013), jaunuoliai dažniausiai nesutaria ir konfliktuoja su artimaisiais, santykiai šeimoje sudėtingi, jaunuoliai dažnai jaučiasi vieniši, jaučia nerimą, stresą, baimę, izoliaciją. Dažnas yra atsiribojęs nuo bendraamžių, sunkiai bendrauja, nes vaikystėje buvo atstumti, jaučiasi pasimetę, bejėgiai turi žemą savęs vertinimą, todėl draugai turi jiems labai didelę įtaką.

Pasak L. Černiauskaitės (2007), jaunimas, kuris neturi aukšto išsilavinimo ir kvalifikacijos yra labai ribotas darbo rinkoje. Kuo toliau, tuo labiau yra reikalingi kvalifikuoti darbuotojai, o jaunimas neturintis ne tik kvalifikacijos, bet ir motyvacijos negali konkuruoti darbo rinkoje. Autorė pažymi, kad labai svarbu dirbti su tokiu jaunimu, jį kuruoti, kelti motyvaciją.

G. Išganaitytė (2012), teigia, jog paaugliams patiriantiems kompleksines problemas, kurios neigiamai veikia sveikatą, daugėja rizikingo elgesio. Tokie paaugliai turi sunkumų norint sukaupti dėmesį, nesugeba užbaigti pradėtų darbų, jiems sunku laikytis taisyklių, jie linkę meluoti, apgauti. Didžioji dalis tokių paauglių patiria mokymosi sunkumų, neigiamą bendraamžių įtaką, dažniau turi elgesio sutrikimų yra impulsyvūs ir agresyvūs, anksčiau pradeda piktnaudžiauti tabaku, alkoholiu ir narkotinėmis medžiagomis, anksčiau pradeda gyventi lytinį gyvenimą, rečiau naudoja apsaugojimo priemones. Į priklausomybes labiau linkę tie paaugliai, kurie neturi teigiamo šeimos ir draugų palaikymo, neturi pasitikėjimo savimi ir savigarbos. Paauglių psichologiniam atsparumui turi įtakos paauglio charakteris, šeima, mokykla ir visuomenė. Kuo stipriau išreikštas paauglio atsparumas, tuo labiau jis linkęs saugoti savo sveikatą.

R. Bubnys, Z. Jasevičienė (2013), teigia, kad, jei individas nepasitiki savimi, jis vengia sudėtingesnių gyvenimo užduočių, nes iš anksto mano, kad nepasiseks, jis didesnę dėmesį skiria nesėkmėms nei sėkmėms. Tokiam individui būdingas žemas savęs vertinimas, kitų žmonių poreikių ir užgaidų iškelimas virš savo poreikių, supratimas, kad jis yra menkesnis individas už kitus. Savęs vertinimas lemia žmogaus elgesį ir yra labai susijęs su agresija ir agresyviu elgesiu. Jei jaunuolis jaučiasi nesaugus, nepasitikintis savimi, yra pasyvus, neturi motyvacijos, iš anksto orientuotas į nesėkmę galima teigti, kad jis turi žemą savęs vertinimą, kuris iššaukia motyvacijos stoką, nepasitikėjimą, nusivylimą, kurie ima reikštis visose gyvenimo srityse.

Apibendrinus galima teigti, kad nėra daug tiesioginių mokslinių šaltinių bei tyrimų, kurie būtų tyrę išėjusių jaunuolių palaikymo poreikį išėjus iš tam tikrų socialinių paslaugų institucijų, tačiau aišku, kad jaunuoliams reikalinga parama ir palaikymas, nes dažnai jie

neturi tinkamų įgūdžių arba juos reikia skatinti bei palaikyti pradėjus savarankišką gyvenimą. Didžiausias pavojus kylantis tokiems jaunuoliams, tai motyvacijos neturėjimas, nemokėjimas adekvačiai vertinti savo galimybių, emocijų nevaldymas.

3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ IR BUVUSIŲ VAIKŲ DIENOS CENTRŲ KLIENTŲ SĄVEIKOS POREIKIS IR YPATUMAI

3.1 Tyrimo metodologija ir organizavimas

Magistrinio darbo empirine dalimi buvo siekta nustatyti, koks yra vaikų dienos centrus lankusių klientų santykis su socialiniais darbuotojais, norėta atskleisti, kokios pagalbos reikia jaunuoliams, pradedantiems savarankišką gyvenimą bei nustatyti ar vaikų dienos centrai dirba su pilnamestystės sulaukusiais klientais. Tyriamaisiais buvo pasirinkti vaikų dienos centrų socialiniai darbuotojai, dirbantys arba dirbę su klientais, kurie jau sulaukė 18 metų ir išėjo iš vaikų dienos centrų, bei jaunuoliai, kurie kažkada buvo vaikų dienos centrų klientais.

Tyrimo tikslas – Ištirti vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų pagalbos ir sąveikos su buvusiais klientais poreikį.

Tyrimo objektas: Jaunuolių, palikusių vaikų dienos centrus, sąveika su vaikų dienos centrų socialiniais darbuotojais.

Tyrimo problema: problemai apibrėžti keliami šie probleminiai klausimai: Kokios pagalbos reikia jaunuoliams palikusiems vaikų dienos centrus? Kaip vaikų dienos centrai vykdo tolimesnį darbą su jaunuoliais, palikusiais vaikų dienos centrus?

Tyrimui atlikti buvo pasirinkti:

- Pusiau struktūrizuotas interviu, taikytas vaikų dienos centrų darbuotojams, kurie dirba vaikų dienos centruose, veikiančiuose ne trumpiau nei 8 metus.
- Pusiau struktūrizuotas interviu su jaunuoliais, buvusiais vaikų dienos centrų klientais.

Tyrimo strategijos pagrindimas: Pusiau struktūrizuotas interviu yra vienas efektyviausių kokybinio tyrimo metodų (B.Bitinas ir kt. 2008). Šiuo metodu informacija iš jaunuolių ir socialinių darbuotojų bus gaunama tiesiogiai nurodant kryptinius klausimus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti vaikų dienos centrų teikiamas paslaugas ir sąveikos su buvusiais klientais intensyvumą;
2. Išsiaiškinti jaunuolių, palikusių vaikų dienos centrus sąveikos su vaikų dienos centrų darbuotojais poreikį;

K.Kardelis (2002), išskiria keturis mokslinių tyrimų vykdymo etapus:

Pirmasis etapas – pasiruošimas tyrimui; Antrasis etapas – tyrimo proceso organizavimas; Trečiasis etapas – empirinių duomenų rinkimas; Ketvirtasis etapas – gautų duomenų apdorojimas.

Šio tyrimo pirmajame etape, pasiruošime tyrimui buvo atlikta:

1. nagrinėta mokslinė literatūra, kuri atskleidė vaikų dienos centrų veiklos principus, vaidmenį pagalbos vaikui ir šeimai procese, vaikų dienos centrų darbuotojo ir vaiko tarpusavio santykius ir klientų išėjusių iš socialinių paslaugų institucijų pagalbos poreikį.

2. remiantis moksliniais šaltiniais bei nagrinėta literatūra, suformuluota tyrimo problema, hipotezė, tikslas, uždaviniai.

3. tyrimui buvo pasirinkti tokie tyrimo metodai:

- Pusiau struktūrizuotas vaikų dienos centruose dirbančių socialinių darbuotojų interviu;

- Pusiau struktūrizuotas interviu su buvusiais vaikų dienos centrų klientais;

- Duomenų analizei taikyti duomenų analizės metodai. Interviu duomenys nagrinėjami content analizės metodu.

Tyrimo antrajame etape tyrimo proceso organizavime buvo:

Buvo parengti klausimai vaikų dienos centrams ir paruošti klausimai jaunuoliams, palikusiems vaikų dienos centrus, pusiau struktūrizuotam interviu.

Tyrimo imtis: „Sniego gniūžtės“ metodo principu buvo apklausti 6 jaunuoliai palikę vaikų dienos centrus bei 10 socialinių darbuotojų dirbančių vaikų dienos centruose, veikiančiuose ne trumpiau nei 8 metus.

Tyrimo etika: Atliekant tyrimą buvo užtikrinta, kad būtų laikomasi tyrimo etikos. Pasak B. Bitino ir kt. (2008), yra išskiriami 5 tyrimo etikos principai, tai yra: tiriamųjų laisvanoriškumas, informacijos apie tyrimą suteikimas, tiriamojo apsauga nuo galimos žalos, konfidencialumas ir anonimiškumas. Reikia, pabrėžti, jog kokybiniuose tyrimuose užtikrinti šiuos principus yra sunkiau, nes tirėjas asmeniškai bendrauja su tiriamuoju.

Šio tyrimo metu informantai buvo supažindinti su tyrimu, jo tikslu, tema, tiriamiesiems buvo paaiškinta, jog jie gali atsisakyti dalyvauti tyrime, bet kuriame jo etape. Taip pat informantams buvo pabrėžtas konfidencialumo laikymasis, siekiant konfidencialumo nei jų minimi dienos centrų pavadinimai nei asmeniniai duomenys nėra skelbiami, surinkti duomenys užkoduoti naudojant tik pirmas informantų vardų raides.

3.2 Tiriamųjų charakteristika

Teorinėje darbo dalyje buvo atskleista, kad dienos centrai yra labai svarbios institucijos, kuriose ugdomi problemas patiriančių šeimų vaikai, o jose dirbantys darbuotojai turi tvirtą ryšį su klientais. Mokslininkai beveik nėra darę tyrimų apie dienos centrų klientus, kurie palieka šias institucijas, nėra žinoma, kokios pagalbos jiems gali reikėti sulaukus pilnametystės ir palikus vaikų dienos centrą.

Vaikų dienos centrus palikusių jaunuolių demografiniai duomenys

L. Milkintaitė ir D. Marcinkevičienė (2013), teigia, jog darbas su socialinės rizikos šeimomis yra labai svarbus ir reikalingas šiuolaikinėje visuomenėje. Autorės teigia, kad socialinių darbuotojų veikla mažina socialinės rizikos šeimų skaičių, efektyvus darbas padeda šeimos nariams įsilieti į visuomenę. Kadangi į socialinės rizikos šeimų sąrašus šeimos yra įrašomos tik tada, kai turi vaikų ir iš jų išbraukiamos, kai vaikai sulaukia pilnametystės viena iš pagrindinių grupių iš socialinės rizikos šeimų su kuria dirba socialiniai darbuotojai yra vaikais. (Socialinių paslaugų įstatymas 2006).

Šiam tyrimui buvo parengti pusiau struktūrizuoto interviu klausimai ir apklausti 6 jau pilnamečiai jaunuoliai ankščiau lankę vaikų dienos centrus. Organizuoju tyrimą kreiptasi į Vilniuje, ne mažiau nei 8 metus, dirbančių vaikų dienos centrų socialinius darbuotojus, kurie dirba su vyresniais paaugliais ir turi galimybę susisiekti su jau vaikų dienos centrą nelankančiais jaunuoliais. Į šio interviu klausimus atsakė 4 Vilniuje esančių dienų centrų buvę klientai. Jų amžiaus intervalas nuo 18 iki 21 metų (žr 1 lentelę), nei vienas iš jų šiuo metu nebegauna vaikų dienos centro teikiamų paslaugų.

1 lentelė. Demografiniai duomenys:

Imties dydis	n=6
Lytis	Moterys (50%); Vyrai (50%)
Amžius	Nuo 18 iki 21 metų
Vidurinis išsilavinimas	3
Pagrindinis išsilavinimas	3

Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų demografiniai duomenys:

Magistrinio darbo tyrime norėta ištirti socialinių darbuotojų dirbančių vaikų dienos centruose nuomonę apie buvusių klientų sąveiką su jais bei pagalbos poreikį vaikų dienos centrus jau palikusiems jaunuoliams buvo organizuotas interviu. Dėl laiko ir materialinių sąnaudų taupymo buvo pasirinkti 10 Vilniuje veikiančios vaikų dienos centrai ir apklausta po vieną darbuotoją iš jų. Organizuoju tyrimą darbuotojams buvo pateikti pusiau struktūrizuoto interviu klausimai. Tyrime dalyvavo 10 informantų. Visi informantai (žr. 2 lentelę) (10) yra moterys. Nagrinėjant jų amžių atskleista, jog daugiau nei pusė (6) informantų yra nuo 25 iki 30 amžiaus, vienas informantas yra 32 metų, kita dalis (3) yra nuo 47 iki 64 metų amžiaus.

2 lentelė. Informantų demografiniai duomenys

Imties dydis	n=10
Lytis	Moterys (100%)
Amžius	Nuo 25 iki 64 metų

Darbas vaikų dienos centre	Nuo 1 iki 10 metų
Darbo vieta	Informantai dirba Vilniuje veikiančiose vaikų dienos centruose

Informantų darbo stažas pasiskirstė įvairiai nuo 1 iki 4 metų stažą turi mažuma (2) informantų, tačiau dar du tiriamieji, kurie patenka į šį stažo intervalą, nurodė, kad prieš pradėdami dirbti savo organizacijoje savanoriavo, viena informantė 4, kita 9 metus. Pusė (5) informantų nurodė, kad vaikų dienos centre dirba nuo 5 iki 9 metų. Vienas informantas savo organizacijoje dirba 10 metų.

Duomenys apie informantų išsilavinimą atskleidė, kad didesnė dalis (8) informantai baigę arba mokosi socialinio darbo arba socialinės pedagogikos studijas, iš jų vienas informantas baigęs technines studijas, tačiau šiuo metu socialinį darbą studijuoja kolegijoje. Kiti informantai psichologijos ir ikimokyklinės pedagogikos studijas.

Tyrimo suformuluotas klausimas apie vaikų dienos centrų darbo stažą leido išskirti dvi darbo laiko kategorijas: dauguma (7) dienos centrai veikia nuo 9 iki 15 metų, kiti (3) veikia nuo 16 – iki 21 metų.

3.3 Vaikų dienos centrų vaidmuo socializacijos procese: buvusių klientų požiūris

Norint išsiaiškinti, kodėl vaikų dienos centras buvo svarbus klientams ir kokie motyvai skatino jį lankyti, buvo suformuluotas klausimas „Kas jus motyvuodavo lankyti vaikų dienos centrą?“

Analizuojant tyrimo duomenis išskirta viena kategorija (žr. 3 lentelę) „Vaikų dienos centrų lankymo motyvai“ bei šešios subkategorijos: 1) Dienos centro lankymas dėl draugų; 2) Dienos centro lankymas dėl grupės vadovo (socialinio darbuotojo); 3) Dienos centro lankymas dėl vasaros stovyklų; 4) Dienos centro lankymas dėl veiklų; 5) Dienos centro lankymas dėl tarpusavio ryšio 6) Dienos centro lankymas dėl namų darbų.

3 lentelė. Vaikų dienos centrų lankymo motyvai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrų lankymo motyvai	Dienos centro lankymas dėl draugų	"Žiauriai patiko visas kolektyvas vaikai..."; J "Šiaip dienos centrą lankydavau, visi susirinkdavo draugai su kuriais kiekvieną dieną galima būt, kažką nuveikt."; A "Taip pat lankė ir draugai"; K "Buvo daug pažįstamų, čia jau susikaupė"; I "Įvairių žmonių, draugų iki šiol bendrauju su jais" M
	Dienos centro lankymas dėl grupės vadovo	"...patys savanoriai vadovai."; J "Man patikdavo darbuotoja ir kai kurie savanoriai"; buvo malonu su vadove pabendraut"; M

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	(socialinio darbuotojo)	"Ir yra tas vadovų darbas, kad padėt, pagelbėt, psichologai, matyt, susirinkę, tai žino kaip išspręsti daugumą problemų."; K "Ten dirbantys žmonės"S "Šiaip jei reikėdavo visada galėdavome pakalbėti su vadove dėl mokyklos, tėvų, net santykių."; I
	Dienos centro lankymas dėl tarpusavio ryšio	"Dc mane visada suprasdavo"; I "tie reikaliukai visi paauglių grupėje."J
	Dienos centro lankymas dėl vasaros stovyklų	"Stovyklos būdavo įdomios";I " Stovyklos irgi buvo labai linksmos, tai manau toks dalykas ir tiek.";M "Į stovyklas važinėdavome. Vasarą po kelis kartus, prie jūros."K
	Dienos centro lankymas dėl veiklų	"Darydavo visokių veiklų"; I "Motyvacija, tai tiesiog veiklos neturėjimas"; K "Laisvalaikio pramoginės veiklos"S
	Dienos centro lankymas dėl namų darbų	"Namų darbų paruošimas."; I "Dienos centre visi savanoriai vadovai padėdavo daryti namų darbus"K

Apibendrinant pateiktus duomenis galima pažymėti, kad beveik visi informantai, vardindami motyvus, dėl kurių lankė dienos centrą pasakė, jog tai buvo draugai „*Žiauriai patiko visas kolektyvas vaikai...*“;(J) „*Šiaip dienos centrą lankydavau, visi susirinkdavo draugai su kuriais kiekvieną dieną galima būt, kažką nuveikt.*“; (A) Anot R. Jokubaitės (2014), paauglystės laikotarpiu draugai yra pats svarbiausias dalykas, paaugliai vieni kitais pasitiki, gali labai daug padaryti vieni dėl kitų. Iš informantų pateiktų atsakymų matyti, kad dar vienas labai stiprus motyvatorius vaikų dienos centro lankymui yra vadovų ir savanorių bendravimas, pagalba ir rūpestis. Iš tokių pavyzdžių kaip šis „*Ir yra tas vadovų darbas, kad padėt, pagelbėt, psichologai, matyt, susirinkę, tai žino kaip išspręsti daugumą problemų.*“ (K) galima teigti, kad profesionalus darbas su vaikais ir jaunuoliais yra labai svarbus ir pastebimas ne tik darbuotojų komandose ir įsivertinimuose, tačiau jaučiamas ir iš pačių klientų. Informantas I pastebi, kad: „*Šiaip jei reikėdavo visada galėdavome pakalbėti su vadove dėl mokyklos, tėvų, net santykių.*“; (I), tai atskleidžia gerą ir atvirą santykį su socialiniu darbuotoju. Taip pat keli informantai neišskiria nei draugų nei vadovų, jie tiesiog pažymi ryšį su visa grupe: „*Dc mane visada suprasdavo*“; (I) „*Tie reikaliukai visi paauglių grupėje.*“ (J)

Dokumente „*Švietimo problemos analizė. Vaikų edukacija vasarą*“ (2014), pabrėžiama, kad vasaros stovyklos yra labai svarbios vaikų socializacijos procesui, vertybių ir

įgūdžių ugdymui. Mokslininkai teigia, jog stovyklos ne tik ugdo vaikus, tačiau netgi gerina mokymosi rezultatus. Informantai teigia, kad „*Stovyklos būdavo įdomios*“;(I) „*Į stovyklas važinėdavome. Vasarą po kelis kartus, prie jūros.*“ (K)

Dalis informantų pabrėžia veiklų svarbą, išskirdami veiklas bei tai, kad dienos centre vykdomos veiklos būdavo geriau nei nieko neveikimas: „*Motyvacija, tai tiesiog veiklos neturėjimas*“ (K) Tai patvirtina mokslininkų nuomonę, kad turiningas laisvalaikis ir vykdomos neformalios veiklos yra labai svarbi prevencinė priemonė (J. Skirmantienė, 2012). Šalia laisvalaikio veiklų informantai išskiria ir namų darbų ruošimą. „*Namų darbų paruošimas.*“; (I) „*Dienos centre visi savanoriai vadovai padėdavo daryti namų darbus*“ (K) Reikia paminėti, kad pagalba ruošiant namų darbus yra labai svarbi dienos centrų funkcija, nes vaikai turi daug mokymosi spragų, dažnai namuose neturi sąlygų ruošti namų darbus.

Siekiant išsiaiškinti klientų, lankančių dienos centrą, santykį su socialiais darbuotojais, buvo suformuluotas klausimas „Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centro kurį lankėte socialiniais darbuotojais? Dienos centro savanoriais?“ bei išskirta 1 kategorija (žr. 4 lentelę) „Vaikų santykis su socialiniais darbuotojais/savanoriais“ bei 2 subkategorijos: 1) Geri santykiai; 2) Santykiai priklausantys nuo socialinio darbuotojo/savanorio asmenybės.

4 lentelė. Santykiai su socialiais darbuotojais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų santykis su socialiniais darbuotojais/savanoriais	Gerai santykiai	"Vaikystėje, gan stiprūs būdavo" J "Labai geri";I "Savanoriai irgi faini, stengdavosi dėl mūsų"; "Šiaip iš tikrųjų geri buvo, nebuvo, kad pastoviai pyktumėmės.";K "Nu manau santykiai visą laiką geri, nesipykdavom. Būdavo mažesnis kaprizus rodydavau ir taip toliau o šiaip tai geri santykiai.";M "Nu geri, net labai“ S
	Santykiai priklausantys nuo socialinio darbuotojo/savanorio asmenybės	"Įvairių vadovų su kuriais labiau bendraudavau, o kai kurie buvo gal ne labai pasitikintys savimi dėl to mažiau dėmesio skirdavo tiems vaikams.";J "Ai, kaip su kuo iš tikrųjų. Daugiausia aišku mes bendravom su savo grupės vadove. Buvo aišku ir su kitais vadovais, tai pagrįdė su jais, o tie, kurie ateina išėina, tai ten tokie ir santykiai."K

Nagrinėjant informantų atsakymus apie santykius su vadovais buvo teigiama, kad santykiai buvo geri: „*Nu geri, net labai*“ (S) arba stiprūs,: „*Vaikystėje, gan stiprūs būdavo*“ (J), tačiau informantų pagrindimas, kodėl taip buvo pakankamai skurdus. Informantams

akcentuojant, kad santykis yra geras tada, kai nesipyksti rodo, kad jaunuoliai nemoka reikšti jausmų, vengia konfliktų.

Labai svarbu paminėti, jog informantai pabrėžia santykių stiprumą su skirtingais vadovais bei paties vadovo pasiruošimą būti su vaikais „*Įvairių vadovų su kuriais labiau bendraudavau, o kai kurie buvo gal ne labai pasitikintys savimi dėl to mažiau dėmesio skirdavo tiems vaikams.*”(J) Galima teigti, kad vaikai labai jaučia ir vertina socialinių darbuotojų ir savanorių vidinį pasiruošimą ir motyvaciją darbui su vaikais. Išskiriamas santykio intensyvumas pagal vadovo funkcijas ir vaikų dienos centre išdirbtą laiką „*Ai, kaip su kuo iš tikrųjų. Daugiausia aišku mes bendravom su savo grupės vadove. Buvo aišku ir su kitais vadovais, tai pagrinde su jais, o tie, kurie ateina išeina, tai ten tokie ir santykiai.*”(K) Teiginys atskleidžia, kad vaikai stipriausią ryšį palaiko su savo grupės vadovu. Galima teigti, kad taip atsitinka, nes vadovas grupėje praleidžia daugiausiai laiko ir intensyviausiai bendrauja su savo grupės vaikais ar jaunuoliais, kiti socialiniai darbuotojai vaidina irgi svarbų vaidmenį, nes nuolat būna vaikų dienos centre, bendruose renginiuose ir stovyklose bei išvykose. Darbuotojai ir savanoriai, kurie dienos centre dirba arba savanoriauja trumpai informantams sukelia nesaugumo jausmą. Tačiau reikia išskirti, kad nei vienas informantas nepaminėjo, jog santykiai su dienos centro darbuotojais ir savanoriais buvo neigiamus ar labai blogi.

Norint išanalizuoti, kokius aspektus vaikai išskiria kaip naudą, kurią jiems suteikė vaikų dienos centro lankymas buvo suformuluotas klausimas „Ką jums davė lankymasis vaikų dienos centre?“ buvo išskirta 1 kategorija (žr. 5 lentelę) bei 4 subkategorijos: 1) Bendravimo įgūdžiai; 2) Prevencija; 3) Namų darbų darymas; 4) Darbas.

5 lentelė. Vaikų dienos centro lankymo nauda

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centro lankymo nauda	Bendravimo įgūdžius	"Labai didelę patirtį bendravimo su vaikais "; J "Ir šiaip bendraut išmokino, kad visuomenėje geriau jaustis, elgtis. Nes seniau su žmonėmis aš buvau toks atšiauresnis, o dabar tai jau biškį, prie „chebros” kaip sakant."K "Ir šiaip didelę patirtį bendravime su pačiais vadovais";J "bendravimas su žmonėmis išmokimas.";A "Bendravimą su skirtingais žmonėmis";S "Išmokau daug dalykų, nereaguojau labai karštai, nepuolu muštis jeigu ką, anksčiau visko pasitaikydavo."I
	Prevencija	"Taip pat būdavo visokių programų apie rūkymą alkoholi, narkotikus, gal kažkiek ir sustabdė nuo to, rūkyt rūkau, bet narkotikų niekada nebandžiau."I

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	Namų darbų darymas	"Tiesiog tas namų darbų padarymas."; I "O šiaip, tai namų darbai, tai aišku, čia dienos centrų tikslas, kad mokslus geriau baigtų. Nežinau, kai man dar su viena savanore darėm matieka, tai jo buvo, kad iki 4 – 5 ištraukė mane, o seniau buvo 2 – 3 "; K "Geriau pradėjau mokytis" M
	Darbas	"O po to, tai jau paskutiniaisiais metais, kai sužinojo vadovė, kad labai noriu būt didžėjumi, tai, ko gero, jei nebūčiau čia lankęs, tai turbūt neturėčiau dabartinio savo darbo pirmoje eilėje, toks darbas pusiau hobis."; K " Man labiausiai buvo draugai, darbas" J

Nagrinėjant gautą informaciją galima teigti, kad informantams svarbiausia yra vaikų dienos centruose įgyti bendravimo įgūdžiai. Narkotikų kontrolės departamento dokumente „*Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas*“ (2009), teigiama, jog bendravimas yra vienas iš svarbiausių įgūdžių integracijai į visuomenę, o sėkmingas bendravimas su aplinkiniais yra ypatingai svarbus aspektas socializuojantis. Bendravimo įgūdžių svarbą pažymėjo visi tyrime dalyvavę informantai „*Ir šiaip bendraut išmokino, aš manau, kad truputį, net ne truputį visuomenėje geriau jaustis, elgtis.*“ (K) Informantas J išskiria bendravimą su mažesniais vaikais ir mokėjimą su jais susitvarkyti: „*Labai didelę patirtį bendravimo su vaikais*“ (J), o informantas I ne tik teigia apie bendravimo įgūdžių naudą, tačiau taip pat pabrėžia, ką būtent bendravimo įgūdis jam davė: „*Išmokau daug dalykų, nereaguuju labai karštai, nepuolu muštis jeigu ką, anksčiau visko pasitaikydavo.*“ I

O. Merfeldaitė ir A. Railienė A. (2008), teigia, jog prevencija galima suprasti dviem prasmėmis: plačia ir siaura. Prevencija siaurąja prasme, tai priemonės orientuotos į problemas galinčius patirti asmenis. Vienas informantas pabrėžia prevencijos naudą teigdamas: „*Taip pat būdavo visokių programų apie rūkymą alkoholi, narkotikus, gal kažkiek ir sustabdė nuo to, rūkyt rūkau, bet narkotikų niekada nebandžiau.*“ (I)

Trys informantai išskyrė namų darbų ruošimą „*Tiesiog tas namų darbų padarymas.*“ (I) Informantai M apibendrina teigdamas, kad: „*Geriau pradėjau mokytis*“ (M), informantas K teigė, kad pagerėjo jo pažymai: „*O šiaip, tai namų darbai, tai aišku, čia dienos centrų tikslas, kad mokslus geriau baigtų. Nežinau, kai man dar su viena savanore darėm matieka, tai jo buvo, kad iki 4 – 5 ištraukė mane, o seniau buvo 2 – 3*“ (K).

Vienas iš aktualių dalykų savarankiškam jaunam žmogui yra darbas. Informantai teigia, kad vaikų dienos centras stipriai prisidėjo prie to, kur šiandien jie dirba: „*O po to, tai jau paskutiniaisiais metais, kai sužinojo vadovė, kad labai noriu būt didžėjumi, tai, ko gero, jei nebūčiau čia lankęs, tai turbūt neturėčiau dabartinio savo darbo pirmoje eilėje, toks darbas pusiau hobis.*“; (K)

Norint sužinoti apie pagalbą, kuri buvo teikiama šeimoms, kai vaikai dar lankė vaikų dienos centrą tiriamiesiems, buvo užduotas klausimas: „Kokią pagalbą vaikų dienos centras teikia Jūsų šeimai?“ Išskirta 1 kategorija (žr. 6 lentelę) „Pagalba suteikta šeimai“ ir 4 subkategorijos: 1) materialinė parama; 2) mamų grupė; 3) šeimų stovyklos; 4) gydymas nuo priklausomybių.

6 lentelė. Pagalba teikiama šeimoms

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Pagalba suteikta šeimoms	Materialinė parama	"Būna įvairiausios maisto akcijos ir panašiai"; J "Duodavo maisto banką, būdavo labdaros, ir aš ir mama galėdavo pasiimti."; I "Materialinę – rūbai, patalynė"; K "Materialinė pagrinde pagalba"; S "Būdavo maisto bankas"; A "Ateidami į dienos centrą vaikščiodavom papietaut į dienos centrą" M
	Mamų grupė	"Mamų grupė būdavo tik mama nelabai eidavo, bet aš norėjau, kad lankytų."; I "Motinų grupės tos, motinai irgi kažkaip prasiblaškyt į tuos teatrus ir panašiai." K
	Šeimų stovyklos	"Stovykla šeimų būdavo." I
	Gydymas nuo priklausomybių	"Arba buvo tėvams problem su alkoholiu nu tai vis tiek buvo kažkokia pagalba. Lankė tas grupes šitas gal didžiausią pagalba buvo."; J "Socialinę bandė suteikti, nes motina labai daug gėrė į anoniminius alkoholikus siuntė ir taip toliau. O šiaip padėjo iš tikrųjų, nes jeigu būtų tai tęsėsi, taip kaip motina gėrė, tai aš net nemanau, kad pas ją su sveikata būtų viskas normaliai" K

Apibendrinant duomenis reikalinga pažymėti, kad visi informantai paminėjo, jog jų šeimos gavo materialinę pagalbą, dauguma jaunuolių paminėjo maistą: „*Būdavo maisto bankas*"; (A), „*Būna įvairiausios maisto akcijos ir panašiai*"; (J), rūbus: „*Materialinę – rūbai, patalynė*"; (K). Remiantis *Vilniaus arkivyskupijos Carito 2014 metų veiklos ataskaita (2015)*, galima pažymėti, jog 58 proc. asmenų, kurie išgyvena socialinę atskirtį ir skurdą neturi pakankamai maisto ir pinigų. 39 proc. paramą drabužiais ir daiktais įvardina kaip pačią reikalingiausią.

Trečdalis informantų teigia, kad svarbiausia vaikų dienos centrų suteikta pagalba, darbas su tėvų priklausomybėmis. „*Arba buvo tėvams problemų su alkoholiu nu tai vis tiek buvo kažkokia pagalba. Lankė tas grupes šitas gal didžiausią pagalba buvo.*“ (J) Tyrimo metu pastebėta, jog jaunuoliams kalbėti apie tėvų priklausomybes buvo labai sunku, pasikeisdavo balso tembras, kelis kartus bandydavo pradėti ir tik patikrinus, kad informacija bus konfidenciali jie atsakydavo į klausimą. Tai rodo, kad tėvų priklausomybės yra labai skaudi

tema vaikams ir apie jas jie linkę nutylėti. Atsižvelgiant į tai galima spėti, kad ne visi informantai galėjo paminėti šią pagalbą.

Du informantai kaip teikiamą pagalbą įvardino mamų grupę: „*Mamų grupė būdavo tik mama nelabai eidavo, bet aš norėjau, kad lankytų.*“; (I), informantas K, pabrėžė mamų grupės naudą, dėl tėvų prasiblašymo, kultūrinių renginių svarbos: „*Motinių grupės tos, motinai irgi kažkaip prasiblašyt į tuos teatrus ir panašiai.*“ (K). Vienas informantas išskiria šeimų stovyklas: „*Stovykla šeimų būdavo.*“ (I)

Galima teigti, jog informantams svarbiausios paslaugos teiktos šeima buvo materialinė pagalba, kuri patenkino pirminius asmens poreikius (maistas, drabužiai) bei darbas su tėvais, kurie turi priklausomybių.

Kitas suformuluotas tyrimo klausimas „Ar ir kokios pagalbos šiuo metu prašytumėte ištikus nelaimėi, iškilus sunkumams vaikų dienos centro darbuotojų?“ padėjo atskleisti, kokios pagalbos buvę dienos centrų klientai prašytų dabar. Jį nagrinėjant buvo išskirtos 2 kategorijos: (žr. 7 lentelę) „Pagalba reikalinga išėjus iš vaikų dienos centro“ ir dvi subkategorijos: 1) patarimai; 2) kreiptųsi jeigu nebūtų kitos išeities. Bei antra kategorija „Pagalba išėjus iš vaikų dienos centro nereikalinga“ ir viena subkategorija: 1) neįtakumas prašant paramos.

7 lentelė. Pagalba reikalinga jaunuoliams išėjusiems iš vaikų dienos centrų

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Pagalba reikalinga išėjus iš vaikų dienos centro	Patarimas	"Jeigu reiktų kokio nors patarimo ar jo dėl patarimo tai jo tikrai klausčiau, bet čia priklauso nuo vadovo, ne kiekvieno vadovo aš paklausčiau.";J "Nebent patarimo."S
	Kreiptųsi jeigu nebūtų kitos išeities	"Jeigu jau būtų paskutinis pasirinkimas ir nieko kito neįmanoma, tai jo tada. Šiaip tai ne tokio būdo, kad eit skūstis pas kažką ir padėkit čia man labai sunku."K
Pagalba išėjus iš vaikų dienos centro nereikalinga	Neįtakumas prašant paramos	"Šiaip kažkaip aš taip stengiuosi paskutiniu metu tas visas problemas savarankiškai išspręsti."; K "Savarankiškai reikia stengtis ir tiek."A „Iš tikrųjų materealinės pagalbos net ne taip kad neįtakumas prašyti, bet iš principo neprašyčiau“ J „Man pačiai nebūtų įtakumas prašyti materealinės pagalbos.“M

Nagrinėjant informantų atsakymus išaiškėjo, kad buvę klientai nėra linkę prašyti pagalbos iš vaikų dienos centrų. Vienintelė pagalbos forma, kurią įvardino trečdalis informantų yra patarimo prašymas. Informantas S teigia, jog prašytų „*Nebent patarimo.*“ (S), tuo tarpu informantas J pabrėžia, kad net patarimo galėtų prašyti ne iš kiekvieno vadovo: „*Jeigu reiktų, kokio nors patarimo ar jo dėl patarimo tai jo tikrai klausčiau, bet čia priklauso nuo vadovo, ne kiekvieno vadovo aš paklausčiau.*“; (J) Vienas informantas teigia, kad

pagalbos prašytų tik kritiniu atveju: „Jeigu jau būtų paskutinis pasirinkimas ir nieko kito neįmanoma, tai jo tada. Šiaip tai ne tokio būdo, kad eit skųstis pas kažką ir padėkit čia man labai sunku.“(K) Svarbu pabrėžti, kad jaunuoliai neprašytų materialinės pagalbos „Iš tikrųjų materialinės pagalbos net ne taip kad nejauku prašyti, bet iš principo neprašyčiau“(J), galima daryti išvadą, kad jaunuoliai turi vertybines nuostatas ir nėra įpratę viską gauti nemokamai, ką dažnai daro jų tėvai, globėjai ar kiti artimosios aplinkos žmonės.

Dauguma informantų teigia, jog pagalbos iš vaikų dienos centro neprašytų. Informantai K ir A, teigia, jog savo problemas reikia spręsti patiems: „Šiaip kažkaip aš taip stengiuosi paskutiniu metu tas visas problemas savarankiškai išspręsti.“; (K) „Savarankiškai reikia stengtis ir tiek.“ (A)

Nagrinėjant, kokie klientų palikusių vaikų dienos centrų ir darbuotojų santykiai bei kaip jie juos palaiko buvo suformuluotas klausimas „Kokius santykius palaikai su buvusiais vaikų dienos centro darbuotojais?“ ir išskirtos dvi kategorijos (žr. 8 lentelę): Dienos centrų palikusių jaunuolių santykiai su vaikų dienos centrų darbuotojais bei Dienos centrų palikusių jaunuolių santykio formos su vaikų dienos centrų darbuotojais. Pirmajai kategorijai suformuluotos 3 subkategorijos: 1) Geri; 2) Nenutrūkę; 3) Santykio stiprumas priklauso nuo išsiskyrimo laiko. Antrajai kategorijai buvo išskirtos tokios 3 subkategorijos: 1) Susitikimai; 2) Socialiniai tinklai 3) Telefonu.

8 lentelė. Dienos centrų palikusių jaunuolių santykiai su vaikų dienos centrų darbuotojais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Dienos centrų palikusių jaunuolių santykiai su vaikų dienos centrų darbuotojais	Geri	"Geri, nepasakyčiau, kad aš labai nutolau. "; J "Iki dabar išliko geri santykiai."A
	Nenutrūkę	" Palaikomi, nėra taip kad nutrūkę, nėra, kad nutraukčiau visus santykius."I "Kaip įvardinti, tai tiesiog bendravimas, paprastas bendravimas"; M "Labas, kaip tu? Kaip sekas ir panašiai"K
	Santykio stiprumas priklauso nuo išsiskyrimo laiko	"Nu aišku toks laiko tarpas iš tikrųjų daro savo." K
Dienos centrų palikusių jaunuolių santykio formos su vaikų dienos centrų darbuotojais	Susitikimas	"...ateinu";I " Prie progos užeinu į dienos centrą, pabendrauju."M
	Socialiniais tinklais	"Per facebooką"; J "Palaikau facebookais ";I "Internetu"S
	Telefonu	"Jei ko reikia ir dabar galiu parašyt sms ar paskambinti";I

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
		"Skambučiais, tai būtų pirmas dalykas"; K "Pavyzdžiui dienos centro direktorei pabendrauju telefonu" M

Pasak J. Eidukevičiūtės ir N.P. Večkienės (2014), vienas iš pačių pagrindinių socialinio darbuotojų tikslų yra klientų įgalinimas, o sukurtas santykis užtikrina, kad pagalba bus suteikta pakankamai efektyviai. Apibendrinant atsakymus į klausimą, kokius santykius informantai palaiko su buvusiais vaikų dienos centro darbuotojais, jaunuoliai pateikė nekonkrečius atsakymus tokius kaip: geri: „*Geri, nepasakyčiau, kad aš labai nutolau.*” (J); informantas A, teigia, kad „*Iki dabar išliko geri santykiai.*” (A). Kiti trys informantai I, M, K teigia, kas santykiai nėra nutrūkę, tačiau jų nevertina: „*Palaikomi, nėra taip kad nutrūkę, nėra, kad nutraukčiau visus santykius.*” (I) „*Kaip įvardinti, tai tiesiog bendravimas, paprastas bendravimas*”; (M) Vienas iš informantų pabrėžia laiko įtaką santykiams: „*Nu aišku toks laiko tarpas iš tikrųjų daro savo.*” (K)

Antroje išskirtoje kategorijoje apie ryšių palaikymo būdus su socialiniais darbuotojais, informantai išskiria socialinius tinklus, telefoną bei gyvus susitikimus. Informantai J, I ir S teigia, jog ryšius su socialiniais darbuotojais palaiko per socialinius tinklus. Pasak T. Bacio (2012), socialiniai tinklai yra populiarūs todėl, kad yra lengvai prieinami, nebrangūs, o jų vartotojai nėra įpareigoti. Tai matyti ir iš informantų atsakymų: „*Per facebooką*”; (J) „*Palaikau facebookais*”; (I) „*Internetu*” (S). Telefonu taip pat ryšį palaiko pusė informantų, informantas I teigia, kad „*Jei ko reikia ir dabar galiu parašyti sms ar paskambinti*”; (I) Apie susitikimą liudija du informantai: „*...ateinu*”; (I) „*Prie progos užėinu į dienos centrą, pabendrauju.*” (M)

Apibendrinant duomenis galima teigti, kad apie santykius jaunuoliai kalbėti dar nėra pasiruošę, nesugeba surasti tinkamų žodžių arba nesuvokia sąvokų. Taip pat atsakinėdami į šį tyrimo klausimą informantai atskleidė bendravimo su socialiais darbuotojais formas. Pusė informantų ryšį su socialiniais darbuotojais palaiko internetu ir telefonu „*Jei ko reikia ir dabar galiu parašyti sms ar paskambinti*”; „*Skambučiais, tai būtų pirmas dalykas*”; Trečdalis iš jų dar ateina susitikti su socialiniais darbuotojais į vaikų dienos centrą. „*...ateinu*”(I) „*Prie progos užėinu į dienos centrą, pabendrauju.*” (M).

Remiantis ankstesniais tyrimo duomenimis ir šio klausimo atsakymais galima daryti išvadą, kad nors jaunuoliams yra labai svarbūs santykiai apie juos jie kalba mažai ir nenoriai, tyrimo metu pastebėta, kad jaunuoliai į svarbesnius ir jautresnius klausimus atsakinėja greitai, tarsi norėdami jų išvengti.

Siekiant išsiaiškinti, kokia pagalba buvo suteikta jaunuoliams buvo suformuluotas klausimas „Kokią pagalbą suteikė vaikų dienos centro socialiniai darbuotojai išėjus iš jo?“ bei 1 kategorija (žr. 9 lentelę): „Nesuteikė jokios pagalbos“ ir subkategorija 1) Nesikreipė dėl pagalbos.

9 lentelė. Kokią pagalbą suteikė vaikų dienos centrų darbuotojai vaikų dienos centrus palikusiems jaunuoliams

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Nesuteikė jokios pagalbos	Nesikreipė dėl pagalbos	"Kažkaip aš net nelabai bendravau su dienos centro darbuotojais.";S "Aš nesikreipiau";J "Neprašiau jos, bet žinau jei reikėtų neatsisakytų padėti.";I "Ne, kažkaip, nemanau. Reikėtų labai gerai pagyvoti. Jeigu neatėjau, tai reiškia labai smarkiai ir nereikėjo."; K "Ne neteko prašyti jokios pagalbos"; M "Tai kad nieko neprašiau"A

Nagrinėjant pateiktus duomenys išaiškėjo, kad informantams pagalba nebuvo suteikta, nes nei vienas iš informantų jos neprašė: „Aš nesikreipiau“;(J); "Ne neteko prašyti jokios pagalbos"; (M); „Tai kad nieko neprašiau“(A). Tačiau galima išskirti vieną informantą, kuris teigia, kad „Neprašiau jos, bet žinau jei reikėtų neatsisakytų padėti.“;(I)

Norint išsiaiškinti problemas su kuriomis susiduria jaunuoliai, kurie jau išėjo iš vaikų dienos centrų buvo suformuluotas atviras klausimas „Su kokiomis problemomis susiduriate šiandien?“, ir išskirtos 2 kategorijos (žr. 10 lentelę) „Problemos su kuriomis jaunuoliai susiduria šiandien“ ir 6 subkategorijos: 1) Materialinis nepriteklus; 2) Daug problemų; 3) Apsisprendimo sunkumai; 4) Veiklos trūkumas; 5) Tėvų priežiūra; 6) Mokymosi sunkumai.

10 lentelė. Problemos su kuriomis jaunuoliai susiduria šiandien

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Problemos su kuriomis jaunuoliai susiduria šiandien	Materialinis nepriteklus	"Visada yra problemų dėl materialinių dalykų dėl pinigų ir panašiai gal čia svarbesnė problema"; S "Maisto nepriteklum" M
	Daug problemų	"Čia vardint ir vardint."; K "Daug tų sunkumų" I
	Apsisprendimo sunkumai	"Visų pirma apsisprendime dėl mokslo kur stot ir šiaip."; J "Gal būtų gerai, kur mokytis, bet nelabai žinau ką galėčiau ir norėčiau."; I "Susidėlioti prioritetus" S
	Veiklos trūkumas	„Veiklos neturėjimas labai toks sunkumas. Galima susirast aišku, bet šiaip iš tikrųjų sunku pasakyt" K

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	Tėvų priežiūra	"Nu, kad gyvenu su mama, gaila palikti, reikia prižiūrėti, nu vistiek gi ji nemoka švęsti, kai šventė tai be butelio negali. Tai reikia prižiūrėti. Gaila būtų..." K
	Darbas	"Darbo norėčiau geresnio ir uždirbti daugiau" S
	Mokymosi sunkumai	"Tarkim namie aš nelabai galėčiau susikaupt ten visalaik ir tėvai būna, tos vietos reikia tokia didžiausia gal problema."; J "Šiandien biški su mokslais" M

Apibendrinant galima teigti, kad jaunuoliai išėję iš dienos centrų susiduria su daug problemų, kurių dažnai net negali įvardinti „Čia vardint ir vardint."(K), „Daug tų sunkumų“ (J). Informantai teigia, kad dažnai jiems trūksta pinigų, maisto „Maisto nepritekliai";(M) „Visada yra problemų dėl materialinių dalykų dėl pinigų ir panašiai gal čia svarbesnė problema". (S)

Pusė informantų teigia, kad neturi su kuo pasitarti dėl ateities, mokslų pasirinkimų. Informantai I ir J teigia, kad: „Visų pirma apsisprendime dėl mokslo, kur stot ir šiaip."; (J) „Gal būtų gerai, kur mokytis, bet nelabai žinau ką galėčiau ir norėčiau."; (I) Dokumente „Išėjusiųjų iš globos įstaigų jaunuolių integracijos į darbo rinką centro veiklos metodika“(2009), teigiama, kad jaunuoliai gyvenantys socialinės rizikos šeimose neturi teigiamo pavyzdžio bei asmenų su kuriais galėtų pasitarti svarbiais gyvenimo klausimais. Informantas S teigia, kad jam reikėtų „Susidėlioti prioritetus" (S).

Vienas informantas išskiria veiklos neturėjimą, palikus vaikų dienos centrą: „Veiklos neturėjimas labai toks sunkumas. Galima susirast aišku, bet šiaip iš tikrųjų sunku pasakyti" (K). Taip pat vienas informantas susiduria su problemomis dėl tėvų, nes užaugę jaunuoliai jaučia poreikį jais pasirūpinti „Nu kad gyvenu su mama, gaila palikti, reikia prižiūrėti, nu vis tiek gi ji nemoka švęsti nebeberia, bet kai šventė tai be butelio negali. Tai reikia prižiūrėti. Gaila būtų..."(K)

Dar vienas informantas teigia, kad „Darbo norėčiau geresnio ir uždirbti daugiau" (S), o du informantai išskiria su mokslais susijusias problemas, informantė J teigia, kad negali mokytis, nes gyvenant su tėvais neturi reikiamų sąlygų: „Tarkim namie aš nelabai galėčiau susikaupt ten visalaik ir tėvai būna, tos vietos reikia tokia didžiausia gal problema."; (J)

Galima teigti, kad informantų atskleistos problemos panašios į tas, kurias jų gyvenime buvo visą laiką, tai patvirtina hipotezę, kad vaikui sulaukus pilnametystės rizika nesumažėja ir niekur nedingsta, nes jaunuoliai neturi galimybės išeiti iš tėvų namų, gyvena toje pačioje aplinkoje.

3.4 Sąveikos su buvusiais vaikų dienos centrų klientais ypatumai: socialinių darbuotojų požiūris

Nagrinėjant tyrimo duomenis buvo suformuluotas atviras klausimas „Kokios paslaugos teikiamos Jūsų vaikų dienos centre?“, bei išskirtos 4 kategorijos ir subkategorijos (žr. 11 lentelę). 1 kategorija: „Vaikų ugdymas“ ir tokios subkategorijos: 1) Socialinių įgūdžių ugdymas; 2) Mokymosi įgūdžių ugdymas; 3) Bendrųjų įgūdžių ugdymas; 4) Kūrybiškumo ugdymas; 5) Ruošimas savarankiškam gyvenimui. Antroji kategorija - „Vaikams teikiamos paslaugos“ ir 2 subkategorijos: 1) Išvykų organizavimas; 2) Kitos paslaugos. Trečioji kategorija: „Paslaugos orientuotos į šeimas“ ir 6 subkategorijos: 1) Darbas su šeima; 2) Tėvų grupės; 3) Tarpininkavimas; 4) Parama maisto produktais; 5) Parama drabužiais; 6) Parama per atstumą. Ketvirtoji kategorija „Darbas su vaiko aplinka“ ir 6 subkategorijos: 1) Seniūnijos socialiniai darbuotojai; 2) Giminės; 3) Vaiko teisių specialistai; 4) Policija; 5) Mokykla; 6) Bendruomenė.

11 lentelė. Vaikų dienos centrų teikiamos paslaugos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų ugdymas	Socialinių įgūdžių ugdymas	"... į jų socialinių įgūdžių ugdimą"; L "Socialinių įgūdžių programas"; I "...jeigu ten žmogus išmoks būti su kitais tai tą galės pritaikyti ir kitus.";G "...mokosi tokių įgūdžių kalbėti bendrauti pasakyti ko nori"; K „Kad jie po truputį socializuotūsi ir jau gebėtų vis daugiau kontaktų užmegzti išorei ir kad nebūtų tik pas mus dienos centre.";K "Mokomi vaikai būti grupėje dalyvauti, pasakyti savo nupmonę,...";K "...kad jie čia išmokyti kuo naudingesnių dalykų socialinių įgūdžių,...";A "...socialinių įgūdžių būrelis";E „Dažniausiai jie nelanko darželio bent jau dauguma tai tada mes mokomės tokių bendrų bendravimo įgūdžių."K „Žmogus mokosi sveiko santykio, tai yra bendrauti, pasakyti, ko nori, spręsti savo konfliktus“G
	Mokymosi įgūdžių ugdymas	"Mes stengiamės jiems padėti pamokų ruošoje" A; "Konkrečiai vaikai gauna tokias paslaugas kaip namų darbų ruošimą kartu"K; "Vaikai ateina po pamokų ruošia pamokas ..."I; "Padedam ruošti namų darbus"E „Paruošti pamokas“G

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	Bendrujų įgūdžių ugdymas	"Yra daug įvairių užsiėmimų orientuotų į jų ugdymą į jų gebėjimų ugdymą" P; "... bendrujų įgūdžių ugdymą" J; "Mokome vaikus tvarkos, gaminimo, higienos. A"; "...labai nuo tokių buitinių paprastų dalykų išmokti supjaustyti agurką iki labai aukštų prisiimti atsakomybę ir viai grupei pamoderuoti tą procesą kaip čia kas su kuo gamina, kas už ką atsakingas ir gali vertinti." G; "Gaminam maistą tai yra ne vien tik gaminimas, bet ir pedagoginis momentas jie turi pingų sumą turi suplanuoti ką kas gamis kas plaus kaip tai vyks."; „Padaryti visiems, išmokti gaminti." I „Ar maisto gaminimo buitinių įgūdžių būrelis."; E
	Kūrybiškumo ugdymas	"... tada yra užsiėmimai kurie orientuoti į jų kūrybiškumą." K „Ir šiaip laviname vaikų kūrybiškumą“ J
	Ruošimas savarankiškam gyvenimui	„Prisiimti atsakomybę“; K "...daug jėgų dedam, kad susitiprėtų kaip žmogus.“ G „Turėtų savo nuomonę planuotą savo ateitį, keltų sau tikslus, kad jis taptų jau savarankiškesnis..."; G „Daugiau į sąmoningumą."; I "Tada tie visi ugdymo ar lavinimo užsiėmimai grynai orientuoti, kad jie augtų, sąmoningėtų ir stiprėtų kad galėtų po to savarankiškai." K
Vaikams teikiamos paslaugos	Išvykų organizavimas	"Organizuojam įvairias išvykas užsiėmimus, kad pėlstūsi jų akiratis ir suvokimas.“ I „Nuvesti į įvairius muziejus, koncertus." P "...patirtiniai savaitgaliai kada važiuojam kas 8 savaites su jaunuoliais dažniausiai į gamtą ir tada būna jų žygis..."; G „Aš stengiuosi juos su jais kuo daugiau eiti išėiti iš dienos centro ribų ir susipažinti, megzti kontaktus kitur." K
	Kitos paslaugos	"Turim psichologę kuri konkrečiam atvejui teikia psichologinę pagalbą" K "psichologo konsultacijos" Z "Veikia vyresniojo draugo programa." I "Turim individualius susitikimus pagal poreikį kam labai sudėtinga situacija su tais dažniau susitinkam..."; G; "Organizuojame stovyklas vasarą." E „Jie ateina gauna maistą tai gali pavalgyti, gali fiziškai saugiai pabūti“ G
Paslaugos orientuotos į	Darbas su šeima	"O jau su tėvais yra konsultavimas jiems išskylančiais klausimais."; A

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
šeimas		"Dirbame individualų darbą, konsultuojame" I "...lygiagrečiai dirbama su šeima.";J "...antra dalis darbas su šeima."; H "norisi dirbti su šeima, kad ji prisiimtų atsakomybę, kad padėtų vaikui augti.";G "Kitas paslaugų blokas yra nukreiptas į šeimas mes stengiamės dirbti tiek su vaikais tiek lygiagrečiai su jų tėvais kaip pavyksta mes stengiamės."; K "Pagal poreikį labai individualiai kas iškyla tuo metu tai taip ir bandai padėti šeimai."L
	Tėvų grupės	"Mamų grupė." I
	Tarpininkavimas	"Palydėjimas jeigu reikia į įstaigas yra tarpininkavimas tarp konkrečių įstaigų jeigu reikia pagalbos nukreipimas."K
	Parama maisto produktais	"...maisto banką daliname...";G "...tam tikru maisto paketais.";K "Taip pat gauname maisto banką, daliname šeimoms"A
	Parama drabužiais	"Buitinė parama, rūbai..."; A "Dar yra materealinė pagalba jeigu kartais drabužiais..."; H "dažnai žmonės atneša labdaros, ją irgi daliname."I
	Parama per atstumą	"Vaikai dalyvauja parama per atstumą projekte tai irgi yra materealinė pagalba konkrečiai šeimai, bet orientuota tik į vaiką čia ne tėvam o vaikui ." K; „Kai kuriems vaikams yra skirta parama per atstumą“ I „Parama per atstumą“H
Darbas su vaiko aplinka	Seniūnijos socialiniai darbuotojai	"...su socialiniais darbuotojais seniūnijų..."G
	Giminės	"Ir su tėvais ir su seneliais ir su draugais G
	Vaiko teisių specialistai	"su vaiko teisių apsaugos tarnyba bendradarbiaujam"G
	Policija	"...jeigu reikia policija."G
	Mokykla	"...su mokykla, ...";L „Bendradarbiavimas su kitais vaikų supančiais socialiniais institutais mokykla..."G "Kartais būna vaiko būrelis būna arba palydėjimas tenai su mokytojais tai, kad stengtis bendradarbiauti, kad vaiko gebėjimai lavėtų mokymosi."K
Bendruomenė	"...mums svarbu, kad bendruomenė įsijungtų į veiklą."G	

Apibendrinant informantų pateiktus duomenis išryškėjo, kad vaikų dienos centrai ugdo vaikų socialinius įgūdžius „*Socialinių įgūdžių ugdymą*“ (L), vykdo „*Socialinių įgūdžių programą*“ (I) į kuriuos įeina ir tokie įgūdžiai kaip bendravimas, savo nuomonės išsakymas, dalyvavimas grupėje, konfliktų sprendimas „...*mokosi tokių įgūdžių kalbėti, bendrauti, pasakyti ko nori*“, (K) „*Mokomi vaikai būti grupėje dalyvauti, pasakyti savo nuomonę...*“ (K), „*Žmogus mokosi sveiko santykio, tai yra bendrauti, pasakyti, ko nori, spręsti savo konfliktus*“ (G). Autorė K. Samašonok (2013), teigia, jog jaunuolis, kuris neturi tam tikrų įgūdžių neprisitaikys prie visuomenės ir tikrai turės problemų. Galima teigti, kad vaikas vaikų dienos centre gauna pagrindą įgūdžių, kuriais remdamasis gali toliau formuotis ir augti, kaip pilnavertė asmenybė.

Be socialinių įgūdžių vaikų dienos centrai ugdo ir mokymosi įgūdžius, tai labai svarbu, tam, kad vaikai ir jaunuoliai neiškristų iš švietimo sistemos ir užaugę galėtų sėkmingiau integruotis į visuomenę. Dar viena vaikų dienos centrų ugdymo sritis bendrieji įgūdžiai, pasak N. Pileičikienės ir K. Pukelio (2010), bendrieji įgūdžiai sudaro galimybę sėkmingai veikti asmeninio, visuomeninio ir profesinio gyvenimo srityse. „...*labai nuo tokių buitinių paprastų dalykų: išmokti supjaustyti agurką iki labai aukštų prisiimti atsakomybę ir visai grupei pamoderuoti tą procesą kaip čia kas su kuo gamina, kas už ką atsakingas ir gali vertinti.*“ (G). Galima išskirti tokius įvardintus ugdymus bendruosius įgūdžius kaip tvarkos, maisto gaminto ir higienos. Informantai dar išskiria kūrybiškumo „*Ir šiaip laviname vaikų kūrybiškumą*“ (J) savarankiškumo ir kitų reikalingų įgūdžių ugdymą „*Turėtų savo nuomonę planuoti savo ateitį, kelti sau tikslus, kad jis taptų jau savarankiškesnis...*“; G.

Analizuojant kitą kategoriją matome, kad be ugdymo paslaugų vaikams organizuojamos įvairios išvykos ir patirtiniai savaitgaliai, kurių tikslas plėsti vaikų akiratį, suvokimą, sudaryti sąlygas vaikams užmegzti naujus kontaktus už vaikų dienos centro ribų, „*Organizuojam įvairias išvykas užsiėmimus, kad plėstųsi jų akiratis ir suvokimas.*“ (I). Dar vaikams teikiamos psichologų konsultacijos, vykdoma vyresniojo draugo programa, individualios konsultacijos, organizuojamos vasaros stovyklos ir maitinimas.

L. Milkintaitė ir D. Marcinkevičienė (2013), darbą su šeima įvardina kaip vieną iš svarbiausių valstybės uždavinių, nes socialiai silpnos šeimos nesugeba patenkinti vaiko poreikių, ryšys tarp vaiko ir tėvų yra sutrikęs arba jo visai nėra, šeimos susiduria su skurdu ir priklausomybėmis, todėl socialinis darbas su šeima yra būtinas. Tai patvirtina ir informantų atsakymai. Teigiama, kad „...*lygiagrečiai dirbama su šeima.*“ (J), „...*antra dalis darbas su šeima.*“ (H), „*Norisi dirbti su šeima, kad ji prisiimtų atsakomybę, kad padėtų vaikui augti.*“ (G) Vaikų dienos centruose tėvams organizuojamos tėvų grupės, teikiamos tarpininkavimo paslaugos. „*Palydėjimas jeigu reikia į įstaigas, yra tarpininkavimas tarp konkrečių įstaigų*

jeigu reikia pagalbos nukreipimas." (K). Šeimoms teikiama parama maisto produktais ir drabužiais, vaikai įtraukiami į projektą „Parama per atstumą“.

Informantai pažymėjo, kad teikdami paslaugas vaikams ir jų šeimoms, bendradarbiauja su vaiko ir šeimos aplinka, giminėmis, mokykla, seniūnijos socialiniais darbuotojais, vaiko teisių specialistais, policija ir bendruomene.

Siekiant išsiaiškinti, kokie vaikai lanko vaikų dienos centrus informantams buvo pateiktas klausimas apie tikslinę klientų grupę „Su kokiais vaikais dirba Jūsų vaikų dienos centras?„. Apdorojant tyrimo duomenis buvo išskirtos dvi kategorijos ir subkategorijos (žr. 12 lentelę) : „Vaikų dienos centrus lankančių šeimų paveikslas“ ir jo subkategorijos 1) Socialinės rizikos šeimos; 2) Šeimos įtrauktos į socialinių įgūdžių stokojančių šeimų sąrašus; 3) Nepilnos šeimos; 4) Krizę išgyvenančios šeimos; 5) Nepasiturinčios šeimos. Ir antroji kategorija: „Vaiko lankančio vaikų dienos centrą paveikslas“ bei subkategorijos: 1) Vaikai turintys sunkumų; 2) Vaikai šeimoje patiriantys smurtą; 3) Vaikai susiduriantys su kompleksinėmis problemomis.

lentelė. 12 Vaikų dienos centrus lankančios grupės

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrus lankančių šeimų paveikslas	Socialinės rizikos šeimos	"Socialinės rizikos šeimų"; G "Yra nemažai vaikų iš šeimų, kurie įtraukti į socialinės rizikos šeimų sąrašus"; K "Vaikais iš socialinės rizikos grupės"; I "Socialinės rizikos"; A "Su rizikos grupės vaikais"; E "Mūsų klientai vis tiek yra daugiau socialinę atskirtį patiriantys žmonės" L
	Šeimos įtrauktos į socialinių įgūdžių stokojančių šeimų sąrašus	"Socialinių įgūdžių stokojančių šeimų"; G "Dažnai labai stokoja kažkokių įgūdžių arba socialinių arba buitinių."; K "Šiaip dirbama su vaikais, kurių šeimos įtrauktos į stokojančių socialinių įgūdžių šeimų sąrašus."; I "Socialinių įgūdžių grupės šeimomis bei vaikais" A
	Nepilnos šeimos	"Nepilnų šeimų"; G "Nepilna šeima" E
	Krizę išgyvenančios šeimos	"Kurie išgyvena tam tikrą krizę"; G "...būna atsitinka krizė šeimoje labai sunku, ir būna, kad priimam, kai visiškai nėra, kur vaiko palikti, tėvai skiriasi, dažniau kažkas numiršta, tiesiog šeimai labai didelė krizė, labai reikia staigios pagalbos"; G "Tėvai išvykę į Angliją, jie likę gyventi su vyresne sese"; E
	Nepasiturinčios šeimos	"Dažniausiai nepasiturinčios šeimos"; G "...kurių šeimos gauna mažas pajamas"; Z "yra dalis nepasiturinčių"; E "Iš socialiai remtinų"; A "Socialiai remtinais vaikais"; K "Daugiavaikės šeimos" E

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
		"Yra kurie gyvena be dušų, be tualetų, tėvai neturi socialinių įgūdžių ir jokių kitokių." E
Vaiko lankančio vaikų dienos centrą paveikslas	Vaikai turintys sunkumų	"Turi mokymosi sunkumų dažnas atvejis"; I "...neturi mokymosi įgūžio kaip ir nieks neprižiūrėjo, niekam lyg ir nerūpi, tai kam čia mokytis"; K "Tai pat yra vaikų, kurie turi tam tikrų ir psichologinių problemų."; G "Po to turi tam tikrų psichologinių sutrikimų." L "Su turinčiais sunkumų vienokių ar kitokių"; A "Tada automatiškai yra nemažai vaikų nesakau, kad visi, kurie turi tam tikras elgesio problemas.";K "Taip pat yra kur ir yra elgesio sutrikimai kaip pavyzdžiai hiperaktyvumas, sunku ilgesnį laiką išbūti vienoj vietoj, sunku išlaikyti ilgą laiką dėmesį."G
	Vaikai šeimoje patiriantys smurtą	"Dar tokiu specifiškumu pasižymi, kad dažniausiai jie turi atsinešę tokią su suaugusiu žmogumi patirtį, kuri yra sudėtinga. Kur dažniausiai santykiai su suaugusiu žmogumi būna pagrįsti tokia fizine jėga, prievarta, kad tu turi paklusti jam."; K "Kai kurie tiesiog turi išmokus elgesio modelius, kurie nėra teisingi, <...> problemų sprendimo būdai yra fiziniai per jėgą per mušimą ar išmoktas bendravimo būdas yra su gausybe keiksmožodžių, negražių žodžių." K "Dažniausiai tie vaikai yra patyrę nepriežiūrą, tai tą nepriežiūrą tiek materialiai nepriežiūra, tarkim, yra skurdesnė apranga, neturi iš šeimos atsineštų higienos, rūpinimosi savimi įgūdžio ir tiek patytę tokią emocinę nepriežiūrą." G "Tokie pagrindiniai būna komplikuoti santykiai su tėvais"; K
	Vaikai susiduriantys su kompleksinėmis problemomis	"Tai vaikai turys tam tikrą kompleksą sunkumų"; K "Vis dėl to jaunas žmogus išgyvenantis tam tikrus sunkumus tiek šeimoj, tiek mokykloj, jam sunku būti su kitais ir todėl tas nerimas neadekvatus elgesys atsiranda dėl to, kad jis negali pritapti visuomenėje, bet nori būti jos dalimi, nors jis sako, kad nenori."; G "Dažniausiai dar yra ne po vieną, kokią nors problemą, ką aš išvardinau, bet dažniausiai būna kompleksas."; E „Labai sužeisti, labai nedaug reikia, kad įžeistų vienas kitą reikia.“ H "Kartais iš minimalios priežiūros ateina, kai priskiria, turi tam tikrą kompleksą savo problemų"G

Tyrimo duomenų analizė leido aiškiau pamatyti vaikų dienos centrų lankančių šeimų paveikslą, kad visos vaikų dienos centrų lankančios šeimos gali patirti arba patiria atskirtį,

nes turi rizikos veiksnius arba jau yra įtrauktos į socialinės rizikos šeimų bei socialinių įgūdžių stokojančių šeimų sąrašus. Anot N. Vaitekienės (2013), socialinės rizikos šeimos ir jose gyvenantys vaikai negali visapusiškai funkcionuoti visuomenėje. Vaikai neturi socialinių įgūdžių, nepriima nustatytų normų ir vertybių. Įtrauktos į rizikos sąrašus šeimos dažniausiai būna nepilnos, nepasiturinčios ir išgyvenančios krizę. Tai sudaro kompleksą sunkumų, kurių šeima nėra pajėgi pati išspręsti ir todėl kreipiasi, arba būna nusiųsta į vaikų dienos centrus.

Tuo tarpu analizuojant vaikų dienos centrus lankančių vaikų paveikslą, buvo atskleista, kad tokiose šeimose augantys vaikai turi mokymosi sunkumų, elgesio ir psichologinių problemų. Pasak I. Michailovič (2012), smurtas, kuris patiriamas šeimoje yra labai opi šiandienos problema ne tik Lietuvoje, tačiau ir kitose šiuolaikinėse valstybėse. Šiame tyrime informantai taip pat teigia, jog jaunuoliai šeimose patiria smurtą, neturi teigiamo pavyzdžio, todėl jų elgesio modeliai neatitinka visuomenėje nustatytų normų „*Kai kurie tiesiog turi išmokus elgesio modelius, kurie nėra teisingi, <...> problemų sprendimo būdai yra fiziniai per jėgą per mušimą ar išmoktas bendravimo būdas yra su gausybe keiksmazodžių, negražių žodžių.*“ (K) Vaikai patiria tiek fizinę, tiek emocinę nepriežiūrą, todėl į dienos centrus ateina neturėdami bendravimo ir higienos įgūdžių. Informantai pažymi, kad daugelis vaikų turi kompleksą sunkumų ir problemų „*Dažniausiai dar yra ne po vieną, kokią nors problemą, ką aš išvardinau, bet dažniausiai būna kompleksas.*“ (E) ir yra „*Labai sužeisti, labai nedaug reikia, kad įžeistų vienas kitą reikia.*“ (H). Vaikų dienos centruose dirbdama su didelėmis grupėmis tokių vaikų, tai kelia didelių iššūkių vaikų dienos centrų socialiniams darbuotojams, daugelio vaikų situacijos ir išmokti elgesio modeliai yra netinkami, tai didina vaikų nesaugumą ir vaikų dienos centre.

Norint išsiaiškinti, kokią įtaką vaikų dienos centrai turi vaikų ir jaunuolių socializacijai informantams buvo pateiktas atviras klausimas „Kaip apibūdintumėte vaikų dienos centro įtaką vaiko ir jaunuolio socializacijos procese?“, Klausimui suformuluotos dvi kategorijos (žr. 13 lentelę): „Vaikų dienos centrų vaidmuo vaiko/jaunuolio socializacijos procese ir „Vaikų dienos centrų vaidmuo trukdymas vaiko/ jaunuolio socializacijos procese“ bei kategorijos: 1) Palaikymas; 2) Asmens formavimas; 3) Sąmoningumo ugdymas; 4) Bendravimo įgūdžių ugdymas; 5) Konfliktų valdymo ugdymas; 6) Savęs pažinimas; 7) Pagalba mezgant ryšius su išoriniu pasauliu; 8) Vaiko rengimas palikti vaikų dienos centrą; 9) Perdėtas prisirišimas.

13 lentelė. Vaikų dienos centrų vaidmuo vaiko/jaunuolio socializacijos procese

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrų vaidmuo	Palaikymas	"Vaikams, kurie būna nuo pradžios iki galo, nes sudėtinga situacija šeimoje tai yra labai svarbus

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
vaiko/jaunuolio socializacijos procese		resursas tiesiog išgyventi"; G "Megzti santyki, tai labai didelė paspartis gyvenime"K
	Asmens formavimas	„Jeigu nėra to stiprumo namie, mokykloje tyčiojasi tai dienos centras daro svarbų vaidmenį dalyvaujant žmogaus formavime."K
	Sąmoningumo ugdymas	"...dienos centrų tikslas yra tai yra, kad tu ugdytum jo sąmoningumą, kad jis po to savarankiškai galėtų pats gyventi."; K "Tampa atsakingi už savo elgesį žodžius";G "stiprėja atsakomybės jausmas"G
	Bendravimo įgūdžių ugdymas	"Jeigu jisai išmoksta čia kaip elgtis su kitais jaunuoliais jam yra lengviau kitur socializuotis, bendrauti, eiti į kitą grupę";G "Socializuotis labai padeda dėl bendravimo įgūdžių, elementaraus gebėjimo bendrauti su kitais";K "Čia kuriama draugiška atmosfera"; I "Vaikai tampa laisvesni";L "...labiau bendrauja vienas su kitais"; H "mokosi bendrauti su saugusiais su savanoriais."J " Realiai ką tu darai tai visą laiką palaikai ir kuri santyki, nes daugelis iš jų neturėjęs sveiko santykio su suaugusiu žmogumi šeimoj, aplinkoj."; „bendrauti su saugusiu žmogumi"K „bendrauti su bendraamžiais,“E „kad tą vaiką socializuotum“A
	Konfliktų valdymo ugdymas	"...konfliktus spręsti..."G
	Savęs pažinimas	" Jie save pažįsta, kitas kas įėję į darbo rinką supras, kas su jais darosi ir galės sukontroliuoti save ir dirbti."G „Nesutikti, tiesiog pažinti save, mes esam tam tikri atpindžiai. "; K
	Pagalba mezgant ryšius su išoriniu pasauliu	"Tai reiškias tokia socializacija, kada po truputį turi atitrūkti ir ieškoti kitų erdvių, aišku dažnai su mūsų palydėjimu nu pavyzdžiui, kur tu gali dar dabar nueiti, kur kokia yra organizacija, kur tu galėtum at savanoriauti. Tokiu nukreipimu, kur jūs kartu galite, jeigu vienam nedrašu."; K
	Vaiko rengimas palikti vaikų dienos centrą	"Bet visa veikla orientuota į tai, kad jūs po truputį turit atsitraukti ir išeiti, bet nepaliekant visiškai, bet po truputį paleidžiant."; K "Vaikai lanko mažųjų, vėliau pereina į paauglių grupes, o paskui baigia mokyklą, pradeda po truputį dirbti." L "Dienos centre visa veikla yra orientuota į vis didesnį jų stengimąsi, paleidimą pavyzdžiui užsiėmimų skaičius vis mažėja."; G "Užsiėmimų intensyvumas per savaitę kada jie auga vis mažėja."; K

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrų vaidmuo trukdymas vaiko/ jaunuolio socializacijos procese	Perdėtas prisirišimas	"Kartais yra ta riba, kai per daug prisiriša tada čia yra taip gerai nori čia ateiti ir tada bijo integruotis į kitas vietas, tai mūsų darbas kaip darbuotojų yra pastebėti ar vaikas ar paauglys nėra per daug prisirišęs prie vietos, nes tikslas nėra, <...> kartais net reikia nutraukti pasakyt, kad tai yra tavo pabaiga, ką mes galime duoti tau ir gerai čia būnasi, nes pripratau, bet žiūrint į žmogaus vystymąsi svarbu labai atskirti tą laiką, kada reikia pasakyti, kad eik kitur. "

Aptariant pateiktus duomenis, reikia pažymėti, kad visų pirma vaikų dienos centrai reikalingi vaikui, kaip parama pradedant nuo fiziologinių poreikių (maistas, šilti rūbai) iki saugumo, savirealizacijos ir santykių mezgimo. „*Vaikams, kurie būna nuo pradžios iki galo, nes sudėtinga situacija šeimoje tai yra labai svarbus resursas tiesiog išgyventi.*” (G) Labai svarbu vaikams yra santykis su kitais, kuris padeda jiems augti „*Megzti santykį, tai labai didelė paspartis gyvenime*“ (K).

Didelė dalis informantų teigia apie vaikų savarankiškumą ir prisitaikymą prie gyvenimo išėjus iš dienos centro, tam vaikai yra ruošiami. Dokumente „*Socialinės adaptacijos ir įgūdžių lavinimo metodika*“ (2010) teigiama, jog bendravimo įgūdžiai yra nepaprastai svarbūs šiuolaikiniame gyvenime. Nesėkmingai bendraujant prastėja žmogaus gyvenimo kokybė, nes jis negali dirbti komandoje, susirasti gero darbo. Informantai teigia, kad vaikų dienos centruose vaikai formuojami kaip asmenybės, ugdomi bendravimo įgūdžiai, sąmoningumas, mokoma spręsti konfliktus, palydima į kitas veiklas, skatinama savanorystė, pagalba silpnesniems. „*Tai reiškia tokia socializacija, kada po truputį turi atitrūkti ir ieškoti kitų erdvių, aišku dažnai su mūsų palydėjimu, nu, pavyzdžiui, kur tu gali dar dabar nueiti, kur, kokia yra organizacija, kur tu galėtum savanoriauti. Tokiu nukreipimu, kur jūs kartu galite, jeigu vienam nedrąsu.*” (K). Tai pat, kai kuriuose vaikų dienos centruose vaikai suskirstyti į amžiaus grupes, kurių intensyvumas priklauso nuo vaikų amžiaus, kuo vyresni vaikai tuo mažesnis užsiėmimų skaičius per savaitę, tai daroma kryptingai, kad paaugliai po truputį paliktų vaikų dienos centrą ir įsitvirtintų kitose grupėse „*Bet visa veikla orientuota į tai, kad jūs po truputį turit atsitraukti ir išeiti, bet nepaliekant visiškai, bet po truputį paleidžiant.*” (K) „*Vaikai lanko mažųjų, vėliau pereina į paauglių grupes, o paskui baigia mokyklą, pradeda po truputį dirbti.*” (L).

Atliekant tyrimo duomenų analizę buvo atskleista, kad prisirišimas prie vaikų dienos centro gali būti toks didelis, kad gali trukdyti vaiko integracijai į visuomenę, tokius atvejus vaikų dienos centrai turėtų atpažinti ir arba keisti darbo pobūdį su per daug prisirišusiais prie

vaikų dienos centro vaikais ar paaugliais arba visai nutrauki paslaugų teikimą, nukeipiant kitur.

Siekiant išsiaiškinti apie socialinių darbuotojų ir jaunuolių santykį buvo suformuluotas klausimas „Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centrą lankančiais vaikais?“ ir išskirtos dvi kategorijos (žr.14 lentelę): „Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų ir vaikų lankančių vaikų dienos centrus tarpusavio santykių charakteristikos“ bei subkategorijos: 1) Lygiavertiškas santykis; 2) Atsakomybės perdavimas jaunuoliams; 3) Pagarbus santykis; 4) Santykis orientuotas į pagalbą. Antroji kategorija „Sveiko santykio užmezgimas“ bei 1 subkategorija 1) Mokymas užmegzti sveikus santykius.

14 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų santykis su vaikų dienos centrus lankančiais vaikais ir jaunuoliais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų ir vaikų lankančių vaikų dienos centrus tarpusavio santykių charakteristikos	Lygiavertiškas santykis	"Aš jaučiu, stengiuosi jeigu žiūrint į savo paauglių grupę sukurti santykį dalyvavimo ir lygiavertiškumo principu."; K "...į juos žiūrint kaip į lygiaverčius partnerius su kuriais mes kartu kuriame, kartu ieškome sprendimų."; G "...bet tokio lygiavertiškumo."; I "vardu vadina"; H "leista būti, kaip draugais" Z
	Atsakomybės perdavimas jaunuoliams	"Pagrindė aš bandau vis daugiau permesti jiems atsakomybės jeigu mes kažką darom tai ir nusprendžiam kaip darysim arba duodu bent du pasirinkimus, kad nebūtų mano nuleista iš viršaus." K
	Pagarbus santykis	" Jei žmogus nori pasilikti jis turi gerbti kitus.";G "Jei pradeda kažkokios patyčios vykti ar kažkas viską stabdom, negalima pas mus nėra kompromiso šitam." G "Pagrindinės taisyklės yra pagarbus buvimas kartu"; K "Buvo pirmas toks, kad kiekvienas yra žmogus ir kad man nebūtų gėda, kad po kiek laiko susitikti su mano mokiniais." A
	Santykis orientuotas į pagalbą	"Tu kiekvieną turi pažinti, žinoti jo savybes, kas yra jo sunkumai, kas neleidžia judėti į priekį. Per tą santykį tu pažįsti žmogų, žinai jo tas puses, ką reikėtų jam pastiprinti." G
Sveiko santykio užmezgimas	Mokymas užmegzti sveikus santykius	"Kad jei žmogus negeba megzti santykio su kitu <...>, bet apie tą buvimą grupėje, buvimą su kitu žmogum, tai yra nuolatinės temos kiekvienos savaitės.";G "Darbo nežinau, kiek reikia įdėti, kad žmogus gebėtų megzti tą santykį, nes ta laikysena, pagarbus santykis yra mums labai svarbi"K

Nagrinėjant tyrimo duomenis atskleista, kad vaikų dienos centrų darbuotojai savo santykius su vaikų dienos centrą lankančiais vaikais ir paaugliais grindžia lygiavertiškumo ir pagarbos principų laikymusi. „Aš jaučiu, stengiuosi jeigu žiūrint į savo paauglių grupę

sukurti santykį dalyvavimo ir lygiavertiškumo principu.“(K). Projekto „My way“ modelis ir įgyvendinimo principai knygelėje (2008), teigiama, jog paaugliams labia svarbu užmegzti santykį su vyresniais žmonėmis, tapti jiems svarbiais, žinoma, kad gyvenant sunkumus patiriančioje šeimoje patiriamas nesaugumas, santykiai nėra stiprūs, todėl reikalinga šiuos dalykus realizuoti bei kompensuoti.

Vienas pagrindinių socialinio darbuotojo veiklos tikslų – kliento įgalinimas priimti atsakomybę už priimamus sprendimus. Nagrinėjant informantų atsakymus, išryškėjo, jog vaikų dienos centrų socialiniams darbuotojams svarbu, kad klientas priimtų atsakomybę už savo sprendimus: „Pagrindė aš bandau vis daugiau permesti jiems atsakomybės, jeigu mes kažką darom tai ir nusprendžiam kaip darysim arba duodu bent du pasirinkimus, kad nebūtų mano nuleista iš viršaus.“(K). Informantai pažymi, kad, siekiant padėti vaikų dienos centrą lankantiems vaikams, reikia turėti stiprius tarpusavio santykius su vaikais, nes tada žinai, kaip su kokiomis problemomis ir sunkumais jis susiduria, kokios jų stipriosios savybės, ką reikia stiprinti „Tu kiekvieną turi pažinti, žinoti jo savybes, kas yra jo sunkumai, kas neleidžia judėti į priekį. Per tą santykį tu pažįsti žmogų, žinai jo tas puses, ką reikėtų jam pastiprinti.“ (G).

Atliekant tyrimo analizę išryškėjo sunkumai, kurie trukdo kurti tarpusavio santykius su vaikų dienos centro lankytojais. Dalis vaikų ateinančių į vaikų dienos centrus anksčiau nėra turėję sveikų santykiu su aplinkiniais ir suaugusiais žmonėmis, todėl jie nemoka užmegzti tinkamo santykio. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų užduotis, savo pavyzdžiu ir bendravimu išmokyti užmegzti sveiką santykį ir būti tuo žmogumi su kurio vaikas mokysis tą tinkamą santykį megzti.

Galima teigti, kad socialinis darbuotojas yra labai svarbus jaunuolio gyvenime, ypač kuriant neiškreiptus santykius, todėl būtinas profesionalumas, mokėjimas į klientą žiūrėti kaip ir sau lygų asmenį, kuris vertas pagarbos, geba priimti sprendimus ir už juos atsakyti „Kad jei žmogus negeba megzti santykio su kitu <...>bet apie tą buvimą grupėje, buvimą su kitu žmogumi, tai yra nuolatinės temos kiekvienos savaitės.“(G), „Darbo nežinau, kiek reikia įdėti, kad žmogus gebėtų megzti tą santykį, nes ta laikysena, pagarbus santykis yra mums labai svarbi“(K)

Interviu metu informantų buvo teiraujama, kaip apibūdintų savo santykį su vaikų dienos centrą lankančių vaikų šeimomis. Buvo suformuluotas klausimas „Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centrą lankančių vaikų šeimomis?“ Kokybinės turinio analizės rezultatai išryškino dvi kategorijas (žr. 15 lentelę): „Santykio sukūrimui reikalingos sąlygos“ ir subkategorijas: 1) Laikas; 2) Pasitikėjimas; 3) Kryptingas santykio kūrimas palaipsniui. Antroji kategorija: „Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų ir vaikų dienos centrus lankančių šeimų tarpusavio santykių charakteristikos ir santykio sukūrimui

reikalingos sąlygos“ bei subkategorijos: 1) Ugdomosios; 2) Palydėjimo; 3) Palaikymo; 4) Informavimo; 5) Konsultavimo; 6) Šeimyniški santykiai; 7) Santykio nekuria.

15 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų santykis su vaikų dienos centrus lankančių vaikų ir jaunuolių šeimomis

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Santykio sukūrimui reikalingos sąlygos	Laikas	"Ir dar su tėvais jaučiu, kad apskritai reikia labai ilgo laiko tarpo.";K "Pradžioj yra tiesiog kažkoks kontaktas ir tada reikia nemažai tokio buvimo kartu."; K "Reikia pereiti labai daug tokių barjerų su tėvais santykyje, nes to tokio atvirumo, kad pasiektum reikia labai daug laiko."; A "Metams bėgant su šeima santykis stiprėja"H
	Pasitikėjimas	"Iš seniūnijų jie turi tokį su socialine darbuotoja arba, kur vaiko teisių apsaugoj <...> ten yra santykis pagrįstas tam tikra baime „atimsime vaikus“ <...>. Tai jie atsineša tokį vaizdą, kad socialinis darbuotojas toks, tai reikia nuimti tas baimes. Mūsų tikslas kaip darbuotojų mes dažniausiai stengiamės, kad vaikas tikrai būtų šeimoje."K "Santykiai geri, pagarbūs, žinoma, kartais pasitaiko konfliktų, tačiau jie išsprendžiami." H
	Kryptingas santykio kūrimas palaipsniui	"...kuris yra pagrįstas pradžioje informacijos pasikeitimu, kažkokiais mažais pasikontaktavimais, kur laiko eigoje perauga į santykį ."; J "Atėjus šeimai priskiriamas darbuotojas ir jis lydi nuolatinai, nėra, kad mes keičiamės, mes stengiamės pastovumą užtikrinti, augant vaikui tu automatiškai lydi tą šeimą vis daugiau, tu daugiau įeini į tą šeimą, jie tave labiau įsileidžia, tas sanykis tampa vis atviresnis, stipresnis ir, kur jau galima ieškoti tam tikrų problemų sprendimų, nes tau jau pasidaro matomos tos problemos, nes kol tu nematai problemos, tu negali nieko padėti.";K "Pirmiausia buvo labai sunku, manėm, kad niekad ryšių neatgausim labai sunku prisikviesti ir kažką organizuoti, bet Dievas padėjo, maisto <...> be problemų ir iki šiol tada kai užsimezgė, atėjo paimti produktų pasikalbi ir viskas."H
Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų ir vaikų dienos centrus lankančių šeimų tarpusavio santykių	Ugdomosios	"Nes jaučiu tame santykyje su tėvais, tą esu labai pajutus tai va išstovėti tokį, kad neužkrautų tėvai savo pareigų tau kaip darbuotojui, bet tu daugiau jiems permestum ir daugiau juos stiprinti, kad jie patys prisiimtų ir patys spręstų savo problemas."; K "...kur jau galim kalbėti apie ugdomąjį santykį." I
	Palydėjimo	"Tėvai turi prisimti atsakomybę ir jie turi skambinti, aš galiu pabūti kartu, arba mes galime aptarti pavyzdžiui skambučio eigą. Ką šnekėti, kaip šnekėti ko paklausti." K

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
charakteristikos	Palaikymo	"Kai aš pagalvoju, aš esu vadovė ne tik vaikams, bet ir tėvams, jie ateina pasikalbėti išsipasakoti kur buvo ten policija, ten Trakai, VTAT-ai, ten dar dar dar dar... ir to labai reikia pati jau nesugeba širdį visų tų problemų išgryninti tai čia atbėga ir atbėga."H
	Informavimo	"Paslaugų teikimas kur kam ten reikia nuvažiuot į Vilnių rasti darbą kažkur tai, bet aš nežinau kur tai ateina į maps pažiūrėti ar ne, viskas yra." H
	Konsultavimo	"Dienos centras pirmas taškas kai tėvai atbėga kai reikia kažkokius dokumentus į savivaldybę atvežti, paklause ar garai supratau, ar čia viskas, kažkos tai konsultacijų biuras nemokamas."H „Priklauso nuo to gal dažniausiai ties kuo dirbam tai paaiškint apie tą jauną žmogaus pasaulį."; G " Ką aš jaučiu iš tėvų tai, kad jie yra išsigandę nežino, ką daryti, pasimetę <...> Paaiškinam paauglystę, procesus, kas vyksta nu ir kažkaip normalizuot situaciją.";G
	Šeimyniški santykiai	" Ir dabar aš pasakyčiau, mes viena didelė šeima, ar pakviesti, ar prie bažnyčios ten padirbėti nėra problemos";H "šilti, atviri, geri"Z
	Santykio nekuria	" O jeigu soc. rizikos šeimos tai labai bendradarbiaujam su socialiniais darbuotojais iš seniūnijų, ten dažniausiai nesikišam.";G "Jeigu kažkas jau dirba iš aplinkos, tai tiesiog palaikyti ryšį su tais, kas dirba ir palaikyti kažkokią informaciją, ką galėtų gauti iš jų"G

Tyrimo duomenys atskleidė, kad santykius su šeima sukurti reikia laiko. Reikia pelnyti jų pasitikėjimą, pradžioj užmezgant kontaktą, palaipsniui dirbant su vaiku ir šeima atsiranda santykis, kuris stiprėja. „Pradžioj yra tiesiog kažkoks kontaktas ir tada reikia nemažai tokio buvimo kartu."(K), „Reikia pereiti labai daug tokių barjerų su tėvais santykyje, nes to tokio atvirumo, kad pasiektum reikia labai daug laiko."(A) „Metams bėgant su šeima santykis stiprėja"(H). Informantai pažymi, kad vaikų dienos centrai yra arčiau klientų, socialiniai darbuotojai nekuria gąsdinančios atmosferos kaip kitos institucijos, bet, kad tuo įsitikintų klientams reikia laiko. „...ten yra santykis pagrįstas tam tikra baime „atimsime vaikus“(K). Dirbant su šeima ir palaikant neformalius santykius, šiltą atmosferą ilgainiui atsiranda pasitikėjimas ir saugumas, klientai išdrįsta prašyti pagalbos, spręsti savo problemas.

Dar svarbu atkreipti dėmesį, jog tyrime išryškėjo, kad su šeima dirbama kryptingai ir palaipsniui. „...kuris yra pagrįstas pradžioje informacijos pasikeitimu, kažkokiais mažais pasikontaktavimais, kur laiko eigoje perauga į santykį."(J). Atėjus naujai šeimai, jai priskiriamas darbuotojas, kuris pradžioje pasikeičia informacija, suteikia materialinę pagalbą,

neformaliai pabendrauja, taip sukuria jaukią atmosferą ir įgauna pasitikėjimą. Su laiku šeimai siūloma daugiau socialinių paslaugų, kai šeimos jau būna pasiruošusios padedama spręsti jų socialines problemas. „Atėjus šeimai priskiriamas darbuotojas ir jis lydi nuolatinai, <...> tu daugiau įeini į tą šeimą, jie tave labiau įsileidžia, tas sanykis tampa vis atviresnis, stipresnis <...> tau jau pasidaro matomos tos problemos....“ (K)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad vaikų dienos centrų darbuotojų santykiai su vaikų dienos centrus lankančių vaikų šeimomis yra nukreipti į šeimos santykių formas, tačiau reikia pažymėti, kad jos atsiskleidžia per tam tikras paslaugas: ugdymą „...kur jau galim kalbėti apie ugdomąjį santykį.“ (I), palydėjimą „Tėvai turi prisiimti atsakomybę ir jie turi skambinti, aš galiu pabūti kartu“ (K), palaikymą „Kai aš pagalvoju, aš esu vadovė ne tik vaikams, bet ir tėvams, jie ateina pasikalbėti, išsipasakoti“ (H), informavimą, konsultavimą.

Galima daryti išvadą, kad vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų santykiams su vaikų dienos centrus lankančių vaikų šeimomis reikalingas tam tikras įdirbis, kuris paremtas, pasitikėjimu ir pagarba.

Aiškinantis ar palaiko vaikų dienos centrų socialiniai darbuotojai santykį su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais buvo suformuluotas klausimas „Ar palaikote ir kaip palaikote ryšį su buvusiais (jau sulaukusiais pilnametystės) vaikų dienos centrų lankytojais?“. Analizuojant informantų pasisakymus buvo išskirtos dvi kategorijos (žr. 16 lentelę): Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais ir „Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymo su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais motyvai“. Pirmajai kategorijai buvo išskirtos tokios subkategorijos: 1) Socialiniai tinklai; 2) Telefonas; 3) Susitikimai. Antrajai kategorijai buvo išskirtos tokios subkategorijos: 1) Šventės; 2) Pagalba; 3) Buvusiam lankytojui atėjus į vaikų dienos centrą padėti darbuotojams; 4) Pasipasakoti.

16 lentelė. Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais	Socialiniai tinklai	"Šiaip per facebooką dažniausiai palaikau"; K "Aišku mažai, kas, kaip jiems sekasi, ką veikia ir tu žinai, nes facebookas parodo "; G "facebooke";I "Dažniausiai per internetą "; P "Ir kas šiais laikais patogiu ir lengva facebook siūlomos galimybės. ach pasiilgau senuju savo mergų";L "Kur išvažiavo į Angliją per Facebooką susirašom"; E "per facebooką parašo" J

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	Telefonu	" Kartais susirašome sms žinutėmis"; G "Daugiau tik tai telefonu kalbam. Pasako apie save, tai faina."; H "Yra išėjusių kurie labai dažnai paskambina" A
	Susitikimai	"Kartais asmeniškai jeigu yra labai stiprus santykis su žmogumi."; G "jie atvažiuoja į dienos centrą, toksai ryšys.";K „Ateina."Z „vaikai ateina pasižiūrėti, pasiganyti kas čia pasikeitė";Z "Kai grįžta iš anglijos atostogom ateina aplankyti ir kiek gali tiek ateina kartų."E „ar tiesiog ateina aplankti i dienos centra.";L "Asmeniškai jeigu susitinki gatvėje" G „jaučiu, kad mūsų dienos centras, dažniausiai ne dienos centras, bet darbuotojas su kuriuo jis augo ir patyrė tampa kaip toks žmogus į kurį galima kreiptis ir kuris tau gali padėti.";K "...nėra labai intensyviai, bet daugiausia pagal poreikį" I
Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymo su buvusiais vaikų dienos centrų lankytojais motyvai	Šventės	"Jie visada kviečiami į dienos centro šventes, renginius"; J "Bendravimas vyksta per dienos centro gimtadienius"; I "Kai turim bendrą vakarėlį"; Z "Pakvieti į kokią šventę kad ateitų tai tada irgi pabendraujam."L
	Pagalba	"Būdavo, kad paskambindavo sakydavo, kad nemoku su banku sistrėti „H "Dažniausiai gal atsiranda didesnis kontaktas jei tiem vaikams kyla kažkokia problema,“ K
	Buvusiam lankytojui atėjus į vaikų dienos centrą padėti darbuotojams	"Ir vienas sako, galima ten filmuką, kokį prieš rūkymą parodysiu, ką nors ten paieškosiu, ko jie ten tokie maži rūko, žinai, negaliu žiūrėt.";A "ateina savanoriauti"; H "Buvo berniukas, kai grįžo iš Anglijos neturėjo darbo, tai atėjo pas ir paklausė ar negalėčiau, kad kol nerasiu darbo, pas jus ateiti ir tada kaip tik rėmėjam tokią šventę turim ruošėmės ir jis gamino pagrindinis nevienintelis, bet ten mūsų vaikai padėdavo kiek netingėjo, bet čia jo buvo nuopelnas, mes darėm iš makaronų angeliukų toks kruopštus buvo darbas <..>reikėjo suklijuoti, kiekvieną nuspalvinti jis padarė tą darbą."; H "Yra du savanoriai iš buvusių klientų"; K "Viena mergaitė buvo toks vaikas, tokia pati sunkiausia ir dabar pradėjo eiti į savanorius tai irgi ateina tai ir pagerėjus atrodo." E
	Pasipasakoti	"Kai jis išėjo kai turėjo atostogas ar ką kažkokioj mokykloj ten vilniui mokėsi tai ateidavo pasidžiaugti, kad jam gerai sekasi.";H

Nagrinėjant ryšio palaikymą su klientais jau palikusias dienos centrą buvo išsiaiškinta, kokios priemonės yra naudojamos ryšiui palaikyti, dauguma informantų teigia, kad šiuo metu bendrauja per tokius socialinius tinklus kaip facebookas „*Šiaip per facebooką dažniausiai palaikau*”(K), „*Aišku matstai, kas, kaip jiems sekasi, ką veikia ir tu žinai, nes facebookas parodo*”(G), „*Facebooke*”(I); „*Dažniausiai per internetą*.”(P). Taip pat ryšys palaikomas telefonu, trumposiomis žinutėmis. Informantai teigia, kad tai yra lengvas ir patogus būdas bendrauti su jaunuoliais. Svarbu paminėti, kad jaunuoliai ateina aplankyti buvusių darbuotojų, arba susitarę ateina į susitikimą.

Nagrinėjant buvusių vaikų dienos centrų lankytojų motyvus dėl, kurių jie ateina į vaikų dienos centrą socialiniai darbuotojai išskiria atvejus, kai jaunuoliai ateina ieškoti pagalbos, tačiau tai įvyksta tik tada, kai lankant dienos centrą buvo stiprūs ir patikimi santykiai su grupės vadovu: „*Dažniausiai gal atsiranda didesnis kontaktas jei tiem vaikams kyla kažkokia problema*”(K) Dalis informantų nurodo tokius ryšių palaikymo motyvus kaip: atėjimas į šventes „*Jie visada kviečiami į dienos centro šventes, renginius*”(J).

Taip pat išryškėja dar vienas svarbus motyvas, toks kaip jaunuolių noras įsitraukti į vaikų dienos centrų veiklą ir mažesniųjų vaikų, kurie šiuo metu lanko dienos centrą, ugdomą, pasidalinti savo patirtimi su dabar dienos centrą lankančiais vaikais. „*Ir vienas sako, galima ten filmuką, kokį prieš rūkymą parodysiu, ką nors ten paieškosiu, ko jie ten tokie maži rūko, žinai, negaliu žiūrėt*.”(A) „*Ateina savanoriauti*”(H). Kitas motyvas skatinantis buvusius vaikų dienos centrų lankytojus užėti į vaikų dienos centrus tai noras pasipasakoti, kuo jie šiandien gyvena, kaip jiems sekasi „*Kai jis išėjo, kai turėjo atostogas ar ką kažkokioj mokykloj ten Vilniui mokės, tai ateidavo pasidžiaugti, kad jam gerai sekasi*.”(H).

Galima teigti, kad informantai palaiko ryšius su jaunuoliais, dažniausiai tai darydami socialinių tinklų ar trumpųjų žinučių pagalba. Tyrimo duomenys rodo, kad buvusiems vaikų dienos centrų lankytojams vaikų dienos centras ir jame dirbantys socialiniai darbuotojai yra labai svarbūs, nes jaunuoliai ateina padėti vaikų dienos centrų darbuotojams, kreipiasi į juos pagalbos ir ateina pasipasakoti, kaip jiems sekasi.

Siekiant išsiaiškinti, ar palaiko ir kaip palaiko ryšį su buvusiais vaikų dienos centrų klientais, informantams buvo užduotas trečiasis klausimas „Ar palaikote ir kaip palaikote ryšį su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis?“. Analizuojant gautus duomenis išryškėjo viena kategorija (žr. 17 lentelę): „Ryšio palaikymas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis ir penkios subkategorijos: 1) Nepalaikomas; 2) Atsitiktiniai susitikimai; 3) Nukreipimas į kitas institucijas; 4) Ateina aplankyti; 5) Kreipiasi pagalbos.

17 lentelė. Vaikų dienos centrų darbuotojų ryšio palaikymas su vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Ryšių palaikymas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis	Nepalaikomas	"Šiaip tai nelabai";G "Ne gal sakyčiau ";Z "kol kas ne"; J "Ne"P
	Atsitiktiniai susitikimai	"Troleibuse, kiek susitinki tai pamatai, pakalbi jie prisimena apie tave, šiaip nelabai"G
	Nukreipimas į kitas institucijas	"Dažniausiai jeigu kreipiasi po to šeima tačiau nėra jokių sąsajų su vaiku, tai mes tada nukreipiam kažkur kitur, ta šeima galėtų gauti pagalbą."; K "...bet iš šeimų, yra nukreipiama."A
	Ateina aplankyti	"Mamos ateina manęs aplankyti i dienos centra, isgerti kavos";L "Pokalbiai su mamomis kuriomis santykis stiprus santykiai nenutrūkę iki šiol."H
	Kreipiasi pagalbos	"Būna, kad mamos ateina ieškoti darbo skelbimų, nors jų vaikai jau ir nebelanko."I

Nagrinėjant duomenis apie ryšių palaikymą su šeimomis, kurių vaikai nebelanko dienos centro būtina pastebėti, jog ryšiai daug silpnesni nei su jaunuoliais. Beveik pusė informantų teigia, kad ryšys nėra palaikomas. Kiti teigia, kad, kai į juos kreipiasi buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimos, jos nukreipiamos į kitas institucijas: „*Dažniausiai jeigu kreipiasi po to šeima, tačiau nėra jokių sąsajų su vaiku, tai mes tada nukreipiam kažkur kitur, ta šeima galėtų gauti pagalbą.*”(K) Dalis informantų teigia, kad ryšius palaiko, su tomis buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis su kuriomis buvo užmegztas stiprus ryšys, vaikui lankant vaikų dienos centrą. „*Mamos ateina manęs aplankyti į dienos centrą, išgerti kavos*” (L) „*Pokalbiai su mamomis, kuriomis santykis stiprus, santykiai nenutrūkę iki šiol.*”(H).

Devinto klausimo „Kaip manote su kokiomis problemomis susiduria jau suaugę buvę dienos centro lankytojai?“ tikslas – išsiaiškinti su kokiomis problemomis susiduria jaunuoliai palikę vaikų dienos centrus. Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 3 kategorijos (žr. 18 lentelę): 1) psichologiniai sunkumai, 2) naujo gyvenimo iššūkiai; 3) jaunuoliai su problemomis nesusiduria, kurios buvo suskaidytos į smulkesnes subkategorijas: 1) Atsiranda nestabilumo jausmas; 2) Neturi kur kreiptis pagalbos; 3) Nėra palaikymo; 4) Priklausomybės; 5) Neigiama aplinkos įtaka; 6) Nėštumas; 7) Nauja šeima; 8) Darbas; 9) Asmeninių finansų valdymas; 10) Būstas; 11) Integracija į visuomenę.

18 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų nuomonė apie jaunuoliams išėjusiems iš vaikų dienos centrų išskylančias problemas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Psichologiniai sunkumai	Atsiranda nestabilumo jausmas	"Gal atsiranda nestabilumo didelis jausmas nu, nes vis tiek čia ta vieta, kur kažkoks kaip namas vienas kampas kliba, kitas, o vienas stovi. Tu gali ateiti visada <...> ir tada ir šitas tu nebeturi to kampo nėra jis vienintelis, bet dažnai jeigu jis vienintelis tas didelis nesaugumas atsiranda."; G "Manau, kad jis lieka vienišas..."; I "...šeima nėra stipri, kad jiems padėtų, tai jie gaunasi labai vieniši."; K "Dažniausiai jie lieka vieni ta prasme, kad nėra stipraus tėčio, mamos, kuris galėtų tave lydėti, teikti finansinę paramą, tiek emociškai."; K "Draugų neturėjimas, nes jie vieniši" E
	Neturi kreiptis pagalbos kur	"Iš tikrųjų, tai mūsų šeimos ir vaikai <...> tokios: jų socialinis tinklas nėra gausus dažniausiai yra pati šeima: broliai, seserys, na, gal kažkokia giminaitė, tie giminaičiai nėra tokie stiprūs funkcionuoti ir padėti, tarkim, tai šeimai. Tu negali ten visą laiką kreiptis pagalbos."; K "Daugelis įvairių socialinių paslaugų ir pagalbų pobūdžių yra nukreipta iki 18 metų, po 18 metų jie jau tarkim pilnamečiai ir jie turi jau daug ką darytis patys."; K "Trūksta tokių ir socialinių įstaigų institucijų, kur būtų į tai orientuota, kad žinotų, kad jeigu tu mokaisi profesinėje mokykloje gali prašyti bendrabučio." J
	Nėra palaikymo	"Jis tampa toks savarankiškas, bet vis tiek tam savarankiškumui reikia, kad būtų šalia jo kas nors, kas galėtų padėti ir mūsų kaip dienos centras irgi toks, tu jau atsiriboji, tu gali kreiptis, bet jau nebėra to intensyvaus buvimo čianai ir atsiranda labai daug išūkių." K
	Priklausomybės	"Yra dalis kuriems kaip aš sakau alkoholis yra įaugęs į kraują. Ir su tokiais jaunuoliais yra sunku, nes jie turi stiprią priklausomybę. Ir išeities ir noro gyventi kitaip tiesiog nėra."; L "Pradeda rūkyti, vartoti alkoholį"; E "Pradės su draugais gerti, rūkyti."; P "Atsiranda žalingi įžročiai..."; Z
	Neigiama aplinkos įtaka	"Dažnai lieka namuose, tai tas vėl gali labai įsukti į tą ratą, tai jaučiu, kad tada trūksta labai žmonių, kurie palydėtų ir truputį pakreiptų."; K "Nėra stipraus suaugusio žmogaus, kuris palaikytų, pastiprintų ir padėtų išbūti tą sunkią situaciją ir jie gali atsitraukti ir kur grįžti, tai grįžti vėl atgal į šeimą į tą aplinką iš kurios labai norėjo išeiti."; K "Žinoma, tokie jaunuoliai dažniausiai negali pradėti gyventi savarankiškai, nes neturi pinigų už ką nuomotis

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
		buto, todėl sukasi tam pačiame savo tėvų, šeimos, aplinkos rate."; I "Gatvė, gatvės įtaka" E
Naujo gyvenimo iššūkiai	Nėštumas	" Ir jau nėštumas ..."G
	Nauja šeima	"...atsiranda ir šeima..."G
	Darbas	" Manau, kad dažnai neįvertina savo jėgų dėl darbo" I
	Asmeninių finansų valdymas	"Taip pat ne visi moka tvarkytis su pinigais, bent jau iš pačių pradžių." K
	Būstas	"Jie irgi traktuoja save kaip didelius, bet patys savarankiškai nuomotis ar kažkur pradėti gyventi dar negali, nes finansiškai dar neturi jokio kapitalo ir tai pat neturi paramos iš artimųjų."; K "Bet suvokia, kad patiems yra be galo sunku nuomotis ar pradėti, nes bet koks žmogus, jaunuolis tu pradedi gyvenimą ir tau tikrai labai teikia paramą tavo šeima." I
Jaunuoliai su problemomis nesusiduria	Integracija į visuomenę	"Kai matau, kad išeina net ir fainai susiranda kitokių veiklų, sričių integruojasi ir puikiai gyvena žmogus." G

Apibendrinus gautus duomenis pažymėtina, kad informantų nuomone didžiausia problema su kuria susiduria jaunuoliai yra nestabilumo jausmas. „Gal atsiranda nestabilumo didelis jausmas nu, nes vis tiek čia ta vieta, kur kažkoks kaip namas vienas kampas kliba, kitas, o vienas stovi. Tu gali ateiti visada“ (G) kadangi jaunuoliai gyvena emociškai nesaugiomis sąlygomis vaikų dienos centras dažnai tampa vienintele saugia vieta, tačiau staiga ją praradus kyla nerimas, vienišumo jausmas. Taip pat didelė problema, kurią išskiria socialiniai darbuotojai yra jaunuolių teigiamo socialinio tinklo neturėjimas, kadangi daugelis artimosios aplinkos asmenų turi tam tikrų problemų jaunuolis neturi su kuo pasitarti svarbiais gyvenimo klausimais, nesijaučia palaikomas, dažnai netgi susiduria su neigiama aplinkos įtaka, kuriai ne visada gali atsispirti. „Dažnai lieka namuose, tai tas vėl gali labai įsukti į tą ratą, tai jaučiu, kad tada trūksta žmonių, kurie palydėtų ir truputį pakreiptų.“ (K)

Kita svarbi problemų grupė išskirta informantų yra savarankiško gyvenimo iššūkiai su kuriais jaunuoliai susiduria, neturėdami palaikymo ir tvirtų socialinių įgūdžių jiems yra sunku tvarkyti finansus, susirasti darbą, nuomotis gyvenamąjį plotą: „Jie irgi traktuoja save kaip didelius, bet patys savarankiškai nuomotis ar kažkur pradėti gyventi dar negali, nes finansiškai dar neturi jokio kapitalo ir tai pat neturi paramos iš artimųjų.“ Analizuojant tyrimų duomenis buvo atskleista, kad jaunuoliai susiduria su problemomis pradėdami kurti savo šeimą ar pradėjus lauktis vaiko.

Svarbu pažymėti, kad informantas pažymi, jog yra jaunuolių kurie sugeba integruotis į visuomenę susiranda naujų veiklų ir su neišsprendžiamomis problemų nesusiduria.

Galima teigti, jog jaunuoliai išėję iš vaikų dienos centro praranda didelę dalį saugumo ir svarbų teigiamą palaikymą, kurio jiems negali suteikti šeima ar draugai. Ne visada užtenka, vaikų dienos centre įgytų įgūdžių ir žinių savarankiškam gyvenimui, reikia palaikymo, kad galėtų vadovautis vaikų dienos centre įgytais įgūdžiais ir nepasiduotų neigiamai aplinkos įtakai. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad yra buvusių vaikų dienos centrų jaunuolių kuriems jau nėra būtina vaikų dienos centrų ir kitų institucijų pagalba.

Siekiant išsiaiškinti, kokios pagalbos reikia jaunuoliams lankiusiems vaikų dienos centrus, vaikų dienos centrų socialiniams darbuotojams buvo suformuluotas klausimas (Kaip manote, kokios tolimesnės pagalbos reiktų pilnametystės sulaukusiems buvusiems vaikų dienos centro lankytojams) Išskirtos 3 kategorijos (žr. 19 lentelę): individualus darbas, kitos paslaugų formos ir suaugusiam reikalingų naujų įgūdžių ugdytas bei subkategorijos: 1) Konsultacijos; 2) Konsultacijos pagal poreikį; 3) Darbo paieška; 4) Tarpininkavimas; 5) Palaikymas; 6) Informavimas; 7) Pagalba ištikus krizei; 8) Turiningo laisvalaikio organizavimas; 9) Savitarpio pagalbos grupės; 10) Dienos centras; 11) Atviras jaunimo centras; 12) Savarankiško gyvenimo namai; 13) Asmeninių finansų tvarkymas; 14) Rengimasis šeimai.

19 lentelė. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų nuomonė apie tai kokios pagalbos reikia buvusiems vaikų dienos centrų lankytojams

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Individualus darbas	Konsultacijos	" Labiau įsivaizduočiau konsultacijas jo realybei, kur jis yra ...";G " Konsultacijų su socialiniu darbuotoju."L
	Konsultacijos pagal poreikį	" Jeigu jis eina, tai tegu eina, jeigu jam vėl kažkokia duobė, krizė, kad jisai žinotų, kad gali ateit nieko tokio, kad tai neužsibaigė."G
	Darbo paieška	"Dėl darbo paieškų aš manau, kad būtų faina tokią konkrečiai sėdi ir ieškai, darai."; G "Padėtų lydėtų tokiose dalykuose kaip ir į darbo paieškas, kad jis integruotųsi į tą darbo rinką."K
	Tarpininkavimas	"Neskatinčiau čia vėl sugrįžti, bet kažkokį labiau tarpininkavimo vaidmenį matyčiau "G

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
	Palaikymas	<p>"...tokio palaikymo, kad kurį laiką žmogus žinotų, kad gali ateiti, kai kilus klausimams ar susidūriau su bėda, kad jisai žinotų, kad jisai čia gali ateiti, tokį labiau atviresnį"; J</p> <p>"Kartais susitikimas tas palaikomasis tiesiog „kaip tau sekasi? Kur tu judi? Perklausias man rūpi kaip tavo tas gyvenimas klostosi, aš manau paspirtis jam būt toliau tiesiog. Gal ten net nereikia padėti perklausti.";G</p> <p>"Tuo momentu jiems ypatingai reikalinga stipri suaugusio žmogaus palyda ne nuolatinė, bet, kad žinotų, kad yra šalia, kur visada gali būti.";K</p> <p>"Aš manyčiau, kad reikia tikslingų socialinių paslaugų nukreiptų grynai į nuo pilnametystės iki kažkokio amžiaus, kur galėtų būti socialinės paslaugos konkrečiai palydėjimo, kad būtų žmogus, kuris lydėtų tą jaunuolį"K</p>
	Informavimas	"...tada irgi, kad pamatytų, kokios yra galimybės ir kad ir darbo biržoj galima ką mokytis." K
	Pagalba ištikus krizei	"Ir jeigu plačiau žvelgiant jeigu netikėtas nėštumas labai norėtusi kažkaip tame būt, padėti"G
	Turiningo laisvalaikio organizavimas	<p>"Vis dėlto turiningo laisvalaikio galima, kad būtų, susitikimai, palaikymai, nes jie neturi tų finansų turėt turiningą laisvalaikį, neturi tikrai finansų arba pripratę prie to savo būties užsisuka į tą ratelį: kiemas, draugai, pavalgyt, čiatint, telefonas ir taip atsigula miegot, tokiam užburtam rate."; G</p> <p>"Reikėtų veiklos, būrelių kažkokių tai" P</p>
Kitos paslaugų formos	Savitarpio pagalbos grupės	"Manau, kad jaunuoliams reikėtų savipagalbos grupės"I
	Dienos centras	"turintiems priklausomybę reiktų ir tolimesnio palaikymo ir galimybės lankyti dienos centrą. "L
	Atviras jaunimo centras	<p>"Ir aš kažkaip įsivaizduočiau, kad tai atviras jaunimo centras, man tai jis visai fainai<...> jei būtų pas mus atviras jaunimo centras, pavyzdžiui, tai aš tikiu, kad žmonės va tie, kurie su mumis užaugo jie galėtų ateiti tiesiog, reikia interneto ateik, darbuotojo pasikalbėt ateik, nori konsultacijos irgi ateik, toks kaip ir atviras jaunimo centras, šiaip visiems, bet galėtų būti toks šiek tiek specializuotas. Socialinio darbo pakraipa."; G</p> <p>"Gal jaunimo centrą šalia." E</p>
	Savarankiško gyvenimo namai	<p>"Čia utopinis, bet būtų labai gerai, galėtų būti kažkokios gyvenamosios grupės, gyvenamoji vieta iki kažkokio amžiaus, kad jie galėtų išeiti bent jau pradžia, kad turėtų, kur išeiti."; K</p> <p>"Galėtų būti kažkokie namai, kur jie galėtų iki kažkelių metų gyventi su nuolatine palyda, bet vis mažiau kišimosi, kad jie vis savarankiškėtų, bet neliktų visiškai vieni."J</p>

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Suaugusiam reikalingų naujų įgūdžių ugdymas	Asmeninių finansų tvarkymas	"Jei atsiranda darbas, atsiranda savas biudžetas irgi, kad mokėtų atsakingai tą savo turimą biudžiatą paskirstyti ir tą tokį suvokimą kaip tuos pinigus paskirstyti, kad viskam užtektų."; K "Informacijos apie finansų tvarkymą" I
	Rengimasis šeimai	"Kai nauja šeima susikuria juo dažnai jie ten neišmokstaper tuos metus "; G „Jaunuoliams reikėtų informacijos apie šeimos kūrimą";I "Reikia tėvystės įgūdžių užsiėmimų"K

Nagrinėjant klausimo duomenis apie reikalingas pagalbos formas jaunuoliams išryškėjo, jog informantai mano, kad reikalingiausias yra palaikymas ir žinojimas, kad prireikus pagalba bus suteikta „...*tokio palaikymo, kad kurį laiką žmogus žinotų, kad gali ateiti, kai kilus klausimams ar susidūriau su bėda, kad jisai žinotų, kad jisai čia gali ateiti, tokį labiau atviresnį*"(J), „*Tuo momentu jiems ypatingai reikalinga stipri suaugusio žmogaus palyda ne nuolatinė, bet, kad žinotų, kad yra šalia, kur visada gali būti.*" (K) Kitos informantų išskirtos pagalbos formos: darbo paieška, tarpininkavimas, konsultavimas, individualus darbas yra tarsi vaikų dienos centro tęstinumas. Svarbu paminėti, kad minimos, tokios pagalbos paslaugos kaip savitarpio grupės "*Manau, kad jaunuoliams reikėtų savipagalbos grupės*"(I), atviri jaunimo centrai, „*Gal jaunimo centrą šalia.*"(E), savarankiško gyvenimo namai „*Galėtų būti kažkokie namai, kur jie galėtų iki kažkelių metų gyventi su nuolatine palyda, bet vis mažiau kišimosi, kad jie vis savarankiškėtų, bet neliktų visiškai vieni.*"(J), kurie būtų kaip pagalba savarankišką gyvenimą pradėjusiems asmenims. Taip pat galima išskirti socialinių įgūdžių ugdymo grupes, kurios gali būti reikalingos visiems suaugusiems, kuriantiems šeimą, pradedant planuoti savo finansus.

Galima teigti, kad informantai mano, jog jaunuoliai sulaukę pilnametystės nėra pakankamai stiprūs iš karto pradėti savarankišką gyvenimą, todėl reikalinga juos palydėti sukuriant artimą pagalbos mechanizmą, kuris būtų lankstus ir prieinamas kiekvienam jaunuoliui bei sudarytų sąlygas be įtampos ir baimės kreiptis reikalingos pagalbos.

Siekiant išsiaiškinti ar buvę vaikų dienos centrų lankytojai grįžta su savo šeimomis į vaikų dienos centrus buvo užduotas klausimas „Ar dirbate ir kaip dirbate su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų naujai sukurtomis šeimomis?“ buvo suformuluota 1 kategorija (žr. 20 lentelę): „Darbas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų sukurtomis šeimomis“ ir išskirtos 3 subkategorijos: 1) atvejų dažnumas; 2) priežastys, kodėl susikūrusios šeimos grįžta į vaikų dienos centrus ir 3) socialinių problemų perdavimas iš kartos į kartą.

20 lentelė. Darbas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų naujai sukurtais šeimomis

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Darbas su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų sukurtais šeimomis	Atvejų dažnumas	"Pas mus dar tik vienas toks atvejis yra dar kolkas tiek aš asmeniškai nesutikau.";G "Yra nežinau ar čia procentaliai būtų daug, bet ypatingai jaučiu dabar mano mažiukų grupėje yra buvusių vaikų užaugusių vaikai."; K "Kol kas nėra didelis skaičius...";A "Su naujomis šeimomis nedirbame.";I "Su buvusiu vaikų šeimomis dar neteko garbė dirbti."; H "dar nedirbam, jų vaikeliai dar per maži, bet manau, kad reiks jiems pagalbos";L "ne";P "nedirbam";J "Kad dar neturim tokios patirties"; E "nu dar ne" Z
	Priežastys kodėl susikūrusios šeimos grįžta į vaikų dienos centrus	"Daugumoj buvo kontaktas su įstaigom, vaikų teisių apsaugos arba seniūnijų skyrių socialiniais darbuotojais ir, kur tikrai jau su tokiais, kad gali vaikai būt paimti, kreipkitės pagalbos ir tada jie prisimena kad čia buvom mes tokie ir gal galit padėti tada jie sugrįžta."; K " Arba sugrįžta, kai žino, kad gali čia vaikai patys patyrę gerų dalykų ir nori savo vaikus atvesti. "K
	Socialinių problemų perdavimas iš kartos į kartą	"Bet jeigu kalbant apie tą pasikartojantį problemų ratą aš tikiu, kad dažnai vis tiek tėvai, vaikai, seneliai sukasi tame rate. Mūsų tikslas sustabdyti kažkurioj vietoj tą ratą, kad tas žmogus neperkeltų problemų į savo šeimą tos pačios bėdos, istorijos, bet aš tikiu, kad tai yra pasikartojančios kompleksinės problemos."; L „Aš nenorėčiau, nelinkiu, kad sugrįžtų, bet yra, kai kuriose kitose formose dalyvauja mūsų klientai, dažnai bedarbių grupės, moterų ir vaikų grupėse. Kartais matai, kad klientai jau sugrįžta, užaugo dienos centre ir kažkokioj formoj grįžta";G "Tai gal atspindi, kad kartą ir vėl sugrįžo, atrodo, kad mūsų tikslas suteikti paslaugas ir tikėti, viltis, kad jie galės patys pasirūpinti, bet jų vaikai iš tikrųjų grįžta.";K "Jiems yra sudėtinga, dabar yra šeima, ima ir grįžta ta tėvų problema, išlieka tas pavyzdys aš manau. "K

Siekiant išsiaiškinti ar yra dirbama su buvusių klientų sukurtais šeimomis buvo išsiaiškinta, kad tokių atvejų nėra daug. Didžioji dalis informantų pažymėjo, kad jie su šiuo reiškiniu nesusidūrė, bet trys informantai pažymėjo, kad jų vaikų dienos centrus jau lanko buvusių dienos centrų lankytojų vaikai „Yra nežinau ar čia procentaliai būtų daug, bet ypatingai jaučiu dabar mano mažiukų grupėje yra buvusių vaikų užaugusių vaikai."(K). Galima daryti išvadą, kad Lietuvoje vaikų dienos centrai buvo pradėti kurti tik po nepriklausomybės atkūrimo, į tyrimą įtrauktas ilgiausiai dirbantis dienos centras veikia 21 metus, dauguma centrų veikia 8–9 metus, todėl galima teigti, kad daugelis jaunuolių užaugę

vaikų dienos centruose dar nespėjo sukurti savo šeimų, arba jų vaikai dar per maži lankyti vaikų dienos centrus.

Svarbu pažymėti, kad ilgiau dirbantys dienos centrai su naujomis šeimomis susidūrė, reikia paminėti, jog dėl pasitikėjimo darbo metodais ir darbuotojais jauni tėvai leidžia savo vaikus į erdvę, kurioje buvo ugdomi patys „*Arba sugrįžta, kai žino, kad gali čia vaikai patys patyrę gerų dalykų ir nori savo vaikus atvesti.*“ (K)

Taip pat informantai, susidūrę su jaunų šeimų sugrįžimu į vaikų dienos centrą, teigia, kad skurdas yra paveldimas, vaikai nematydami savo tėvų gero pavyzdžio neturi įgūdžių auginti savo vaikų: „*Jiems yra sudėtinga, dabar yra šeima, ima ir grįžta ta tėvų problema, išlieka tas pavyzdys aš manau*“ (K). Susiduriama tarsi su uždaro rato sistema, kuri įtraukia ne vieną kartą, galima daryti išvadą, kad teikiamos paslaugos nėra pakankamos ir tikslingai pasiekiančios klientus, būtent todėl reikalinga nuolat ieškoti naujų ir efektyviai veikiančių pagalbos formų.

3.3 Svarbiausios empirinio tyrimo išvados

1. Analizuojant vaikų dienos centrų darbuotojų tyrimo duomenis matome, kad vaikų dienos centrus lankantys vaikai ir jų šeimos susiduria su kompleksinėmis problemomis, kurios susideda iš materialinių ir nematerialinių sunkumų, o vaikų dienos centrai stengiasi atliepti šeimos poreikius.
2. Vaikų dienos centrų darbuotojų tyrimas parodė, kad vaikų dienos centrai dirba kryptingai ties vaikų socializacija. Tačiau mažai buvusių vaikų dienos centrų lankytojų yra pasiruošę savarankiškam gyvenimui be šių ar kitų institucijų pagalbos. Jaunuoliams reikalingas palaikymas, palydėjimas ar kitokios darbo su jais formos.
3. Vaikų dienos centrų buvusių klientų kokybinė turinio analizė atskleidė, kad buvę vaikų dienos centrų lankytojai labiausiai vertina vaikų dienos centrų indėlį į jų bendravimo kompetencijų ugdymą. Apklausti socialiniai darbuotojai vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų tyrime taip pat minėjo bendravimo įgūdžių svarbą.
4. Remiantis vaikų dienos centrų buvusių klientų tyrimo informantų pateiktais atsakymais darytina išvada, kad svarbiausia pagalba jų šeimoms buvo suteikta kovojant su tėvų priklausomybėmis. Tuo tarpu patiems informantams vaikų dienos centro socialiniai darbuotojai padėjo integruotis į darbo rinką.

IŠVADOS

1. Vaikų dienos centrai teikia paslaugas problemiškomis šeimoms ir juose augantiems vaikams. Problemas patiriantiems asmenims reikalingas palaikymas, neformalus santykis ir pasitikėjimas paslaugas teikiančia institucija. Pagrindinis vaikų dienos centrų tikslas yra suteikti kompleksinę pagalbą problemoms patiriančioms šeimoms, kuriose gyvena nepilnamečiai vaikai, organizuojant veiklas orientuotas į socialinių įgūdžių bei pasitikėjimo savimi ugdymą ir prevencinių veiklų organizavimą.
2. Vaikų dienos centrų socialiniai darbuotojai dirbdami su centrą lankančiais vaikais, paaugliais bei jų šeimomis kuria santykį pagrįstą pagarbos, pasitikėjimo, lygiavertiškumo principais. Socialiniai darbuotojai teikdami pagalbą atsakomybę už sprendimų priėmimą deleguoja klientui.
3. Tyrimo duomenys atskleidė, kad buvę vaikų dienos centrų lankytojai savo socializacijos procese ypatingą reikšmę skiria bendravimo su vaikų dienos centrų darbuotojais patirčiai. Jaunuoliams sulaukus pilnametystės ir nustojus lankyti vaikų dienos centrą didžiausia problema tampa susikurtų santykių nutrūkimas, neturėjimas palaikančių ir paramą teikiančių asmenų. Tyrimo dalyvių vertinimu egzistuoja tendencija socialines problemas ir netinkamą gyvenimo būdą perduoti iš kartos į kartą. Neturėdami stipraus teigiamo palaikymo ir toliau gyvendami savo tėvų namuose buvę vaikų dienos centrų lankytojai yra apsupti aplinkos, darančios neigiamą įtaką jaunuolių ateičiai.

REKOMENDACIJOS VAIKŲ DIENOS CENTRAMS

1. Daugiau dėmesio skirti vaikų dienos centrus lankančių paauglių integracijai į kitas (ne vaikų dienos centro) grupes, veiklas.
2. Vaikui lankant vaikų dienos centrą stiprinti ir plėsti vaikų ir jų šeimų socialinius tinklus, kad sulaukę pilnametystės jaunuoliai galėtų visavertiškai funkcionuoti be institucinės pagalbos.

REKOMENDACIJOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJAI

1. Jaunuoliai lankę vaikų dienos centrus priklauso socialiai pažeidžiamai grupei, todėl turi būti skiriamas dėmesys tolimesniam darbui su jais, tokiam kaip: palaikymas, palydėjimas, prevencinis darbas, naujų kompetencijų ugdymas.
2. Atsižvelgiant į tai, kad jaunuoliams lankiusiems vaikų dienos centrus santykis su vaikų dienos centrų darbuotojais yra labai svarbus ir stiprus, reikia sudaryti galimybę, kad palaikymo ir palydėjimo paslaugas galėtų teikti vaikų dienos centre su jaunuoliu dirbę asmenys.

LITERATŪRA

1. „Carito“ Vilniaus Arkivyskupijoje 2014 metų veiklos ataskaita. Vilnius 2015 <http://www.vilnius.caritas.lt/images/stories/pdf/va%20caritas%20ataskaita%202014%20web.pdf> [žiūrėta 2015-04-17]
2. „Gelbėkit vaikus“ 2012 metų ataskaita „Vaikų dienos centrai mūsų pagalba labiausiai pažeidžiamiausiems vaikams“ 2012 <http://gelbvaik.lt/wp-content/uploads/2013/10/VDC-paramos-ataskaita.pdf> [žiūrėta 2015-03-15]
3. Alifanovienė D. Suaugusiųjų mokyklų ugdytinių socialinės adaptacijos problemas lemiantys veiksniai: socialinė teorija, empirija, politika ir praktika//Vilniaus universiteto leidykla. 2013, Nr.7 ISSN 1648-2425. <http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/180/articles/1392/public/84.pdf> [žiūrėta 2015-03-20]
4. Anykščių rajono savivaldybės taryba „Dėl socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugų Anykščių rajono socialinių paslaugų centro vaikų dienos centre skyrimo ir teikimo paslaugų tvarkos apraše“ 2013 <http://www.anyksciai.lt/lt/edemokratijos-priemones/sprendimo-projektai/679/download/46694fda-1c02-4258-9921-3a543e26a4b1.html> [žiūrėta 2015-02-01]
5. Bacys T. Paauglių priklausomybė nuo socialinių tinklų internetinėje erdvėje // Jaunimo probemos ir jų įveika. Kaunas 2012 <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empiriya-politika-ir-praktika/article/download/1390/779> [žiūrėta 2015-04-18]
6. Bandzienė V. Teikiant pagalbą vaikui iš skurstančios šeimos. 2008 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367171288954/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>[žiūrėta 2015-03-13]
7. Bartkutė I., Čižikienė J. Socialinės paramos rizikos šeimoms teikimo poreikio analizė// “Societal Innovations for Global Growth“2012, No. 1(1) ISSN 2335-2450 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367189112002/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-04-01]
8. Bėčiūtė N. Socialinių paslaugų plėtotės ypatumai vaikų dienos centruose: specialistų požiūrio aspektas. 2011 Magistro darbas Magistro darbo vadovė – doc. dr. Daiva Alifanovienė. Šiaulių universitetas Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas socialinės pedagogikos ir psichologijos katedra [72](http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-</div><div data-bbox=)

- [eLABa-0001:E.02~2011~D_20110804_090400-74932/DS.005.0.01.ETD](http://www.elaba.lt/objects/elaba:0001:E.02~2011~D_20110804_090400-74932/DS.005.0.01.ETD) [žiūrėta 2015-02-20]
9. Bitinas B. Ir kt. Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda. 2008 ISBN 978-9986-31-267-3
 10. Biudžetinės įstaigos Vilniaus miesto socialinės paramos centro 2012 m veiklos ataskaita 2013
http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.spcentras.lt%2Fdownload.php%2Ffileid%2F238&ei=V2gJVbbIGcL1asCUgNgF&usg=AFQjCNEhMLkA_b2ZDAAPFRO3tXzQlgpBbQ&sig2=ZljH-Rt7RTkioEjrewNOmw [žiūrėta 2015-03-17]
 11. Bubnys R., Jasevičienė Z. Globos namuose gyvenančių paauglių patiriamų problemų sąsajos su ateities perspektyvomis / Profesinės studijos : teorija ir praktika. 2013. Nr. 11 ISSN 1822-3648.<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189370565/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-20]
 12. Bubnys R., Rudnickaitė G. Darniose ir socialinės rizikos šeimose gyvenančių paauglių tapatumo ir socialinės adaptacijos mokykloje vertinimas//Jaunųjų mokslininkų darbai. 2010 Nr. 2 (27) ISSN 1648-8776. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367172414038/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-20]
 13. Buzaitytė – Kašalynienė J., Liauginaitė – Zamalienė E. Vaikų dienos centrų tarpdalykinio bendradarbiavimo patirtis//Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika.2012 Nr. 6. ISSN 1648-2425.
<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/180/articles/1862/public/7-22.pdf>[žiūrėta 2015-03-21]
 14. Černiauskaitė L. Jaunimo integracija į darbo rinką = Youth integration in to the labour market//eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka, 2007. Laisvai prieinamas internete. VDDB: LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070107_202940-12622. <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1807034/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2015-03-24]
 15. Dumbliauskienė M., Braukylaitė S. Šeimų socialinės atskirties teritorinė sklaida Lietuvoje. Geografija. 2010. T. 46 (Nr. 1–2). ISSN 1392–1096
<http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-1096/2010/1-2/43-51.pdf> [žiūrėta 2015-03-27]
 16. Eidukevičiūtė J., Večkienė N.P profesinio identiteto formavimasis socialinio darbo praktikoje: komunikacinės kompetencijos aktualizavimas. Tiltai, 2014, 4, 37–56,

- ISSN 2351-6569 (Online) <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/948/pdf>
[žiūrėta 2015-04-17]
17. Eskytė I. Socialinio dalyvavimo plėtotė vaikų dienos centruose//Socialinis darbas. Patirtis ir metodai ISSN 2029-0470 2008 2(2) http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_2029-0470.N_2_2.PG_143-165/DS.002.0.01.ARTIC
[žiūrėta 2015-03-21]
18. Gudžinskienė V., Railienė A. Socialinių įgūdžių ir karjeros kompetencijų ugdymas vaikų dienos centre: vaikų dienos centrų darbuotojų požiūris 2012, 11(1), p. 85–96. ISSN 2029-2775
http://www.mruni.eu/upload/iblock/3ff/007_railiene_gudzinskiene.pdf [žiūrėta 2015-01-22]
19. Indrašienė V., Garjonienė D.L. Socialinių darbuotojų kompetencijų vertinimas atestacijos metu// Socialinis ugdymas.2007 Nr. 4 (15) ISSN 1392-9569.
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367163908598/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-17]
20. Indrašienė V., Šlapelienė E., Vaikų požiūris į jų lankomus vaikų dienos centrus// Socialinis ugdymas Nr. 3 (14) 2007 ISSN 1392-9569
<https://www.leu.lt/download/717/socialinis%20ugdymas%202014.pdf> [žiūrėta 2015-03-20]
21. Išėjusiųjų iš globos įstaigų jaunuolių integracijos į darbo rinką centro veiklos metodika//Projektas „Vaikų globos namų auklėtinių integracija į darbo rinką, sudarant sąlygas aktyviai dalyvauti pozityvioje veikloje“ 2009
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2009_Centro_veiklos_metodika.pdf [žiūrėta 2015-04-18]
22. Išganaitė G. Vaikų globos namuose gyvenančių paauglių psichologinio atsparumo ir priklausomybę sukeliančių medžiagų vartojimo ryšys; Viliampolės socialinės globos namai// Specialusis ugdymas. Šiaulių universiteto leidykla. 2012, Nr. 2(27) ISSN 1392-5369.
<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6127255/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2015-03-20]
23. Ivanauskienė V. Socialinio darbo su šeima teoriniai ir praktiniai aspektai//Socialinis darbas. Patirtis ir metodai. 2008 [Nr.] 2. ISSN 2029-0470.
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367171293799/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>[žiūrėta 2015-03-19]

24. Jokubaitė R. Paauglių rizikingo elgesio internete veiksniai TILTAI, 2014, 1 ISSN 1392-3137. <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/viewFile/775/pdf> [žiūrėta 2015-04-15]
25. Jonutytė I. Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas. 2007 48 – 56 p.
26. Kadushin, A. and Kadushin, G. (1997) The Social Work Interview: A Guide for Human Service Professionals. New York: Columbia University Press.
27. Kaminskaitė G. Vaikų dienos centrų veiklos funkcijų raiška socialinės rizikos šeimų vaikų pozityviosios socializacijos procesuose. Magistro baigiamasis darbas Mokslinė vadovė: prof. habil.dr. Audronė Juodaitytė Šiauliai, 2010 http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20101108_095149-74438/DS.005.0.01.ETD [žiūrėta 2015-01-23]
28. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Kaunas:Judex, 2007. ISBN 9986-948-65-7
29. Karpavičienė Dž. ir kiti Rizikos grupės vaikų laisvalaikio organizavimas dienos centruose// Kauno kolegija Šiuolaikinio specialisto kompetencijos teorijos ir praktikos dermė, Vol 1 (2012) <https://ojs.kauko.lt/index.php/ssktpd/article/view/358/354> [žiūrėta 2015-01-23]
30. Kepalaitė A. Socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų prieraišumo stiliaus ypatumai//Specialusis ugdymas. 2012. Nr. 1 (26), 101–108 ISSN 1392-5369 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367185858751/datastreams/DS.002.0.02.ARTIC/content>[žiūrėta 2015-03-17]
31. Klaipėdos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013-01-03 įsakymo Nr. AP-6 „Vėžaičių seniūnijos socialinio darbuotojo darbui su socialinės rizikos šeimomis pareigybinės aprašymas.“ 2013 http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fklaipedos-r.lt%2Fm%2Fm_staff%2Fwfiles%2Finstr_821.doc&ei=qWkJVbr7EZD7auT2gsAG&usq=AFQjCNHzGV6wVw7vu4SFtyHpu1zku_p3tQ&sig2=hBo3HHtL5Yj800Ri-zI8HA [žiūrėta 2015-03-20]
32. Kondrotaitė, G. Socialinės rizikos šeimos Lietuvoje: atvejo studija.//Filosofija. Sociologija, 2006, 4: 55–60 http://elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/Fil64/Fil64_09.pdf [žiūrėta 2015-01-23]

33. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė, Vilnius: VPU leidykla. 2004, p. 9.
34. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas 2013 m. Gruodžio 19 d. Nr. XII – 717 Vilnius http://www.3sektorius.lt/docs/NVO_istatymas_2014-01-13_14:44:59.pdf [žiūrėta 2015-04-06]
35. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas 2006 m. sausio 19 d. Nr. X-493 Vilnius [žiūrėta 2015 – 03 – 26] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=270342&p_query=&p_tr2=
36. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas 2007 m. birželio 28 d. Nr. X-1238 Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390426 [žiūrėta 2015-04-04]
37. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius 2013 metų veiklos ataskaita 2013 <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2013metuataskaita.pdf> [žiūrėta 2015-03-23]
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės vaikų dienos centrų 2005 – 2007 metų programos“ 2004 Vilnius Nr.1525 http://www.lrvk.lt/bylos/Teises_aktai/2004/12/3876.doc [žiūrėta 2015-03-27]
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų plano patvirtinimo“ 2007 m. spalio 31 d. Nr. 1193 Vilnius <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.326C323C738B> [žiūrėta 2015-03-12]
40. Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodeksas// Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija. Vilnius, 1998 http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:G9p4DjQqGoEJ:https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/socialinio_darbo_katedra/Lietuvos_socialiniu_darbuotoju_etikos_kodeksas/17socialiniu_darb_etik_kod.doc+&cd=3&hl=en&ct=clnk [žiūrėta 2015-03-18]
41. Liobikienė T.N, Šinkūnienė R.J. Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai 2010 ISBN 978-9950-19-184-1
42. Louise C. Johnson Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris 120 – 121 p. 2003
43. Lundy, C. (2004) Social Work and Social Justice: A Structural Approach to Practice. Peterborough, ON: Broadview Press
44. Maiter, S., Palmer, S., & Manji, S. (2006). Strengthening social worker-client relationships in child protective

- services. *Qualitative Social Work*, 5, 167–186
http://www.sagepub.com/upm-data/40606_2.pdf [žiūrėta 2015-03-24]
45. Masiliauskienė E., Griškutė V. Vaikų dienos centrų teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiškos kontekstų empirinis tyrimas//Mokytojų ugdymas. 2010. Nr. 14 (1). 138 – 155 ISSN 1822 – 119X
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367177763187/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-20]
46. Merfeldaitė O., Railienė A. Prevencinio darbo grupės veikla bendrojo lavinimo mokykloje//Mokomoji knyga 2008 ISBN 978-9955-478-07-2
<http://portalas.emokykla.lt/Documents/Metodiniai%20leidiniai/SPPC/Prevencine-darbo-grupe.pdf> [žiūrėta 2015-04-15]
47. Michailovič I. Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai. TEISĖ 2012 82 ISSN 1392–1274. <http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/5/articles/115/public/26-40.pdf> [žiūrėta 2015 04 18]
48. Milkintaitė L., ir Marcinkevičienė D. Socialinio darbuotojo realizuojami vaidmenys smurto pasireiškime socialinės rizikos šeimose// Profesinės studijos teorija ir praktika 2013/11
http://www.lvb.lt/primo_library/libweb/action/display.do?tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=ELABAPDB5094159&indx=5&recIds=ELABAPDB5094159&recIds=4&elementId=4&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=&ctN=facet_frbrgroupid&dscnt=0&v1%28104569859UI0%29=any&rfrGrp=frbr&fctV=103202835&scp.scps=scope%3A%28OCL02%29%2Cscope%3A%28CENTRAL%29&tab=local&dstamp=1426420154023&srt=rank&mode=Basic&lastPag=nxt&v1%28freeText0%29=socialin%C4%97%20rizikos&vid=LABT_VU1&v1%28113865819UI1%29=articles&frbg=103202835&cs=frb&lastPagIndx=1&dum=true&frbrSrt=date&v1%281UIStartWith0%29=contains [žiūrėta 2015-04-14]
49. Narkotikų kontrolės departamentas „Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas“ Metodinė medžiaga pedagogams, psichologams, socialiniams darbuotojams ir kitiems specialistamsdirbantiems su vaikais ir paaugliais. 2009
http://www.ntakd.lt/files/informacine_medzega/7-Vaiku_igudziai.pdf [žiūrėta 2015-04-15]
50. Okunevičiūtė Neverauskienė L., Moskvina J. Socialiai pažeidžiamo jaunimo poreikiai siekiant integruotis į darbo rinką//Socialinis darbas. 2008 t.7, ISSN 1648-4789.
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB->

- 0001:J.04~2008~1367179110763/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content [žiūrėta 2015-03-16]
51. Pažyma dėl tyrimo vaiko teisių apsaugos kontrolierės iniciatyva „Dėl socialinių paslaugų organizavimo ir teikimo socialinės rizikos šeimoms problemų bei įtakos vaiko teisių apsaugos užtikrinimui“ 2012-09-11 Nr. (6.3.-2011-25)-PR-192 <http://www3.lrs.lt/docs2/QMNVGEHW.PDF> [žiūrėta 2014-12-15]
52. Pileičikienės N, Pukelis K. Bendrųjų įgūdžių ugdymo galimybių gerinimas aukštųjų mokyklų studijš programose: absolventų požiūris// Aukštojo mokslo kokybė. ISSN 1822-1645. 2010 Nr. 7 p. 108-131 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367173221378/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-04-19]
53. Pivorienė J., Abeciūnaitė B. Individualaus ir grupinio socialinio darbo metodų derinimas dirbant su vaikais iš rizikos šeimų vaikų dienos centruose//Socialinis darbas 2010 Nr. 9 (2) https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=270720 [žiūrėta 2014-12-15]
54. Programa „Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimas (kodas 3.1)“ <http://www.socmin.lt/download/6938/3%201%20programos%20aprasymas%202014%20t.pdf> [žiūrėta 2015-02-18]
55. Projektas „My way“ Modelis ir įgyvendinimo principai //VšĮ „Paramos vaikams centras“ 2008 p.4 – 8
56. Projektas „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką, „Socialinės adaptacijos ir įgūdžių lavinimo metodika“ 2010 http://moodle.puslapiai.lt/neitema/gyvenimovartai/failai/adaptacine_metodika_gyvenimo_vartai.pdf [žiūrėta 2015 04 18]
57. Pupkevičiūtė – Kiguolė Dienos centro veiklos ypatumai sprendžiant vaikų, patiriančių smurtą šeimoje, problemas//Magistro darbas specializacija: Vaiko teisių apsaugos vadyba. Mokslinė vadovė dr. B. Šilėnienė Šiauliai 2011 http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110802_164921-90082/DS.005.0.01.ETD [žiūrėta 2015-03-25]
58. Railienė A., Gudžinskienė V. Development of social skills and career competences in child day – care centres:attitude of day – centre specialist//social work 2012, 11(1), p. 85–96. https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=313863 [žiūrėta 2015-03-16]

59. Raudeliūnaitė R., Buškevičiūtė E. Socialinių darbuotojų veiklos ypatumai teikiant socialines paslaugas sveikatos priežiūros įstaigose: socialinių darbuotojų patirties analizė//Socialinis darbas 2014, 13(2), p. 204–220. ISSN 2029-2775 https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=378547 [žiūrėta 2015-03-17]
60. Rimkus V., Žemgulienė S. Socialinės rizikos šeimų socialinio tinklo ir jo teikiamo socialinio palaikymo aspektai//Tiltai, 2013,1. ISSN 1392-3137. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1368645210169/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-11]
61. Robison W., Reeser L. Ethical Decision-Making in Social Work, 2002, ISBN 0-205-30779-5 <http://www.rit.edu/~w-ethics/Ethical%20Decision%20Making.pdf>[žiūrėta 2015-03-24]
62. Samašonuk K. Globos namuose gyvenančių vaikų ir paauglių savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas: pasiekimai, sunkumai, sprendimai. 2013 <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2013/110/samos103-114.pdf> [žiūrėta 2015 04 18]
63. Sipovič I. Vaikų dienos centrų administravimo ir vertinimo problematiškumas (2007) //Viešoji politika ir administravimas 2007. Nr. 22 ISSN 1648-2603 https://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=241098 [žiūrėta 2014-12-15]
64. Skirmantienė J. Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai//neformaliojo ugdymo prielaidos 2012 <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empirija-politika-ir-praktika/article/download/1400/787> [žiūrėta 2015-04-15]
65. Snieškienė D., Bumblauskaitė K. Globos įstaigose augančių jaunuolių pasiruošimas savarankiškam gyvenimui//Specialusis ugdymas. ISSN 1392-5369. 2005., Nr. 2 (13) <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367152189245/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015-03-23]
66. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaita „Palanki aplinka vaikams ir jaunimui: iššūkiai ir galimybės” Galutinė ataskaita 2013 <http://www.esparama.lt/esf-produktai?id=090bdd53801ca4df> [žiūrėta 2015 03 25]

67. Socialinis pranešimas 2010-2011m//Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
http://www.socmin.lt/public/uploads/710_socpranesimas2010-2011.pdf[žiūrėta 2014-01-22]
68. Socialinis pranešimas 2013-2014m//Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
<http://www.socmin.lt/lt/socialinis-pranesimas.html> [žiūrėta 2014-03-22]
69. Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2013 metų įvykdymo ataskaita
http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2014/10/29/2013_BAOP_METINE_ATA_SKAITA_svetaine.pdf [žiūrėta 2015 01 22]
70. Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tyrimo ataskaita „Vaikų dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų įvairovės ir kokybės, darbo su socialinės rizikos šeimomis ir vaikais veiksmingumo įvertinime“ 2007
http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2014/11/04/VDC_teikiamu_soc_pasl_ivair_2007_4.doc [žiūrėta 2015 01 25]
71. Spaičytė R. Lietuvos vaikų globos namų auklėtinių socializacijos problemos, apsunkinančios integraciją į visuomenę = The socialization problems of pupils from Lithuanian children's home that impede their integration to society. Šiaulių universitetas.2009
<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1914134/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2015-03-23]
72. Staniulienė S. Tinklaveikos iššūkiai socialiniam darbui//Kultūra ir visuomenė Socialinių tyrimų žurnalas 2012 3 (1). ISSN 2029-4573
http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/05/7.-Sonata_Staniuliene_Tinklaveikos-issukiai.pdf [žiūrėta 2015-03-15]
73. Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimo priemonė “Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienas socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms, įgyvendinant vaiko globos sistemos reorganizavimo strategiją” 2012
<http://www.socmin.lt/download/6938/3%201%20programos%20aprasymas%202014%20t.pdf> [žiūrėta 2015-02-03]
74. Šilinskytė A. Nevyriausybinių organizacijų išorinių ryšių ir tarpusavio bendradarbiavimo įtaka veiklos efektyvumui//Viešoji politika ir administravimas, VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS 2013, T. 12, Nr. 4, p. 677–688 ISSN 2029-2872
<http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CCsQFj>

- [AC&url=http%3A%2F%2Fwww.mruni.eu%2Fen%2Fmokslo_darbai%2Fvpa%2Farc_hyvas%2Fdwn.php%3Fid%3D359422&ei=USoFVdarKMHmyQOxxYKQCQ&usg=AFQjCNGiCMJ8B9_QTxVxMMeaQU5uQ84GLw&sig2=JQP0RODuTtE60TqIYgxpjA&bvm=bv.88198703,d.bGQ](http://www.mruni.eu/Fen/Fmokslo_darbai/Fvpa/Farc_hyvas/Fdwn.php?Fid%3D359422&ei=USoFVdarKMHmyQOxxYKQCQ&usg=AFQjCNGiCMJ8B9_QTxVxMMeaQU5uQ84GLw&sig2=JQP0RODuTtE60TqIYgxpjA&bvm=bv.88198703,d.bGQ) [žiūrėta 2015 03 15]
75. Štuopytė E. Socioedukacinė pagalba gatvės vaikams siekiant jų socialinės aprėpties bendruomenėje//Socioedukacinė veikla: jos formos ir būdai, siekiant socialinės aprėpties.Socialiniai mokslai 2010. Nr.2 (68) ISSN 1392 – 0758 http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2010%202%20%2868%29%10%20Stuopyte_1.pdf [žiūrėta 2015 03 15]
76. Švietimo problemos analizė. Vaikų edukacija vasarą 2014 lapkritis, Nr. 12 (117) ISSN 1822-4156 https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/575_f16794bcba47a2fbc6908e4dfecac4f8.pdf [žiūrėta 2015-04-15]
77. Targamadžė V., Vaitkevičius V. Panevėžio, Šiaulių ir Klaipėdos vaikų dienos centrų kaip vaikų socialinės atskirties mažinimo agentų veiklos problemų ir galimybių tyrimas//Socialinis ugdymas 2009. Nr. 10 (21) www.leu.lt/download/724/socialinis%20ugdymas%2021.pdf [žiūrėta 2015 – 01 - 24]
78. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija Vilnius 2003. – 476 p.
79. Trotter, C. (2002) ‘Worker Skill and Client Outcome in Child Protection’, Child Abuse Review 11(1): 38–50.
80. Universalių daugiafunkcinių centrų (UDC) steigimas ir plėtra tyrimo ataskaita, LR Švietimo ir mokslo ministerija Vilnius, 2008 http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/368_692d56dd8d88fd7d31f098d003b0f578.pdf [žiūrėta 2015-02-07]
81. Vaikų dienos centrų projektų vertinimo ir atrankos konkurso organizavimo nuostatai (2014) http://www.socmin.lt/download/9082/vdc%20nuostatai_aktuali_redakcija_2014.pdf [žiūrėta 2015-03-27]
82. Vaitiekienė N. Socialinės rizikos šeimų vaikų, lankančių dienos centro veiklas tarnybą, socialinių įgūdžių analizė//Profesinės studijos: teorija ir praktika 2013 / 11 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189379238/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2014-12-15]

83. Vaitiekienė N. Socialinės rizikos šeimų vaikų, lankančių dienos veiklos tarnybą, socialinių įgūdžių analizė// profesinės studijos: teorija ir praktika. 2013/11 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189379238/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2015 04 18]
84. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos//2013 metų veiklos ataskaita. 2014 Nr.5-4 <http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2013metuataskaita.pdf> [žiūrėta 2015-03-28]
85. Varžinskienė L., ir kt. Darbo su socialinės rizikos šeimomis tarpsektorinės komandos modelis pirminės sveikatos priežiūros sistemoje// Filosofija. sociologija. 2013. T. 24. Nr. 4, p. 200–208 <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2013/4/200-208.pdf> [žiūrėta 2015-03-27]
86. Vilniaus miesto socialinės paramos centro 2012 m veiklos ataskaita. 2013 http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.spcentras.lt%2Fdownload.php%2Ffileid%2F238&ei=2koFVePOLsjiU9PBgLAO&usg=AFQjCNEhMLkA_b2ZDAAPFRO3tXzQlgbBbQ&sig2=d3WEH6EPnD93WzbPfd9ynQ&bvm=bv.88198703,d.d24 [žiūrėta 2015-02-25]
87. Visockytė G. Vaikų dienos centrų vaidmuo tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius. 2010 Magistro darbas Magistro darbo vadovė doc. dr. L. Miltenienė. Šiaulių universitetas socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas. Specialiosios pedagogikos katedra http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110201_092030-38525/DS.005.0.01.ETD [žiūrėta 2015-02-20]
88. Weezel L.G. ir kt. Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis//Metodinė medžiaga socialiniams darbuotojams 2012 http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2014/11/04/Soc_darbas_su_soc_rizikos_seimomis_2012_1.pdf [žiūrėta 2015-01-18]
89. Zastrow Ch. Social Work with Groups: A Comprehensive Workbook <https://books.google.lt/books?id=kqY8SQigMnwC&pg=PA358&lpg=PA358&dq=social+workers+and+their+clients&source=bl&ots=U5mtYqjthN&sig=SZbcmf-h5-Yf62I4hSUqmQR9wM&hl=en&sa=X&ei=IV0SVYyvE4uiNpiEgsAN&ved=0CCUQ6AEwATgK#v=onepage&q&f=false> [žiūrėta 2015 – 03 – 25]

90. Žemaitaitytė I., Jankauskienė L. Vaikų globos namų auklėtinių profesinis informavimas kaip karjeros planavimo veiksnys 2008
https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=274388 [žiūrėta 2015-03-23]

SANTRAUKA

Jankauskaitė D. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų pagalbos sąveikos su buvusiais klientais poreikiai/ Edukologijos magistrantūros iššestinių studijų baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. J. Sadauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių technologijų fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo institutas, 2015. - 89 p.

SANTRAUKA

Vaikų dienos centrų veikla yra labai svarbi sprendžiant socialinės rizikos, mažas pajamas gaunančių, socialinių įgūdžių neturinčių šeimų ir jų vaikų problemas. Vaikų dienos centrai organizuodami savo veiklą padeda vaikams įgyti socialinių įgūdžių, ruošti pamokas, skatina kūrybiškumą, emocijų valdymą, konsultuoja šeimą, dirba su tėvais. Tačiau vaikui sulaukus pilnametystės darbas su juo nutrūksta, šeima išbraukiama iš socialinės rizikos sąrašų. Šiame magistro darbe nagrinėjama, kokios pagalbos reikia iš dienos centro išėjusiems jaunuoliams, koks jų ir socialinių darbuotojų santykių poreikis. Šio darbo **tikslas**: atskleisti ir išanalizuoti vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų sąveikos palaikymo su buvusiais klientais prielaidas ir galimybes. Tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai: 1. Išanalizuoti vaikų dienos centrų veiklos tikslus, veiklos principus ir vaidmenį pagalbos vaikui procese; 2. Atskleisti socialinio darbuotojo ir kliento sąveikos principus; 3. Atskleisti socialinių darbuotojų ir buvusių vaikų dienos centrų klientų tarpusavio sąveikos ypatumus. **Darbo objektas**: socialinių darbuotojų ir buvusių vaikų dienos centrų klientų sąveikos poreikis. Darbe buvo naudoti tokie **tyrimo metodai**: literatūros ir dokumentų analizė, kokybinis tyrimas apklausiant dienos centrų darbuotojus bei vaikų dienos centrus jau palikusius jaunuolius. Darbo teorinėje dalyje buvo nagrinėta mokslinė literatūra bei dokumentai apie vaikų dienos centrus ir jų teikiamas paslaugas vaikams ir šeimai, socialinio darbuotojo funkcijas, santykį su klientais. Kokybiniam tyrimo metodui interviu buvo pasirinkta pusiau struktūrizuota forma. Tyrime dalyvavo 10 socialinių darbuotojų bei 6 jaunuolių jau išėjusių iš vaikų dienos centrų. Tiriamieji buvo atrinkti „sniego“ gniūžtės metodu. Tyrimas atskleidė, jog buvusiems dienos centro lankytojams svarbiausia įgyta kompetencija dienos centre yra bendravimo kompetencija.

Taip pat išanalizuota, kad netinkamas gyvenimo būdas yra perduodamas iš kartos į kartą. Būtent todėl jaunuoliai neturėdami stipraus teigiamo palaikymo ir toliau gyvendami savo tėvų namuose, yra apsupti aplinkos, kuri daro neigiamą įtaką jaunuolio gyvenimui. Buvę vaikų dienos centrų lankytojai jau su savo vaikais grįžta į vaikų

dienos centrus. Ši praktika rodo, kad reikalingas tolimesnis darbas su jaunuoliais, kurie išeina iš dienos centro.

Raktiniai žodžiai: Vaikų dienos centrai, socialiniai darbuotojai, jaunuolių poreikiai, sąveika su buvusiais klientais.

SUMMARY

Children day care centres' activities are very important in solving problems of social risk, low income families and their children. Children day care centres help children to do their homework, to develop their social skills, creativity and emotional stability; they provide help to the families and the parents. However as soon as the child turns eighteen he has to leave the institution and the family is deleted from the list of those with the social risk.

This master thesis analyse what help is needed for young adults leaving the day care centres and if they need to continue seeing the social workers. The **Objective** of this paper is to disclose and analyse the presumptions and possibilities to continue the relationship between social workers and their clients from day care centres. To achieve this objective the **tasks** are: 1. To analyse the objectives of children day care centres, their principles of activity and role helping kids; 2. To reveal the principles of social worker-client relationships. 3. To disclose the peculiarities of social worker and former day care centre's client relationship. The **object**: need of social worker- former day care centre's client relationship. The following **research methods** have been used: analysis of the literature and documents, qualitative investigation interviewing day care centres' workers and youngsters who have left the day care centers already. The theoretical part of the thesis covers analysis of scientific literature and documents regarding children day care centres and their services for children and families, functions of social worker, worker-client relationship. For qualitative research the half structured interview was selected. 10 social workers and 6 youngsters who have already left day care centres were interviewed. Interviewees were selected using snowball method. The research revealed that the most important competence former clients had obtained at day care centre was communication.

In addition it was noticed that inappropriate life style is transmitted through generations. For this reason youngsters without strong positive support are living in their parents' house surrounded with negative influence for their future life. Former children day care centres clients are coming back with their own children to the same day care centres. This practice shows that the further communication with youngsters leaving day care centres is essential.

Keywords: Children day care centres, social workers, needs of youngsters, relationship with former clients

PRIEDAI

(1 priedas)

Klausimai jaunuoliams

Demografiniai klausimai:

Lytis

Amžius

Išsilavinimas

- 1. Kas jus motyvuodavo lankyti vaikų dienos centrą?**
- 2. Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centro kurį lankėte socialiniais darbuotojais? Dienos centro savanoriais?**
- 3. Ką Jums davė lankymasis vaikų dienos centre?**
- 4. Kokią pagalbą vaikų dienos centras suteikė Jūsų šeimai.**
- 5. Ar ir kokios pagalbos prašytumėte ištikus nelaimėi, iškilus sunkumams vaikų dienos centro darbuotojų?**
- 6. Kokius santykius palaikai su buvusiais vaikų dienos centro darbuotojais?**
- 7. Kokią pagalbą suteikė vaikų dienos centro socialiniai darbuotojai išėjus iš jo?**
- 8. Su kokiomis problemomis susiduriate šainadien?**

Klausimai vaikų dienos centrų socialiniams darbuotojams

Demografiniai klausimai:

Lytis

Amžius

Išsilavinimas

1. Kiek metų veikia Jūsų vaikų dienos centras?
2. Kiek metų Jūs dirbate šiame dienos centre?
3. Kokios paslaugos teikiamos Jūsų vaikų dienos centre?
4. Su kokiais vaikais dirba Jūsų vaikų dienos centras?
5. Kaip apibūdintumėte vaikų dienos centro įtaką vaiko ir jaunuolio socializacijos procese?
6. Dėl kokių priežasčių dažniausiai vaikai nustojo lankyti vaikų dienos centro?
7. Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centą lankančiais vaikais?
8. Kaip apibūdintumėte savo santykius su vaikų dienos centru lankančių vaikų šeimomis?
9. Ar palaikote ir kaip palaikote ryšį su buvusiais (jau sulaukusiais pilnametystės) vaikų dienos centrų lankytojais?
10. Ar palaikote ir kaip palaikote ryšį su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų šeimomis? Kaip apibūdintumėte šiuos santykius?
11. Kaip manote su kokiomis problemomis susiduria jau suaugjau suaugę buvę dienos centro lankytojai?
12. Kaip manote, kokios tolimensės pagalbos reiktų pilnametystės sulaukusiems buvusiems vaikų dienos centro lankytojams
13. Ar dirbate ir kaip dirbate su buvusių vaikų dienos centrų lankytojų naujai sukurtomis šeimomis?

Danguolė Jankauskaitė

danguolyte.jankauskaityte@gmail.com

Tel: 860860649

Darbo parašymo data: 2015 m. gegužės 3 d.

Darbo pristatymo data: 2015 m. gegužės 4 d.